

MARYLA

STARODÁVNÁ SELANKA

Alois Jirásek

Obsah

I - O snáři královském, kterak dobře kladl.....	4
II - Zálety	11
III - Familiaria, jakož i o Turku Jenčarovi	21
IV - Rozmanité noviny, namnoze veselé	27
V - Večerní jízda	36
VI - Vzácní hosté	45
VII - Maryla	54
VIII - Pan Tiburcí na číhané	62
IX - Mračna.....	67
X - Uhodilo	77
XI - Trojánská historie	83
XII - Zemanská Iliada	91
XIII - Vybírá se.....	101
XIV - Blažený den	109
XV - Libri klevetarum	121

Opravdu selanka a žádná snad selhanka o zlatém věku, ani o zpěvných, roztoužených pastýřích, anobrž ani o spanilých a snivých pastýřkách, ale selanka z několika pěkných let v našem království, již dávno minulých, která nastala, když přešla velikolepá, hrozná bouře. Mocné její vlny, nadšením vzbuzené, krví zbarvené a rmutem zášti a krutosti zkalené, se přehnaly; teď pod vyjasněným nebem klid poutichlých zápasů a v konejšící se širé pláni, hle, zelený, utěšený ostrov, doba správcovství páně Jiříkova, slavné paměti. Sic ani tu nebyla nouze o nějakou vášnivou řeč, aniž o posicie a kvestie, a traktátů, replik i matrikátů, plných zbožné učenosti a bezbožné nesnášenlivosti, bylo jako hub po dešti. Ale což těch blýskavic, což toho jalového hřímání!

Po zemi klid a uspokojení. Strach před urozenými i neurozenými loupežníky nebyl už ani v houštinách lesních, neřkuli na silnicích a cestách. A kde prve zbrojná chasa pálením a holdem vyrovnávala spory svých pánu, tam nyní komorník¹ přicházel beze zbraně, toliko s hůlkou, na znamení svého úřadu, nesa pŕuhon svého soudu, obnoveného v působnosti i cti a váze u všech, též u pánu vysoce urozených, hrdých a mocných.

„A všecko jest lacino bylo.“ Jsouť to ona léta, na něž lid podnes ještě pamatuje, ona léta „za krále Holce“, vlastně za pana správce, „kdy byla v Čechách za groš ovce“.

A jazyk náš, o jehož umdlení, ano shlazení nepřátelé naši za posledních válek tolik byli ukládali, jak se vmohl a rozšířil! Všude se ozýval, i v nejvyšších úřadech, u dvora i v jednáních se sousedy našeho státu českého. A jak plně a jadrně zvučel!

Srdce okřívá, milo vzpomínati.

¹ Komorník, pŕuhončí (na Moravě), zemského soudu posel, jenž pŕuhony (žaloby) oznamoval. Komorníci bývali rodu vladyckého.

I - O snáři královském, kterak dobře kladl

Neveliký, do čtverhranu stavěný dvorec, krytý šindelem a došky, byl ještě ve stínu ranního šera. Navlhle listí dvou starých, košatých lip opodál hlavních vrat zachvívalo se ve svěžím větříku. Hojná rosa leskla se na trávě i na bujném obilí na širých kolem lánech. Za dvorcem však, Dobenínskou výšinou, rozlévalo se již zlatozářivé světlo vycházejícího slunce. V tu časnou chvíli vyšel ze dvora Ondřej Buchovec z Buchova a na Domkově, v lehké šubě tmavé barvy, sukнем vyložené, maje na hlavě valně prokvetlé čapku, lemovanou lehounkou, pěknou kožešinou. Starý vladyka se vracel z ranní obhlídky. Konal ji den co den, v tu časnou dobu i jindy, dobře věda, že častá dohlídka pohání práci a že na cizí nemožná se spolehnout, ano cizí oko nikdy nehledí široko.

Všecko jak náleží obhlédl, do ratejny se podíval, do chlévů, ke kravám i ke koním, kdež pohladil své milé hříbě roční, kobytku z vrana plesnivou, kteréž on a po něm všichni „rybka“ říkali pro její křepkost a plavný, krásný běh. Vladyka nepominul ani krmníku, kdež chovali dvanáctero „svinského pohlaví“, a počkal pak ještě, až ovčák vyhnal průhonem ovce do lesa na stráni za dvorem, aby se stádem nezůstal tu u stavení, kdež by mu ovce jen do škody běhaly.

Časné tyto vycházky nic netížily starého vladyku. To již bylo tak jeho zvykem. Vždycky včas lehl, to jest, když se smrklo, zato však v prvospí, ježto kury pějí, byl vzhůru čil a svěží. A jaké měl dosud tvrdé spaní, ač mu do sedmdesátky mnoho nescházelo! Jak prvý sen učinil, buďto na pravé nebo levé ruce - na hřbetě nikdy nelíhal, věře, že se z toho stává padoucí nemoc - tak se také probudil.

Jako každého rána při obhlídce i cestou, tak i dnes překusoval zuby dosud zdravými a hryzl, až chroupala, angeliku nebo svatého Ducha koření, o kterém byl jistojistě přesvědčen, že je pomocno proti čárům. Ale ani pro ty čáry je tak nehryzl, jako pro to, proč sám nejednou jiným ten kořínek schvaloval, říkáje:

„Jistě že mistr Albik dobře radil: Hryz svatého Ducha koření na čtítrobu² a budeš míti žádost k jedení -“

Jak vladyka se volným krokem a nějak zamyšlen vracel ze dvorce do nedaleké tvrze své domkovské, nejen výšina dobenínská s bělavým kostelíkem svým zahořela v jasu slunečném, než i širou krajinou před ním rozlil se zářný proud. Vrcholy staletých dubů rozlehlé doubravy nalevo opodál stezníku, kterým se bral Ondřej, zas tkvěly se v té zátopě světla a hladina velikého rybníka napravo zahořela zlatem. I sama stará tvrz domkovská, stojící mezi rybníkem a zelenou doubravou, vyjasnila se v tu chvíli všeblazivou. Vysoké, věžovité stavení její, v hoření ponebí dřevěné, s výstupkem a podsebitím pod střechou, jasně se odráželo v zářivém, čistém vzduchu.

Starý vladyka se dnes ani nerozhlédl, jak činíval.

Přišelť mu zase na mysl sen, který se mu zdál dnešní noci. Hned jak z domu vycházel, nemohl se ho zbavit. Ve dvoře na něj pozapomněl. Ale teď opět připadal mu ten čáp, kterého dnes ve snách uviděl a nad jehož velikostí žasl. Jiný by sobě pomyslíl: „Čáp, čáp...“

Ano, ale kdo snům rozumí, jakož rozuměl pan Ondřej, ten ví, že čáp, událo-li se ho ve snách vidět, jak chodí po zemi, radost sice a veselí znamená, jakož pak ten, jenž letí ke straně východní, že zboží zvěstuje; ale domkovský vladyka viděl čápa, an nejprve k východu letěl a pak se náhle na půlnoc obrátil, a to pád z vysoka a mrzuté noviny praktikuje. Kdyby mu to někdo řekl, třeba by sluchu nepřál, ale svému snáři věřil: vždyť to byl snář znamenitý, královský, sepsaný pro nebožtíka krále Václava. Všaktě si ho vladyka sám ještě, když byl žákem,³ z věrného jednoho přepisu opsal. Od těch dob už něco pátků minulo a pan Ondřej se nejednou již sám přesvědčil, že ta jeho knížka listů zežloutlých sotva kdy se omýlila.

„Pád z vysoka a mrzuté noviny.“ Na sebe nepomyslíl, ani na pannu Eufemii, bratrovnu. Jak by u nich pád z vysoka? Neměl sebe a rod svůj sice

² Na lačný žaludek.

³ Kandidát učení teologického.

za poslední, ale také nemyslí, že na něm stojí česká koruna. Ale Zbyněk - ten hejtmaní, a sta, ne-li tisícové ho poslouchají. Tady by ten pád zvysoka - a mrzuté noviny - hm! Vladyka mávnul z myšlenek rukou, bezděky pohlédl v tu stranu k zelené doubravě, za níž vyčuhovala střecha jakéhosi stavení. Bylo to nejbližší sousedství, tvrz šonovská, na níž seděl mladý Rozvoda Šonovský ze Šonova. Nejbližší sousedství, ale ne nejmilejší. Však si starý vladyka hned na toho holobrádka tam vzpomněl, když mu připadaly ty mrzuté noviny snem věštěné.

Došel své tvrže, nezamířil zrovna dovnitř, nýbrž nejprve na val vystoupil. Kdyby nikde, na této ochraně proti nepříteli a lupičům bylo znát, jaký teď pokojný čas. Svahy její porostlé hustou trávou zdobené strakatým kvítím. Z někdejší hradby na náspu zůstalo jenom tam v tu šonovskou stranu několik zčernalých pochýlených kolů, uhnílených, plných červotočiny. A tady v tu stranu nad květnatými lukami u rozlehlého rybníka, hle, pět špalků! Byly pokryty placatými kameny, jež mech a netřesk zelenou rouškou potáhl. A kolem špalků jaký ruch, jaký život! Včely rojem vylétaly, přilétaly, bzučely, do česna se tlačily. Starý vladyka, zastrčiv za široký pás ruce, zahleděl se na ten rej a ruch, a líce jeho, před chvilkou ještě pozachmuřené, vyjasnilo se živým účastenstvím a spokojeností.

Lecčím už byl ve světě. Nejprve učené mistry poslouchal a traktáty jejich přepisoval. Všaktě leccos mu z té učenosti dosud uvázlo, třeba říkal, že zapomíná jako plebán na vsi latinu. Znalost lékařskou, pro kterou byl u sousedů na slovo brán, měl také z těch žákovských let. Také si rád na ně vzpomínal, a nebylo to jeho chloubou nejmenší, že slýchal také výklady mistra Jana Husi, svaté paměti. Velice rád, kdykoliv se jen trochu namanulo, vypravoval, třeba i těm, kteří to již znali, o tom, jak slavný ten mistr, proti odpustkům se zasadiv, intimaci rozepsal všudy v Praze podle obyčeje mistrovského, po všech dveřích kostelních a klášterských, i na Hradě u Svatého Václava i na Vyšehradě.

„A přišlo vám doktorů, mistrů, licenciátů, bakalářů, nás studentů, mnichů, kněží jako komárů do koleje na velikou síň, do lectorium ordinarium disputationum.“ Pan Ondřej tuze rád trochu té latiny své kde

mohl přimíchal. „To bylo za mistra Marka. rektora universitatis. A jak jsem povídal, ta posicie byla tak rozepsána: *Utrum secundum legem Jesu Christi licet et expedit* - abych vám to srozumitelně a zkrátka řekl, je-li po zákonu božím a sluší-li schvalovali, že papež římský hlásá kříž na krále apulského. Jakživ na to nezapomenu, jak svatý náš mistr výmluvně svou řeč vedl a jak zavřel mnohými důvody, že to není slušné. A pak když mistr Jeroným spustil! Tak ohňově mluvil, a jakou latinou! Ve všem se s mistrem Husí v rozumech srovnával a tak se rozehřál, že ze své lavice prudko povstav, chtěl ihned na rathús před konšely, aby před nimi o to stál že jsou to falešní odpustkové. A my již za ním také vstávali a ven ke dveřím - všecko vzhůru, síň jen hlučela, a jižjiž bychom se byli vyhrnuli, tu jal se rektor prosit a zaklínat mistra Jeronýma, ale ten na jeho latinu česky jej odbyl. Však ho ještě dnes vidím, jak hladě sobě černou bradu, na rektora mluvícího jiskrné oči upíral a jak pak hlavou pohodiv, zvolal: „Slyšíš-li, mistře Marku! Však ty za mne svého hrdla nedáš!“ A vtom vám ihned zase v řeč latinskou udeří: „*Nonne sanctus Paulus dixit: Scio, cui credidi, et certus sum, quia potens est dispositum meum servare in illum diem-*“

Tu se starému Buchovcovi vždycky oči jiskřily, a bezděky se vzpřímiv, pohladil své bílé kníry a rukou mávl jako snad tenkrát mistr Jeroným.

Pak když ty bouře se přihnaly, nechav knih a péra, meče se chopil jako sta jiných žáků a studentů, a první jeho větší bitva byla, když dobývali hradu Přiběnic s bratrem svým Zbyňkem, táborským hejtmanem, a osvobodili tam kněze Korandu a jiné kněží táborské. O Žižkovi měl také pěkného vypravování, protože kolik let s ním bojoval a že nebožtík bratr vladykův, Zbyněk, býval slavného válečníka dobrým přítelem. Naposledy stal se starý vladyka hospodářem, což jeho věku i chuti nejlépe hovělo. S pokojem seděl na domkovské tvrzi, třebaže nebyla jeho, nýbrž bratrovcova, syna Zbyňkova, také Zbyňka, jenž maje otcovu krev, jen vojnu miloval, a nemaje doma nic na meč, do ciziny šel a tam hejtmanil. Tady v osamělé tvrzi, u dvorce prostřed polí a luk, blízko vod a lesa bylo starému studentu válečníku nejlépe a nejvolněji, zvláště ta poslední pokojná léta, až čert tam

toho mladého souseda na šonovskou tvrz usadil. Ale i na něj teď zapomněl, stoje u svých zalíbených včel. Stál nad nimi, pozoroval je nedbaje, že v příkopu, plném vody, osvěžované potokem okolo tvrze tekoucím, přes tu chvíli některá z nasazených tam ryb sebou vymrštila, až vlny zašplíchaly.

Pojednou se ohlédl. Otevřelo se v hořejším ponebí sklené okno a jím vyhlédla panna Eufemie, bratrovna, volajíc strýce, že již je snídání uchystáno. Panna Eufemie, dle jejího líce soudě, nebyla nejmladší; udání jejích let byla rozdílná. Ona sama o nich nemluvila, strýc dobře nevěděl a mladý soused Rozvoda Šonovský na Šonově, udav svým obvyklým úštěpkem: čtyřicet let virgo, ut ipsa dicit, jistě jí ublížil, přidav jí aspoň dvě, ne-li pět let. A pan Ondřej jistě ani dobře nepovážil, co dělá, když své neteři tu latinskou poznámku na česko tlumočil. Od těch dob nemohla se v tu stranu k šonovské tvrzi ani podívat a nezavděčil se jí ten, kdo před ní panice Šonovského pochválil, jaká to dobrá kopa.

Stála u stolu ubrusem pokrytého, čekajíc na strýce, jenž po schodech, zvenčí přidělaných, vstoupil do světnice dřevěného stropu, a usednuv do křesla, beze všeho dal se do kozího mléka, obvyklé snídane své, jež jenom někdy zaměňoval s kozí syrovátkou pelyňkem okořeněnou.

Panna Eufemie, v sukni zeleného lindyše, s životem tykytovým zelené tykyty s rukávy též zelené tykyty, mlčky pozírala na statného starocha, mužné tváře zardělé zdravím, osvěžené ranní procházkou a zdobené mohutnými bílými kníry. Milo bylo se na něj podívat, jak s chutí popíjel a bílým chlebem zakusoval. Když už byl namále, začala net', nemohouc se toho dočkat, jaký měla dnes divný, neobyčejný sen, že slyšela ve své komoře množství cvrčků a že bylo jejich vrzání tak protivno, že před nimi utekla sem do světnice, a pak že běhala po veškeré tvrzi od podsebití až dolů do sklepů, všude cvrčky a jejich děsným, ohlušujícím vrzotem pronásledovaná.

Starý Buchovec čelo zachmuřil, jak jen o snu začala, a pěstí pak uhodil na stůl, když o cvrčcích zaslechl. Pak náhle vstav, odešel do vedlejší své komory, kde světlo ranních paprsků poskočilo zlatými prasátky po prostém táflování stěn, věkem už ztmělém, po zelených koltrách

mohutného lože ořechového, bleskem se odráželo v lesklé měděnici a v cínové konvici jako stříbro vycíděné, stojící na malém stolku v koutě nevelké té jizbice. A zrovna tam nad stolek sáhl vladyka po prkénku na zdi, na němž stála malá puška z jalovcového dřeva s angelikou a několik knih. Z těch tu nejtenčí vzav, ke své bratrovně se navrátil, a v knize něco listů zpřevracev, ještě více čelo zchmuřil, až se bělošedé, husté obočí vjedno stáhlo.

„Jak jsem pomyslíl,“ pravil. „Nic jsem se nezmýlíl. Tu je to psáno: ‚Cvrčkové mnozí byli-li by slyšáni v některém příbytku, mnoho klevet a rozličných svárů mezi obyvateli bude v tom domu.‘ Tak to slyšíš! A já čápa viděl, an letěl na půlnoc, a to mrzuté noviny ohlašuje. Čáp, cvrčkové, klevety, mrzuté noviny, pěkné nadělení! To jistě ten šonovský klevetář, ten kasalický zas něco zapředl.“ Starý, jiskře očima, pohladil bílé kníry.

„Takže, milý pane strýče. Sám ty divné šprochy tropí a ještě pak nás pro smích do knih zapíše.“

„Do jakých knih?“

„Jak pan Tiburcí onehdy povídál, do těch knih, jak je nazval - ‚Ach, ty libri klevetarum, už se pamatuji. Nu, to jsme tam jistě! Ať jen píše, ale až já mu začnu ocelovým pírem po hřbetě psát! Však mne už dost pokouší. A rád by, myslím, ještě před šraňky soudní. To je teď pro každou babu. To je a bude z těch soudů. Samé sváry! Tolik let to bez nich chodilo!“

Jindy si pan Ondřej obnovenou působnost a moc soudu liboval, ale teď pohněván na to zapomněl. Přešel jizbou, pak se zastavil a zase prudko začal:

„Myslí-li, že všecku učenost si odnesl a že mne svým vtípem a rozumem porazí - nu, ať se nezmýlí. Také jsem všechno ještě nezapomněl! A ti mistři moji, řeknu jen mistr Hus, doktor Vlk a starý Kbel, snad také něčemu nás naučili. Ať si dá pokoj! Věřím Pánubohu, že já toho chlapa ze sebe ssadím a před jeho peským jazykem sobě pokoj učiním.“

Tajená žárlivost v tu chvíli se nahlas a prudko ozvala. Hned tenkráté, jak mladý Rozvoda na své tvrzi se usadil, nerad starý Buchovec slýchal, že panic, pobyv také na vysokém učení, je zvláště práv znalý a vůbec člověk

velmi učený. Pak všelijaké ty žerty a úštěpky, zvláště o panně Eufemii, které lidé na domkovskou tvrz donesli, a kyselost a nechut' byly tu, zvláště když panic Šonovský vladykovi Domkovskému, jak se s ním v Krčíně setkal, zčistajasna řekl, že dle všeho, jak teprve poznává, doubrava mezi jejich tvrzemi k Šonovu a ne k Domkovu, a tudíž jemu, Šonovskému, patří. Už tenkrát bodl starce do živého, ač pan Ondřej smíchem odpověděl; což teprve potom, když panic za několik dnů znova mu vzkázal, aby si rok položil k sousedskému narovnání stran té doubravy. Pan Ondřej mu na to vzkázal, že nemá, proč by se rovnal, a že ho panic neužene, aniž sobě všemi právy na světě k nepravému majetku pomůže.

Proto starý vladyka o mladém sousedovi nerad slýchal a v každé mrzutosti si na něj vzpomněl, jako nyní po těch zlověstných snech. Na chvílku nastalo ve světnici ticho. Vladyka, ještě jsa pohněván, stanul u otevřeného okna, jímž vanul proudem svěží vonný vzduch a zazníval švehol ptactva, zvláště vlaštovic, míhajících se kolem okna zářícím vzduchem, snášejících na hnízda svá pod klidnou střechu staré tvrze. Až tu panna Eufemie, upírajíc zrak na strýce, začala:

„A jakže, pane strýče, ten Šonovský si tak pojednou vzpomněl na doubravu, že je vlastně jeho?“

„Protože je šelma šelmovitá. Spoléhá na to, že soudy tak dlouho mlčely a desky že byly zavřeny, a na zmatky z těch vojen, co všechno rozchvátily, pomátly a všecko na rub zobracely. To je ta jeho učenost! V kalné vodě lovit! Však jsem mu za to učinil pěkné vzkázání.“

„Snad si to rozmyslí.“

„Ba myslím, že rozmyslil. Už tomu hezky dávno - chtěl mne jen uhnat, zkoušel to, a když vidí -“

Starý Buchovec nedomluvil. Vešel' pacholek do světnice, oznamuje, že venku před tvrzí dva muži stanuli.

„Na koních?“

„Ne, opěšalí.“

„Pacholci služební?“

„Myslím, že lidé dobří, pane Ondřeji, jistě rodu zemanského, aspoň jeden z nich, ale zbraně nemají.“

„Jakže! A snad hůl -“

„Ano, ten jeden z nich má jakousi hůlku.“

„Aby tě jestřáb! Komorník!“ zkřikl staroch, že se panna Eufemie až lekla. Lekla se toho a té noviny. „Totě půhon! On nás pohoní!“ opakoval pan Ondřej prudkým hlasem.

A dobře hádal. Venku před tvrzí stál opravdu komorník soudu pražského⁴ s komorníkem cúdy⁵ hradecké, pro nějž se byl po zákonu zastavil a jenž pražského kolegu sem zavedl. Posel soudu zemského, uslyšev, že Buchovec tu ve tvrzi skutečně má své bydliště a že tu mešká, vešel ve své tmavé sukni, tak jak byl v zaprášených střevících, maje tmavý biret na hlavě, do tvrze a po schodech vzhůru do prvního ponebí. U dveří se zastaviv, vyňal ze záňadří proužek pergamenu, na němž byl otisk pečeti zemského soudu v červeném vosku, a vztyčiv svou komornickou hůl, vešel do světnice zemanské ohlásit půhon.

Pan Ondřej nadarmo neviděl ve snách čápa na půlnoc letícího. Ty noviny komorníkovy byly hodně mrzuty. Snář dobře děl. Panna Eufemie hned na něj vzpomněla a hned jí také ti cvrčkové a jejich ohavné vrzání připadlo. Podle toho by těch klevet bylo!

II - Zálety

Toho dne odpoledne jel Tiburcius Čelechovský ze Sobíšku a na Děvčíkopách, jak se někdy psal, na ryzí kobyle, sám a sám, míře do tvrze domkovské. Pan Tiburcius byl rodu dobrého, moha urození své více než čtyřmi kouty vyvést a více nežli dva dědy a dvě báby, dobré urozené vladyky, po otci i po mateři ukázat.

⁴ Zemského.

⁵ Soudu.

Také si na tom nemálo zakládal, jakož i na tom, že je erbovním strýcem s Dohalskými z Dohalic, s Kosořskými, s Klenovskými z Klenového i se Žďárskými ze Žďára, kteříž všichni jako on šachovnici v erbu měli. A také jistě žádný z nich tak rád o původu toho znamení nevypravoval jako pan Tiburcius, jenž kde mohl, dokládal dávnost právě starožitnou erbu tohoto, vypravuje, jak kdysi Slovák nějaký, jménem Holub, projížděje cizí krajiny a dobrého jména všude sobě vyhledáváje, přijel také do kraje mouřeninského, kdež byla dcera královská ve hře šachů velice vycvičena. Ta se proto i ve své mysli podnesla, a tomu, kterýž s ní se hráti opovážil a nad ní nezvítězil, šachovnici o hlavu roztloukávala, a to již mnohým mužům rytířským učinila. Až tu ten Slovák, maje štěstí, hru na panně šťastně obdržel; a tak ihned, pochyтив šachovnici, panně ji o hlavu rozrazil.

Pro příčinu tu, když i potomně mnoho hrdinských činů na dvoře královském provozoval, dal mu za erb otec dotčené královny šachovnici na věčné časy. Ten erb po něm také bratr jeho zdědil, a tak nejprve Klenovští z Klenového znamení toho užívali a po nich také ostatní jmenovaní již rodové starožitní, i Čelechovští ze Sobíšku, kvetoucí jedině už v panu Tiburciovi.

Ten o starožitnosti svého rodu tím raději a častěji vypravoval, čím více jeho statku ubývalo. Zvláště však touto poslední dobou, kdy prodal Děvčikopy, po nichž se také psával, a jen jediný dvorec, a ten ještě jenom najatý měl, tuze často na šachovnici svého erbu i na dědy své se rozpomínal.

Že svého jmění pozbyl, měl odtud, odkud také znešvařen jeho obličej: z ustavičných věčných soudů.

Ty jiným hlavně měšce porouchaly, pan Tiburcius si také od šraňků soudních odnesl křivou hubu. To bylo před dvěma roky, když stál před soudem s divokým Kojanem z Oprošťovic, kteréhož pohnal. A tu když pan Tiburcí své pře hájil, Kojan se tak rozlítil, že zapomenuv se dal panu Tiburciovi před plným soudem takový políček nehorázný, až mu sanici z kloubu vyrazil. Vladyka ze Sobíšku, tenkrát ještě také na Děvčikopách,

muž v zákoně dospělý, sice notně zavrával, ale hned v ten okamžik ještě na řád práva zemského sobě vzpomenuv, rozpřáhl se a panu Kojanovi z Oprošťovic vyťal po zákonu políčky dva, v každé líce jeden, a třetí pěstí v nos, až okrvavěl. A tu protivník podal jemu ruku a pravil:

„Věru, pane Tiburcí, tys z míry dobrý⁶ člověk.“

A tak se pak po dobrém narovnali, jenže pan Tiburcius měl z toho památku. Neselte hned k barvíři,⁷ a když pak se k němu odebral, špatně mu sanici spravil. A tak mu zůstala nakřivená ústa. Bylo to tím mrzutější, poněvadž tou dobou zrovna jal se na to pomýšlet, jak by sobě dobrou ženitbou pomohl. Což naplat, že uměl pěkně a lahodně se ženskými promluvit, když medová jeho slova vycházela přece jenom z úst křivých!

Leckdes už zaťukal, leckdes úmysl svůj opentleně projevil. Nikde mu neřekli: pane Tiburcí, jsi vdovec, ale všude hned mu dali znát, že ten křivý kout jeho úst nevěsty odpuzuje. Až konečně zraky jeho posléze na tvrzi domkovské utkvěly, na panně Eufemii. Bylať sice o něco starší nežli on, než rozdíl ten křivá jeho ústa vyvážila a pak naděje na věno panny Eufemie i na budoucí její dědictví. Mělať několik hezkých kop zapsaných na bratrově tvrzi domkovské, a strýc, starý pan Ondřej, komu by také dal, co zahospodařil, nežli jí, své bratrovně. Pan Tiburcí měl také smrt ve svých výpočtech, pomýšleje, že každému za pasem vězí, zvláště pak na vojně, a pak Zbyněk z Buchova, bratr panny Eufemie, byl už kolik let na vojně, a dlouhý teď čas ani ptáci o něm nezpívali. Kdyby mu tak byl nějaký německý meč hlavu rozpoltil, kdož by jiný dědil nežli strýc a panna Eufemie? A pan Ondřej je muž starý. Věru, že to nebylo nic odvážného, viděl-li se již pan Tiburcius, jak sedí a vládne na Domkově, na své, vlastní zase tvrzi.

A proto také žádného divu nebylo, že si poslední čas světlé vlasy své, na temeni poněkud prořídle, pilně rovnal a šlechtil, jakož i plavé kníry, že si chodil onačeji, nežli jindy, že kdykoliv jel na domkovskou tvrz, škorně odložil a střevíce obul s notnými špicemi, ač ne s těmi pravými čapími

⁶ Urozený, šlechtic.

⁷ Barvíř, ranhojič.

zobany, poněvadž starý pan Ondřej byl zapřísáhlým jejich nepřítelem, zvláště leskly-li se od mosaze. Rovněž nebylo bez příčiny, že pan Tiburcí, kdykoliv jel na Domkov, vždycky červené úzké nohavice oblékl, a volnou sukni odloživ, vzal na sebe sukničku krátkou, přiléhavou, nad jakými se dobenínský plebán vždycky horšil a nerad je i na panicích viděl. To všecko dělal pan Tiburcí kvůli panně Eufemii. A dnes, hle, má kabátec zbrusu nový, sukna pěkného, s rukávy napřed rozestřiženými; krátký pláštík lemovaný visí mu přes pravé rameno, a skoro až k němu chýlí se houpavé péro z chlupatého kloboučku homolovitého.

A jak on sám se nyní chýlí, jak se uklání, když svižně se své ryzky se vyhoupnuv, vstoupil do světnice, kdež ho panna Eufemie, před branou jej zahlédnuvši, již očekávala. Ptal se na strýce pana Ondřeje a rád slyšel, že ho není doma, že odešel do staré doubravy. Tu si panna Eufemie přirozeně na panice Šonovského postěžovala, jaké hněvy a soudy strojí a chystá. Panu Tiburciovi oči zasvítily, jak o púhonu zaslechl. Takové noviny byly pro něj. Než tentokráte na sebe pamatoval a na dobrou příležitost.

„Ctná panno Eufemie, šonovský panic se o mne také již několikrát ježkem otřel. Ale třebaže byl na universí a třeba se dosud každému pro své řeči jako úhoř vymkl, však já ho přece dostanu před soudní šraňky pro nárok.⁸ Než jeden jeho šproch o mně je přece pravdivý.“

Panna Eufemie se podívala tázavě na Čelechovského. Tomu se oči pod žlutavými řasami sladce usmály a řeč jeho, křivými ústy trochu šeplavá, také sládlá.

„Povídal, ctná panno Eufemie, že Tiburcius Čelechovský má teď divnou při, že pro ni již rozumu pozbyl a že -“

„Jakou při?“

„Ach, panno Eufemie, při s vlastním srdcem a rozumem.“

Šlechtičně se líce pozardělo.

„A to že je pravda, pane Tiburcí?“

⁸ Urážka na cti.

„Má milá panno, všaktě víš - a v té při nemám žádného poručníka,⁹ žádného pomocníka, spíše obtíže mnohé. Jistě ten šašek šonovský dobře děl, že se nemohu dočkat, jak ty, ctná panno, v té při nalezneš.“

Všecka se zarděla a bezděky své bledě modré oči sklopila.

„Já? A proč, pane Tiburcí, máš tu při se svým rozumem? “

„Ó zlou. Neboť rozumu nelze přemluvit jako práva. Pořád mi říká: Zbav se té mnohé touhy, nač se soužíš! Ty, vdovec, člověk sice dobrý, erbu vpravdě starožitného, ale takovou divnou pohromou stížený –“

Křivá jeho ústa na okamžik umlkla. Přihladil husté kníry, pod nimiž zel pošinutý retní kout jako otvor jeskyňky pod svislou houštinou.

Panna Eufemie, pozvednuvši svých zraků, libě se na zemana usmála.

„Och, pane Tiburcí, ty nejspíše jako nějaká panenka mladičká v zrcadle se ustavičně přehlížíš a více tam snad vidíš nežli kdo jiný.“

„Ó mé slunéčko!“ zvolal nadšeně. „Toto jsou zlatá slova a rád ten posměch snesu. Ano, a kdybych se přehlížel, kvůli komu by to bylo? Či tušíš? Ó, nedej mi se touhou soužiti!“ Pojal ji za ruku. „A tu, má ctná panno Eufemie -“ hlas jeho se ztlumil a jako by ještě více osládl - „tu, prosím, přijmi ode mne. Ó, nediv se, přijmi ten malý dáreček, nechť tobě svědčí, jak jsem v Praze ve všech svých starostech soudních na tebe myslil a tebe všude s sebou měl!“

Svléknuv s malíčku nový, zlatý točený prsten s rubínem se šmelcem vůkol, navlékl jej zdráhající se šlechtičně na prst a vtom jí také ruku políbil. Panna Eufemie, zardělá jako planý mák, vstala.

„Pane Tiburcí, co činíš! Kdyby nás tak někdo -“

„Kdo nežli pan strýc, a ten by jistě svolil, když by v tom tvá vůle byla. Ó, chceš-li, mé srdíčko? Svatby by mohly býti ještě letos, a kdybys chtěla, třeba s královými zároveň!“

„Co pravíš?“

„Jedna je řeč, že se král bude na podzim ženit a že, jak se teď do Prahy vrátí, vyšle poselství do Francouz pro nevěstu. Zrovna by se nám dobře hodilo.“ A libě, významně se usmál.

⁹ Zástupce.

Panna Eufemie slabě vykřikla.

„Dost dost, pane Tiburcí, strýce slyším,“ volala kvapně, dávajíc rukou znamení.

Starý vladyka už vcházel. Pan Tiburcí byl by rád s jeho neteří rok svůj dokončil: než nějakou jistotu přece měl: dobrou naději. Pan Ondřej byl by mohl snadno seznat, že tu jednáno o věcech neobyčejných. Než ještě měl plnou hlavu pŕhonu páně sousedova, a proto také jenom na půl ucha poslouchal novinky, jež pan Tiburcí s sebou přinesl z Prahy, odkudž se byl včera vrátil. Pan Ondřej jenom čelo chmuřil a někdy sivou hlavou pokývl, jako by posvědčoval a věděl, o čem Čelechovský vypravuje. Ale hned zase prsty na stole ztemna zabubnoval, až se pak na okamžik protrhl, když za hovoru cosi o včelách zaslechl.

„Co - jak to bylo, prosím, pane Tiburcí? O těch včelách, myslím.“

„Ach, věru divná věc, všude si o tom v Praze povídali. Zrovna dnes týden okolo hodiny osmnácté přiletěl krásný roj včel a posadil se na praněři vprostředku při prvním roštování.“

„Mh, věru divné - a co s ním učinili?“

„Nazejtří poté dali ho k Svatému Pavlu na Špitálsko.“

„Věru divné,“ a zase už starý Buchovec prsty zabubnoval, nedbaje řeči Čelechovského, aniž toho sobě všímaje, že záletný vdovec, vypravuje, přechoasto se ohlédl po panně Eufemii, jež nyní kvapem doháněla, co prve pro milostný hovor zapomněla: hosta uctít, vybírajíc z vyřezávané poličky, plné lesklého nádobí, hlavně cínového, konvici, číše a pěkné talíře cínové, vybíjené.

„A jakž, pane Tiburcí!“ vskočil rázem vladyka hostu do řeči. „Ty z Prahy, a víš-li, odkud já?“

Náhlá otázka Čelechovského překvapila.

„Já z doubravy, rozumíš-li, tam z té staré, jak ji oknem viděti a kterou držíme neprávem, kterou jsme ukradli.“ Staroch se ironicky, hněvně usmál.

„Ach, rozumím. O pŕhonu ráčíš mluvit.“

„Už o něm víš. Nu a co říkáš?“

„Ať pravdu dím, pane Ondřeji, nač se tak durdíš? U mne komorníka každý týden skoro vidět, já se ho -“

„Ty, ty!“ vzkřikl staroch, „ale tady proti všemu právu. Ten zákeřník Zbyňka pohoní, když ví, že sotva přijde, ba že nepřijde k soudu, protože nemůže, a že tak svou při beze všeho zmatku ztratí.“

„Ještě neztratil, pane Ondřeji, ještě ani nevíme, jaký je pŭhon.“

„Komorník ti zčistajasna -“

„Přijel?“

„Ne, přišel, jak náleží, a s holí a s pečetí zemskou, na pergameně vytištěnou voskem červeným, a dopoledne, jak má být.“

„A nebyl-li Němec, cizozemec?“ vyzvídal pan Tiburcí, zkoumaje pravost pŭhonu. Již se nemusil po panně Eufemii stranou ohlížet, neboť přinesši medoviny a mazance, usedla proti nim. Pilně naslouchala a pozorovala, jak pan Tiburcius znalecky rozmlouvá.

„Nebyl Němec, ale pravý, přirozený Čech, rodu zemanského.“

„A oslovil-li tě, pane Ondřeji, jak náleží, plným jménem?“

„Jak náleží.“

„Také to - Mh, obrana titulem není možna. A proč, prosím, jak chce-“

„Pohoní Zbyňka, že mu drží jeho dědictví, jež se na něj po otci dostalo, a jestliže Zbyněk toho pří, že chce na něj svědky dovést.“

„A škody¹⁰ opověděl?“

„Opověděl.“

„Na pŭhonu nic potvorného,“ pravil vážně pan Tiburcius. Vida však, že zrak panny Eufemie na něm tkví, sebevědomě a jistě dodal:

„A třebaže byl pŭhon podobný,¹¹ proto ještě není pře vaše ztracena.“

„Kdo by pomyslí, že ten Šonovský takový šelma, že se tak nad svou ctí zapomene a svému erbu pohorší. Ani bych sám sobě nevěřil, že tu ten komorník byl, ale když se tam na ty dveře podívám,“ mluvil prudce pan Ondřej a ukázal na ty, jež vedly ven na schody. Na těch dveřích bylo vidět čerstvý zářez, ne sice dlouhý, ale hluboký. Tříška byla z něho vybrána. Pan

¹⁰ Škody, útraty, náhrada.

¹¹ Správný, řádný.

Tiburcius tomu ovšem rozuměl, dobře věda, že komorník ten zářez učinil a tu třísku sobě pro svědectví s sebou vzal, že půhon řádně ohlásil.

Starý Buchovec vstal. Pan Tiburcí se proti němu postavil a s vyjasněnou tváří děl:

„Pane Ondřeji, to byl teprve první půhon; než na třetí¹² dojde, lecco se změni. Abys ty si hlavu netrudil, nech se mne starati. Víš, že těm věcem trochu rozumím. Věř mi, že za tebe panu Zbyňkovi tu při jako svou opatřím, abys neměl starostí.“

Mrzutá věc,“ děl staroch, ale už mírněji. „My za mladosti se meči rovnali. Těch klíčků soudních za našich let nebylo. To ten chladoležka dobře ví, a proto by nás rád dostal do těch tenat. To je ten pravý z toho nového pokolení, z těch kasalických,¹³ kteří se jen o své vlasy, aby kadeřavé byly, o strakaté nohavice a ty pekelné špice na střevících starají, a jak by koho jen pomluvili a pozlobili svým nectným jazykem a marným vtípem. V tom jsou stateční. Zdaližpak i to zapíše do svých knih klevetarum, až dostane ode mne notnou poučenou? Ale počkej, pane Tiburcí, nahlédni také do písem o našem zboží a tvrzi, jak mně je Zbyněk tu nechal, když šel do pole.“

Vladyka odešel do své komory sehnat něco těch papírů a pergamenů, jichž několik let, od té doby, co synovec odešel, neměl v rukou. Pan Tiburcí byl rád. Mrknuv po dveřích, kterými staroch zmizel, obrátil se k panně Eufemii a pravil:

„Dáblova to kniha, ty libri klevetarum, ta panu strýci vždycky krev rozbouří. Ovšem má tam list jako já.“

„A já prý také,“ dodala šlechtična.

„Slyšel jsem, a zrovna na té straně proti mně. A že prý se mnou ustavičně se líbáš, aspoň na papíře. Nerač se, panno, hněvati, to šonovský panic řekl, na ty strany ukazuje.“

„Ó, aby se styděl!“

¹² O zboží dědičné, pole, lesy, byl půhon trojí, každý po šesti nedělích.

¹³ Fintílek.

„Promiň, ctná panno, to by nebylo nejhorší, co řekl. Já aspoň -“ a s úsměvem, mžouraje očima, blíže postoupil k panně, sedící na židli polštářem pokryté. Zvedla k němu rychle, překvapeně hlavu.

„Aj, pane Tiburcí, již podruhé panice chválíš.“

Vtom pan Ondřej vešel, nesa v hrsti zažloutlé pergameny s visutými pečetěmi. Čelechovský, milostný žár ihned utlumiv, vážně ke starému přisedl, aby písma prohlédl, což jemu, sudiči, bylo vždycky vítáno.

Dnes nadobyčej dlouho se zdržel na domkovské tvrzi. Toho byl panic Šonovský příčinou. Soumrak se již nad krajinu uložil, když Čelechovský se měl k odchodu. Starý vladyka vyšel ven křiknout na pacholka, aby koně vyvedl; v ten okamžik pan Tiburcí, přibočiv se k panně Eufemii, ruku jí políbil a šeptem promluvil:

„Ještě do třetice panice Šonovského chválím: že tu při začal.“

„A proč?“

„Protože ji sice ztratí, ale že mně pomůže, abych tě, mé svítáníčko, často uviděl. A snad nedopustíš, abych s hořem odtud odcházel!“ dodal živěji.

Zapomněl na svá křivá ústa a panna Eufemie také, buď samou láskou, kterou stydlivě dosud tajila, nebo pro šero, jež milosrdně zastřelo účinek odpovědi páně Kojanovy. Když vtom starý pan Ondřej vstoupil, zahlédl sice, jak jeho host od stolu, u něhož stála panna Eufemie, nějak náhle a hbitě odstoupil, ale proč by to bylo, pomyslit sobě nemohl, i pro vážnost hostovu i počestnost ctné a usedlé své bratrovny. -

Pan Tiburcius vesele se vracel do svého nájemného dvora v nedalekém sousedství. Nic nedbal, že soumrak houstl. Vezl si jistotu, že panna Eufemie ho neodbyla, že by si ho vzala. A ještě více! Ta pře je starému Buchovcovi nemilá, a on může mu v ní, jak mu slíbil, posloužit a tak si starochova vděku dobýt. Bezděky poplácal svou ryzí kobylu na krku a vesele se kolem rozhlédl. Stranou za hájem vycházel měsíc a zardělá jeho záře zašlehla vysoko nad košaté stromy na tmavém nebi. V obilí ozýval se cvrčkův pronikavý, jednotvárný hlas, jinak hluboké ticho vlažným večerem. Až tu, slyš - zpěv! A tam, hle, zpěvák. Jede zrovna naproti na koni, sám,

bez průvodu; pro šero nemožná ho poznat. Pěkný, zvučný jeho hlas mile se tišinou rozléhal:

Detrimentum patior
nyní i v každém času,
usque ad moriem quatiore
a vše pro její krásu.

Pan Tiburcí zadržel koně, čekaje, až zpívající jezdec ho dojede. Ten, nedávaje se vyrušiti, dále zpíval:

Electa cordis unica,
nedej mi zahynouti!
Tua ut sunt punica,
touhou chci rozplanouti.

Vtom rázem umlknuv a Čelechovského poznáv, vesele zvolal: „Ach vítej, pane Tiburcí! Teď jistě svou písni vděku dojdu.“

„A proč, pane Rozvodo?“ tázal se Čelechovský překvapen, že se kromě nadání setkal s tím, o němž skoro až do této chvíle na domkovské tvrzi jednali.

„Proč? Nevím-li, že ráčíš z Domkova, a nevím-li, proč jsi tam jel, že za ctnou pannou Eufemií?“

„Kterak to víš?“

„Protože se ti nohavice rdí na měsíčku.“

„Tobě by se mohlo líce rdíti.“

„Jistěže, poněvadž mne zahanbuješ. Já mladý, a nic si nevšímám takového kvítku v susedství. Jistěže -“

Bylo šero, do tváře nevidět, než pan Tiburcí dobře cítil, že se ten skladatel knih klevetářských, ten holobrádek směje, a dobře také tušil, proč a komu.

„Pane Rozvodo,“ pravil ostřejším hlasem. „Ježek má bodliny a svině štětiny, to jejich přirození, ale proto nemají práva každého bodnout a pošpinit.“

„Pravda někdy bodá, pane Tiburcí, ale nikdy nešpiní,“ odvětil mladý vladyka a nahlas se zasmál. „To na tobě znamenám. Jáť s dobrou přijel, a ty se durdíš, a snad mne k nejbližšímu příštímu termínu poženeš.“

„Jako ty o doubravy pohoniš.“

„Ach, tebe také pálí, pane Tiburcí. Nic naplat, až panna Eufemie podědí, bude o doubravu chudší, a ty s ní, pane Tiburcí. Dobrou noc, aby se ti zdálo o tvém milém srdéčku. Snad mne za to přání nepoženeš!“

Pan Tiburcí hleděl za ním. Viděl ho v šeru a zaslechl poznovu jeho hlas, jenž vesele, patrně jemu, Čelechovskému, zazpíval:

Paniče v červené nohavici!

Tváť jest milost pod lavicí!

Než ty milost mou poznáš -

Více nebylo rozumět.

„Čertův synku!“ ozvalo se z křivých úst Tiburciových. „Do všeho se připleťte!“

Bodl svou ryzku. Měsíc už vyšel, a v bledém světle jeho zásvitu unikal zamilovaný vdovec. Zdaleka ještě se ozýval zpěv, který ho jako posměšně doháněl.

III - Familiaria, jakož i o Turku Jenčarovi

Tvrz šonovská byla dobré tři hony za nešťastnou doubravou, pro kterou došlo až k pŕuhonu a k právníckým vývodŕm pana Tiburcia Čelechovského ze Sobišku a někdy na Děvčikopách. Stála nad potokem na nepatrné výšině, majíc v boku svém východní stranou rybník značně rozlehlý.

Kdyby nebylo rozložitých a vysokých korun té staré doubravy, Domkovští i Sonovští byli by se mohli na sebe dívat. Ale v tento čas oba sousedé o to valně nestáli, vlastně ne Buchovec starý, jenž obočí beztoho chmuřil, jak jen postřehl kus nové střechy šonovské nad zeleň doubravy vyhlédající. Tvrz šonovská měla nejen střechu novou, ale také všechn svršek hlavní a zároveň jediné její věžovité budovy byl znovu a od kamene vystavěn. Tím nabyla pěkného vzezření a vypadala úhledněji nežli její sousedka, tvrz domkovská, větší sice, zato však starší a sešlejší.

Tu znamenitou opravu vyvedl už nový majitel, mladý Rozvoda Šonovský, ne z nějaké libůstky, ale že toho byla nutná potřeba. Hospodařil' jeho předchůdce zle, a prve nežli se vystěhoval, mnoho pokazil svévolně, ano i zhubil. Jen dobré opevnění, hradba, most i brána hřeby silnými nově okutá, po něm zůstalo, svědčíc, oč se nejvíce staral a kdo byl. Oč by jiného také pečoval služebník pana Koldy Náchodského? Neusadil' ho tu pán, jej a několik drábů, proto, aby se staral o cizí tvrz, násilím zabranou, ale aby z ní hodně těžil, aby pomáhal mu z ní ovládat všechn kolem kraj, který se před panem Koldou třásl a více ho musil být poslušen nežli vlády královské v Praze.

Než i sem zasáhla konečně spravedlivá i mocná ruka zemského správce; pan Jiřík zle zaťal žílu panu Koldovi ze Žampachu a na Náchodě. Ten, jak jen doslechl, že pan správce sbírá na něj pole, svolával své posádky a věrné na Náchod. Tam také odešli ti jeho drábové ze šonovské tvrze. V noci se vytratili jako zloději, nežli se však s uchvácenou tvrzí rozloučili, zle si v ní pohospodařili, takže tu pustá stála, jako nejhorším nepřítelem vybitá. Tenkrátě ještě pan Buchovec starý, když o tom uslyšel, upřímně litoval pravé majetníky šonovské a vzpomněl si, kde asi ubohá vdova, paní Barbora Rozvodová, bloudí a jak se jí vede.

Ale na pana Koldu si také vzpomněl, a hlade si šedou hlavu na temeni, pravil:

„Ba že jsem rád, že jsem už tak plesnivý. Mám se nač vymluvit.“

To myslil, že když zevšad, kde kdo byl, hrnul se ochotně koňmo nebo pěšky, jak kdo mohl, k vojsku páně Jiříkovu, aby pomohl ubíti toho škůdce

a hrůzu severovýchodních Čech, že by on také neměl za pecí ostávat. Baže by šel, třebaže měl hlavu šedivou, neboť síly cítil ještě dost. Ale na pana Koldu - ne, to přece ne. Ne že by s ním držel, nebo mu chválil, an rušil zemský mír a páchal lotrovinu - starý pan Ondřej ho za to nejednou již odsoudil, ano i na něj zahromoval, co že tak zuří; ale když se všecko na Náchod hrnulo a sypalo jako vosy, když se všude těšili, jak se na panu Koldovi zchladí, tu pan Ondřej přece mu nepřál těch zlých konců, jež mu všichni strojili. Nemohltě staroch dávných let zapomenout, jak nebožtík Kolda starý držel s tábory, k nimž se on i nebožtík bratr Zbyněk upřímně hlásili.

A s mladým se opět bratrovec Zbyněk dobře znal a přátelsky se k sobě měli. Také pan Jan mladší na přátelství to nezapomněl ani po letech, kdy Zbyněk dávno již v cizině sloužil. Proto také posádka Koldova na tvrzi šonovské s Buchovcem na Domkově dobré zachovávala sousedství a jakživa na zboží domkovské ani nohou nešlápla, neřkuli aby se něčeho dotekla, třeba dobytka nebo obilí, jakož jiným sousedům od lidí Koldových začasť se stávalo. Kdož by se tedy divil, že se starému panu Ondřeji k Náchodu nechtělo, kdež jistě bylo branného lidu jako ččetek. Bylo zrovna ten týden po velkonocích, když to obléhání se začalo. Dvě neděle tam leželi; tak se pan Kolda na nepřítel uchytil a znamenitě bránil.

Různé ty noviny od Náchoda chodící, jak ten starý odpovědník a škůdce zemský každý šturm odbil a jak najednou v noci z hradu dolů ztekl na velikou škodu svých nepřátel, pana Buchovce tuze nermoutily, protože v tom viděl úspěchy starotáborské zbraně a tuze rád uslyšel po čtrnácti dnech, že pan Kolda správci zemskému do Polska ušel. Toť, naděje nebylo, že by se byl zcela mohl ubránit; aspoň životem vyvázl.

Dobře to tak dopadlo. Hrůza Koldova přešla, radosti po všem Hradečtě i dále srdečné a upřímné. Všem se uvolnilo, všichni si oddechli a zvláště ti, kterým Kolda zboží byl odňal a neprávem držel.

A tu si pan Buchovec zase na paní Barboru vzpomněl, že by se mohla do své tvrze navrátit. Ale den po dni míjel a šonovská tvrz stála opuštěná i prázdná, až tu jednou podvečer počátkem máje měsíce, když se pan

Buchovec z Krčina vrátil, kdež si dal pustit žilou - činil' tak každého máje - přiběhl k němu na komoru pacholek s poselstvím, že několik vozů vjelo do šonovské tvrze a že s nimi přijel nový pán, a že to mladý Rozvoda ze Šonova, syn nebožky paní Barbory. Více nevěděl, leda to, že s ním přijeli dva pacholci, a ti že všechno, co na vozích přivezli, složili, a že se chystají k stálému přebývání na šonovské pusté tvrzi.

Byla to pravda. Navrátil se opravdu do rodné tvrze syn paní Barbory, kterouž byl Kolda násilně ze tvrze vypudil. Všecko susedstvo dost litovalo tenkrát ubohé vdovy, nemající nikde zastání, i jejího sirotka, jemuž otec někde v Uhrách na vojně zahynul. Odešla prý ke svým příbuzným; pak na ni zapomněli i na jejího syna. Až se tu sám navrátil tak znenadání. Ona tedy mrtva. Což bylo různých o něm řečí, jak u jakéhosi strýce po straně matčině v Praze vyrostl a byl vychován, a jaká že měl veliká studia. Ba dokonce se mluvilo, že byl svobodných umění bakalářem. Ale jak prý pan Jiřík pole sbíral, svlékl ihned tabard, i vzav na se kožený kabátec a meč do ruky, pospíchal do boje proti škůdci zemskému i svému, jenž jej o dědictví oloupil. Zdaliž opravdu tabard bakalářský nosil a jej pak svlékl, kdož ví, a jen se povídalo; to však jistojisté bylo, že u Náchoda byl a tam rytířství své znamenitě dokázal.

Pan správce zemský byl by tak jako tak spravedlivost jemu učinil a dědictví jemu navrátil. Ale když tak hrdinsky bojoval, zvláště si ho všiml, a také na přímlovu jeho strýce, svého služebníka, nejenže mu šonovskou tvrz navrátil, ale ty vozy všelijakou potřebou našpihované prý byly zvláštním důkazem, jak mladému vladykovi přál. Ten pak sotvaže se pod rodnou střechou vyspal, hned počal ukazovat, že jest také jinak a nejen v poli statečný a rázný. Zakrátko tvrz šonovská zrovna omládla, tak si ji pan Jan opravil a upravil.

Také všecko ostatní hospodářství zavedl si jak náleží, takže se tomu v susedství až divili, jakže takový mladík, jenž vlastně se jen knihou a mečem dosud oháněl, věcem hospodářským tak dobře rozumí. Se vším si věděl rady, ač měl nesnází a překážek dost a dost. Lid byl skoro všechn se

rozběhl; než ponenáhlu se trousil jeden po druhém. Všichni si ho pak také chválili, že je svědomitý a veselý.

Však už hned jak se přistěhoval, lidé si toho všimli, že si potřebných věcí přespříliš nepřivezl, ale loutnu že má. Ano, a často ji snímal se zdi své komory a rád si na ni zahrál, při čemž také zpíval všelijaké písničky, nejvíce veselé a k smíchu, a to, jak všichni tvrdili, hlasem jasným a milozvučným.

„Ještě tak nevěstu,“ povídali si lidé jeho poddaní i starostní v zemanském sousedstvu. „Bude mu jí třeba.“ A hle, oni se o nevěstu více starali nežli on. Vlastně se ani nestaral, zato však tím více o všelijaké šprýmy a šprochy, až z toho tu tam - jako panna Eufemie například - na něj hleděli z podstřeší, protože ta jícha jeho byla někdy příliš peprná.

Pravda jest dítě boží, než nebývá vždycky milo a vítáno, byť i žertem zavínuto a vtípem opentleno. A tak se i mnozí panice Šonovského trochu báli, zvláště když se rozneslo, že má ty podivné knihy klevetarum a že do nich pilně zapisuje.

Ostatně se nemohl nikdo tak hned na něj nadobro rozhněvat. I s panem Buchovcem starým zpočátku dobře vycházel, když snad oba měli na mysli, že noha nohu podpírá a že tak obě stojí dobře. Ale v upřímné přátelství jejich sousedstvo nevzrostlo. Snad tomu vadil různý věk, snad i to, že panice Šonovský nikdy nezapomněl útrap náhodským Koldou jemu a matce jeho způsobených a že týž Kolda sousedu jeho Buchovcovi ani za vlas neublížil, maje s ním dobrou známost a s bratrovcem i přátelství, jak o tom od lidí doslechl.

Než proto by jakživo nedošlo k tomu sporu a při o starou doubravu. Že se tak přece stalo, toho příčinou byl Celba, Jenčar nebo Turek, jak mu obecně říkali.

Býval od maličkosti na Šonovské tvrzi, a když nebožtík Rozvoda se do Uher vypravil, to byl nynější panice ještě malým chlapcem, táhl Celba s ním. Pánu jeho štěstí nesvědčilo, neboť hned v první šarvátce s Turky zahynul.

Celba však tou nehodou nezastrašen, zůstal na vojně, a čím dále tím více se mu tam líbilo. Nejednou se po něm svezla křivá šavle machometánská, a také byl více než dvě léta v tureckém zajetí; ale proto se mu na vojně přece dost podobalo. Až tu loňského roku, když se strhla ta strašlivá bitva u Bělehradu, jak tam Machomet, císař turecký, byl od gubernátora uherského na hlavu poražen, usekl Celbovi jenčar jakýsi dva prsty na pravé ruce. Pro tu ztrátu a ještě několik jiných ran navrátil se jakžtakž jsa vyhojen, z vojny, a vzpomenuv sobě na Čechy, přišel do Hradecka, zrovna když se všude radovali nad porážkou Koldovou.

Celba zamířil zrovna na Šonov a byl přijat dobře mladým pánem, jemuž o smrti otcově zevrubně pověděl. Sotvaže však tu nějaký den pobyl, rozlítil se, a to tam ve staré doubravě. Nechvátal tuze rád a rychlou chůzí se nikdy neudýchal, ale tenkrát přišel krokem rychlým, oznamuje, že Domkovští porazili v doubravě krásný starý buk.

Mladý Rozvoda nebyl tu na rodné tvrzi od chlapeckých let, neměl nic psaného, aniž koho, kdo by mu určil zevrubně meze jeho zboží. Mezníky za těch vojen a zmatků posledních let zmizely ze země i z paměti, a to tím spíše, že obojí rody, Buchovců i Rozvodů, nebyly tu starousedlé. Rozvodové na Šonově byli přece delší čas nežli na Domkově Buchovcové, kteří se tu teprve před několika lety usadili. Panic Šonovský byl tedy zprávou Turkovou překvapen; ne proto, že Domkovští buk porazili, ale proto, že ta doubrava, jak starý žoldněř se dušoval a zaklínal, patří prý jistojistě k Šonovu a ne k Domkovu, jakož také jistě dosvědčí staří a pamětní lidé.

A tak začal Celba Jenčar nechtě tuhou půtku, ve které že budou Domkovští hrozně poraženi, najisto doufal a krutě po „rácku“¹⁴ se na to zaklínal. A to byla jeho nejtuzší kletba.

¹⁴ Po srbsku.

IV - Rozmanité noviny, namnoze veselé

Uršila, mladého Rozvody ze Šonova stará hospodyně, nevelká, zavalitá a mocná, vyšedši z kuchyně na síň, usedla tam na lávku nedaleko velkých dveří dokořán otevřených. Až do té chvíle pracovala a rovnala v horké kuchyni a teprve nyní mohla povyjít ven, aby si po parném odpoledni vydechla. Síň byla klenuta a příjemný chlad tu ovíval Uršilino zardělé líce i čelo drobnými perličkami potu zrosené.

Bylo počátkem srpna měsíce, zrovna tak po hlavních žních; že se jistě toho dne neděle světila, bylo znát již na bělostném Uršilině čepci s červenou pentlí a na černých korálích s uherským zlatým, které se jí leskly pod lalouškem. Seděla, majíc ruce volně o lavici a záda o zed' opřeny, a hleděla klidně, bez myšlenky ven na krajinu, na dobenínské táhlé návrší, na němž se jasně bělal starý svatováclavský kostelík, na tmavé lesy za ním na Bránce, na pole, luka a rybníky dole pod výšinou. Všecko v zátopě zlatého světla, všude hluboký klid a ticho sváteční. Jen mouchy a mušky rojily se přede dveřmi na výsluní ve vzduchu, horkem se až tetelícím. Uršila byla unavena. Přibyltě host, panicův strýc, služebník páně Jiříkův, jedoucí s jeho poselstvím na Kladsko, a panic poručil, aby oběd byl dobrý. A jistě že byl: ryby ve trojích proměnách v jiném a jiném koření, huspenina rozkošná, kuřata s jáhlami, posutá zázvorem a skořicí.

Kdyby nic jiného, to jistě panu Horušanskému z Roztok zachutnalo, až se oblizoval, třebaže byl dvořenín. Bzukot rojících se much zněl Uršile slaběji, už jí také zrak začal přecházet; tiše, tišeji bzučely mouchy - ticho - hlava klesá -

Vtom nešetná škorně šafářova se na dláždách ozvala. Hovějící sobě hospodyně trhla sebou a probrala se ze dřímoty. Šafář přicházel ze dvora k panici ptát se, jak na zítřek. Nešel však dále, uslyšev, že pán s hostem ještě u stolu, a pozván, usedl vedle Uršily na lavici.

Začal si libovat, jaká letos znamenitá úroda, že stodola od přístodůlku až do vrchního šáru všecka plničká a jako nabitá, za stodolou že dodělali včera druhý stoh jako věž.

„A kam jen ovsy dáme,“ dodal šafář, osmahlý od slunce. Pohladiv si na temeni vlasy i pačesy nad čelem, uvolňoval kožený pás, aby mu chládek spíše vnikl pod sukni.

„A píce dost?“ ptala se hospodyně, neutajujíc nikterak zívnutí, jež ji napadlo.

„Dost a dost.“

„Bude dobytek laciný?“

„A, laciný! Což je to nějaká dražota sto ovcí za kopu a kopa krav za sto grošů?¹⁵ Vypočti si, zač kráva a zač ovce. Rozumíš-li, pořádná ovce ani ne za groš! A to není jen v našem kraji, to je všude. Jářku, když je v Praze - a nemám to od jednoho - věrtel piva, a dobrého, samce, za sedm grošů, uherského vína žejdlík za čtyři peníze a českého žejdlík za halíř, a je prý jako malvazí.“

„To není samo sebou. V tom jistě něco jest, a Pánbůh láskou pýchu zkouší.“

„Baže, milá Uršilo. Však už jim rohy rostou. Jako to: mláto všude vyhazují a na břeh vozí, patoků již nikdo nechce, a tu tam už nevoní skopové maso a nejrady by každý holubenčí, kuřenčí.“

„Tak tak, šafáři. A což ta drahá roucha, zlaté pásy, což střevíce s těmi čapími zobany, což ty nynější ženy s těmi chomouty širokými a s rukávy do země! Není-liž to proti Pánubohu? Nač nás varoval, nač svítla o svatém Duchu ta hvězda ocašatá a letos už podruhé, a nač svítí od té doby noc co noc?“

Vtom ze dvorce Celba, Turek, Jenčar vešel. Říkali mu tak, protože často a rád o svém tureckém zajetí vypravoval, přičemž se mu skoro za každým slovem „Turek“ na jazyk připletl a za Turkem obyčejně nějaký „jenčar“.

Na prahu zastavil svůj volný, klátivý krok, sňal čapku ne na pozdravení, nýbrž aby se ochladil. Pokynuv jen mlčky hlavou, opřel se o prapýsek. Od jeho dlouhé postavy, ne suché, ne tlusté, šel stín přes celou

¹⁵ Na jeden zlatý (dukát) český počítalo se 16 grošů českých, 24 na jeden zlatý uherský. Na stříbrný groš český počítalo se 12, později 14 haléřů, neb 6 a později 7 peněz.

síň. Tvář jeho, silně osmahlá, vousů hnědých trochu do ruda, s dvěma jizvami na čele, byla výrazu drsného; neveliké však oči usmívaly se a leskly samou dobrotou.

Šafář začal o horku. Celba mávl líně rukou, jako by chtěl říci: „Hm, copak to!“ A šafář, jako by mu rozuměl, dodal:

„Takhle v Turcích!“

„To,“ začal Celba. „To ani domácí, Turci, ani jenčaři nemohou vydržet. A takhle když je člověk v řetězích a musí na pole, a karabáč pořád nad ním! Jako když jsem byl v zajetí u Karabardyabaše.“ To bylo děsné jméno, jež Celba najednou vyslovoval a jež si nemohl nikdo ani na tvrzi ani na dvoře pamatovat. Sic by mu neříkali Turek nebo Jenčar, ale tak, Karabardyabaše.

„A takhle v poli!“ mínila Uršila, „když tak ranění leží jako lazaři.“

„A té žízně!“ mínil Celba.

„Ale řku, Jenčare, když Turci hlavy řežou, co s nimi v takovém parnu dělají?“ ptal se šafář.

„Snad si nemyslíš, že si každou uříznutou hlavu schovají? To jen když Turek uřízne hlavu nějakému znamenitému nepříteli. A to, jak mi zkušený jenčar povídal, ji odře, tu kůži bavlnou s rozličným kořením vycpe, vlasy pěkně rozčesá a připraví fermežem.“

„I ty Jenčare turecká, přestaneš-li!“ skočila mu Uršila do řeči a bezděky si odplivla.

Očka Celbova se smála. Vykládalt' si odpor Uršilin tak, že mu nechce věřit, a proto nanovo začal:

„A jakpak, ty stará domudnice, když jeden hejtman nad jenčary, a také Karabardyabaše -“

„I ty mochametáne!“ prudčeji se hospodyně durdila.

Šafář se dal nahlas do smíchu, najednou však, jako by si vzpomněl, upřel zraky na Turka a pravil:

„Tys onehdy povídal, že se pán shání po dudákovi.“

„Vaňkovi, Křivousovi,“ dodal šedivý vysloužilce kvapně. „Víš-li o něm?“

„Povídal pohůnek, že se tu někde v okolí potlouká. Viděli prý ho na Opočně.“

„I toho šedivce toulavého! Musíme po něm, potřebujeme ho jako soli.“

„A nač?“

„Hm, nač, kdybys ty byl šedivý, pak bychom ho nesháněli a tebe drželi. Na svědectví, víš-li. To neseš panici milou novinu.“

„Snad abych tam šel.“

„Však se dočkáš. Páni jsou v nejlepším.“

A byli, jak panic, tak i strýc jeho Matyáš Horušanský z Roztok. Seděli v nedělské světnici u pokrytého stolu, s něhož jídla již snesena. Jen konvice a poháry se na něm leskly, a vedle na vyřezávané židli bez lenochu měděnice s nalévadlem na ruce. Mladý Rozvoda hostu svému a příbuznému pilně doléval. Víno dobře účinkovalo. Starý pán měl už čelo zardělé, a panici se pěkné, mužné líce také živěji zbarvilo. Dobře mu to slušelo k jeho tmavým vlasům, na ramena splývajícím a tu lehce zkadeřeným, k jeho tmavým jiskrným očím. Panic byl vesel a občas si pohladil své černé knírky.

„Tak mladý král pojede do Prahy,“ opakoval si novinu spokojeně a naléval strýcovi dobrého uherského.

„Jak jsem povídal,“ odvětil Horušanský, „ano, povídá se, že snad ještě dřív. Hned po svatém Bartoloměji. Ale měl s tím pan Jiří, nežli to vymohl na těch vídeňských Němcích. Už i mocí hrozil, že si pro krále přijde s vojskem.“

„Také již čas,“ mínil mladý Rozvoda. „Král tak pěkně česky mluvil. Teď už asi zapomněl to, čemu ho pan Jiří a dvůr jím osazený naučili.“

„Ještě ne. Jadrně prý po česku vzkřikl na pana Jiskru z Brandýsa, když zajímali v Budíně gubernátorova syna,¹⁶ aby se zmocnil toho druhého, jako Matyáše.“

„Tot' dobře, ale což nám platno, kdyby i mluvil jako sám mistr Rokycana, když není u nás, když je mezi cizími a s cizí radou.“

¹⁶ Ladislava Hunyada.

„Nu, teď bude jinak. Krále poctivě uvítáme a pak mu slavné svatby vystrojíme. To přijedeš také.“

„Jaké by to bylo beze mne veselí!“

„Ano, brachu, to bude veselí. Již to poselství do Francouz. Sedm set jízdních bude míti poselstvo komonstva a šest a dvacet vozů! Šest jich řemeslně vyřezávaných a hrubě pozlatitých a jeden celý jako ve zlatě a pod drahým baldachýnem. Ten je pro nevěstu. Ostatní pro paní a panny - mh - samý z růže květ. To se podiví ve Francouzích, jaká u nás kvetou krásná líčka. A považ, co panu Jiříkovi připadlo. Ostatní vozy jsou ti jako do pole. To bude, až je tam v těch cizích zemích spatří, až uvidí na nich korouhve, stráže, všecko jako v táboru!“

„To si tam vzpomenou na Žižku a na proklaté husity!“ Panic se vesele zasmál a dodal: „Ó, pan Jiří, ten ví, co a nač dělá. Ten českému jménu nepohorší!“

„A dej Bože, aby ten mladý král byl jako jeho správce!“

Oba vladykové si zvučně t'ukli a pohár na zdraví pana Jiříka vypili do kapky.

„A tam o té svatbě královské se také jistě oženíš,“ dodal vladyka z Roztok, utíraje sobě kníry. „To bude panen!“ pokračoval. „Ze vší koruny. Všecko samá radost a hlavně pro mladé. Vína, piva a všelijaké potraviny se ti do Prahy sváží, jako by měla být obležena, a již teď přijíždějí cizinci kupci, nejvíce s divným zbožím rozmanitým. A čeho nikdo nepamatuje: tančit se bude na rynku Starého Města.“

Panic se dal do smíchu.

„Jen se směj! Ty sám tam budeš suknicí potřásati. Ne na kamení, ovšem, ale udělá se podlaha na sloupích nade vším rynkem, z prken pěkně hoblovaných, aby pod ní mohli s koňmi i s vozy jezdit, a z té podlahy bude se pěkně dolů i nahoru chodit. Také zrovna z domů, to z těch, co v nich budou hosté, králové, knížata.“

„Tak tak, tyť neseš novin, pane strýče! A víš-li také, jaké budou výsluhy?“

„To nevím, ale že bude císař s císařovnou pozván, to vím, a Kazimír, král polský, čtyři kardinálové - „

„Červení jako raci, a při tabuli bude mezi nimi mistr Rokycana v rouše arcibiskupově,“ dodal panic a ostře se usmál.

Starý vladyka však zachmuřil čelo, mávl rukou a pravil:

„Rozumím, rozumím. No, nechme toho. Mistr Rokycana zůstane tím, čím je, nám milejší nežli všechen sbor kardinálů. Ale přijedeš!“ dodal veseleji, jako by ten stín ve veselém hovoru chtěl zaplašit. „To bude něco pro tebe, tam své knihy popíšeš, ty klevetáři!“ Starý pán žertovně mu pohroziv se zasmál. „Už jsem cestou slyšel,“ dodal. „A mají z nich strach. Žádnému se nechce na tvůj mlýn.“

„Dobrého nepálí. A proč mají strach? Klevet všude jako máku, ani sám čert by jich na holi nepřeskočil. Mne drbne každý, a já když někomu pravdou zasolím, hned to prostranný jazyk a kleveta.“

Vladyka z Roztok vstal, a odfukuje si, okno otevřel. „Máš pravdu, ale také pravda, že je horko. Venku nás větřík ovane, chceš-li, podíváme se do dvora, jak jsi povídal.“

Panic mu byl po vůli. Za chvíli sestoupili dolů. Celba Turek přistoupil, ukazuje na šafáře, jenž tu stál maje smeknuto. Mladý vladyka si luskl vesele prsty, když uslyšel od něho, že tu na okolí starý dudák Vaněk, Křivous řečený, a hned také poručil, aby dva ze dvora po něm šli a najisto jej přivedli.

„Ty za něj ručíš!“ dodal obraceje se k Celbovi. „Nepřivedeš-li ho, dám tě rozpůlit jako baše jenčarský, abych měl dosti svědků!“ Slova byla přísná, ale oči i rety panicovy se smály.

„Říkáš, pane strýče,“ pravil, když na dvorec vyšli, „abych se po nevěstě ohlédl, a já šedivce shánět musím, protože těch, kteří pamatují, jak to bylo za nebožtíka otce a před ním ještě, těch není. Jen ten Celba, Turek. Druhý, starý kolář ve vsi, nedbaje, že ho potřebuji, odešel si na věčnost, a tu ten dudák, chlap plesnivý, ten všecko pamatuje, ale doma nevydrží. Zapadl bůhvíkam, a jestliže ho nedostanu - „

„Písemného nemáš nic?“

„Nic; jen ty svědky.“

„Slyšel jsem, jak starý Buchovec na tebe laje, že pohoníš jeho bratrovce, když nemůže k soudu přijít“

„Abych své právo promlčel? Nežli by se pan Zbyněk vrátil, uplyne třeba kolik let a třeba se ani nevrátí, a zatím utekou tři léta a osmnácte neděl jako voda, lhůta bude tatam a doubrava s ní.“

„Buchovcové jí předtím neužívali?“

„Není pamětníka. Tu jest!“

Stanuli před tvrzí. Host pohleděl nalevo, jak panic ukázal. Tam rozkládala se stará doubrava, v plné záři slunečné jako podřimující. V její šero také zabíhal potůček tekoucí kolem šonovské tvrze, odkudž i stezka vedla, pod rozložené koruny sporných dubů a buků, a dále ke tvrzi domkovské. Poslední dobou nikdo jí nekráčel a panic Šonovský jistě se nemýlil, když ukázav na ni děl: „Zaroste nyní, zaroste.“

Host doložil: „A s ní sousedská láska.“

Panic se ohlédl, a spatřiv za sebou ve slušné vzdálenosti šafáře v širáku z hrubé slámy, v bílé plátěné sukni řemenem utažené, a vedle něho Celbu Turka v červeném kabátci, usmál se a pravil:

„Zato budu toho rudého jančara ošetřovat jako děčko v peřince a hlídat.“

„A proč?“

„Abych panu Tiburciovi radosti umalil. Však se onehdy, když mně ten starý kolář zemřel, smál, až se mu křivá ústa po samé ucho smekla, že mně kus práva do hrobu odchází, a nežli dojde termín, že ještě rád založím při do dlouhé truhly.“

„Však si pamatuj, že ne s Buchovcem, ale s ním se budeš soudit. A on rád strojí léčky!“ Starý pán se zastavil a pravil:

„A teď ti povím, proč jsem si z cesty k tobě zajel. Tam u stolu se mi do toho nechtělo. Tu ty dni jel posel z Prahy ke králi polskému. Bůh milý ví, jak to ten Tiburcí navěštil, ale zvěděl to, a také to dokázal, že posla zrovna v Náchodě vyčíhal, a pořídil, že mu vzal posel s sebou list.“

„Panu Zbyňkovi?“

„Ano. Jistě ho zve, aby přišel nebo poslal plnou moc. Z Krakova už pana Zbyňka najdou a do suchých dnů času dost.“

„A pak bude svatba,“ odvětil panic vesele.

„Jaká?“

„Pan Tiburcí chce si pannu Eufemii vysoudit.“

„Aj hle!“

„A domkovské zboží vyženit.“

„Protoť on takovým horlivým poručníkem Buchovců. A já myslil, že z pouhého potěšení. I ta liška!“

Docházeli ke starému, dřevěnému dvoru. Jen šafář tam vešel za nimi, Celba Jenčar zůstal před vraty. Chvilku stál, hledě zamyšlen k neveliké vsi opodál za dvorem, pak jako by se rozmyslil, dal se do kroku vážně, klátivě a zamířil k chalupám.

Vladykové se ve dvoře dosti dlouho omeškali. Když vyšli ven, uvítaly je veselé, pronikavé zvuky dud, jež se ze vsi ozývaly.

„To jsou Vaňkovy dudy!“ vzkřikl šafář, a vtom zahlédli Celbův červený kabátec. Starý Jenčar ani vesnice nedošed, vracel se krokem nadobyčej rychlým, a ještě nežli se k pánu svému přiblížil, už volal: „Je tu! Je tu!“

„Tak ho drž a raději u něho sed', aby zase nezvětril!“ volal panic vesele a dodal: „Pojďme se na něj podívat“

Na návsi bylo živo a hlučno. Sešli se tu staří mladí, nejvíce chasníků a děvčat Pod lipou na dřevěné lávce seděl Vaněk, řečený Křivous, mačkaje dudy. Vedle něho na lavici ležel starý klobouk, takže dudákovi bylo viděti lysé čelo, kolem něhož poletovaly šedivé, skoro již bílé cudry. Úzké nohavice sahaly mu jen po lýtka bosých nohou, na hrubé sukni řemenem stažené bylo vidět nejednu záplatu. Jiného neměl nic, kromě zahnuté hole a staré kožené brašny, visící mu přes rameno. Ve světě neměl medu, ale toulal se jím přece, ač doma mohl poklidně sedět u vdané dcery. Byl raději žebravým dudákem, ale volným a veselým. Jistě mu mnoho do sedmdesáti nescházelo, veselost však měl mladickou. Ani mu to klidně sedět nedalo.

Trhal sebou po čiperné notě, kterou hrál, trhal a škubal; a jak sebou natřásal a ramena nadhazoval!

Znali tu jeho notu a veselost. Jen se ve vsi ukázal, a již se kolem něho sehnali a dali se do tance. Tím ho nejlépe uctili a tím dřevěným korbelem, jež mu postavili u nohou.

Vladykové stanuli pozdálce a dívali se na veselý rej. Viděli mladé ve stínu lípy poskakující, viděli i starší, ani chopivše se pravicí prstů svých žen, levici v bok opřeli, a na noze po noze se houpajíce a zpívajíce, kolem dudáka a lípy se potřásali a vrtěli. Časem ozvalo se prstů zalousknutí, časem vesele zavýskli.

Ale jak byli v nejlepším, dudy pronikavě zakviknuvše rázem přestaly, jako by uťal, a dudák, jako by ho někdo šídlem píchl, vyskočil. Kolo jako učarováno rázem se zastavilo, a všichni udiveně hleděli na Vaňka, který zraků svých neodvracel z jednoho místa. Teď teprve si všimli červeného Jenčara vzadu a obou vladyků. Děti a děvčata se dozadu tlačily, starší mužští smekali, a mladý rychtář sám od tance zardělý, přistoupiv s poctovým korbelem k panicovi, dobromyslně a prostě ho vítal, dokládaje, že už jim trochu té muziky vzácno, když se jim dudáček pořád světem toulá. Vtom se, šelma stará, dudák, maje hřbet ohnutý, vrchnosti své blížil, očekávaje, že se spustí hromobití za to, že proti svým poddanským povinnostem bez povolení světem chodí.

„To již je tak v krvi, urozený pane!“ dodal polo pokorně, polo žertovně.

„Ale nějaký čas přece také u nás zůstaneš,“ pravil panic mírně, ač ne bez ironie.

„Jak ráčíš poroučeti, letos jistojistě.“

„Aspoň, tu máš a ukaž panu strýci mému, žes nejlepší dudák v celém Hradečtě.“ Panic vtiskl starochovi stříbrný peníz do ruky. Vaněk, překvapen vlídností svého pána i jeho penízem, poskočil, jak byl starý, a chytiv chutě kejdy, jal se vesele hrát. Na pokyn panicův kolo se zase hnulo, a půda pod lipou zvučela kročeji a skoky tanečníků a vzduch jejich zpěvem, výskotem i hudbou ječivých dud.

Když se pak páni měli k odchodu, vděčný a potěšený Vaněk Křivous, nechav kola, vyprovázel je kus cesty, poskakuje a hraje.

Celba Jenčar za nimi se nevydal. Zůstal, aby dudáka hlídal. Za chvíli však dal se z hlídání do pití a ještě za chvíli bylo vidět jeho červenou sukni v kole. Poskakovala zvolna, pomaloučku potřásala se tam jako planý mák vedle malé rychtářky. Později už jen sama, nebo Celba Jenčar, posiluje se ustavičně z korbele, tak se rozjařil, že se mu pádné nohy nějak rozehrály, a tu rozpomenuv se na minulé časy, ukazoval celé vsi, jak tam dole „v Rácích“ tancují.

A dudák hrál a hrál, div že se stará lípa nedala do skákání, a držel svou notou toho, jenž ho měl hlídat.

V - Večerní jízda

Žně minuly i parna. Nastal podzimek, slunečný a tichý.

V mysli panny Eufemie bylo rovněž jasno a klidno. Ona sama, pozdní květ podzimní, jako by mládla od vroucí milosti a také od všelikého šlechtu, kteréhož sobě touto dobou zvláště hleděla, když se chtěla líbiti. Jak čas nyní veseleji a rychle utíkal! Jindy den jednotvárný, oslazován teď nadějí na příchod páně Tiburciův; a když Tiburcí ze Sobíšku na ryzí kobyle opravdu přijel, což, tu mýjela hodinka jako oka mžiknutí. Zvláště byl-li strýc ve dvoře nebo v polích někde, a když pan Tiburcí volně mohl mluvit o své lásce, o svatbách, a líčit život budoucí v manželském ráji. Také starý Buchovec zvykal si na křivoústého záletníka, jehož jindy nemíval v největší lásce. A to pro jeho soudy a sudičství. Tím si právě nyní vladyka ze Sobíšku u starého pomohl. Ukázal se, že pan Tiburcí právům rozumí, že dovede poradit, a zvláště tím se domkovskému vladykovi zavděčil, že opatřil bezpečnou zprávu panu Zbyňkovi o tom, co se stalo, kterážto zpráva schválným poslem byla by velice nákladná bývala a nakonec ani ne tak

jista. Posel, jenž jel od pana Jiříka, jistě ji dostane do Krakova, a odtud už najisto dojde ke královskému polskému vojsku.

„To je nejhlavnější,“ tvrdil pan Tiburcí. „O to ostatní se nelekám. Jen když má Zbyněk o všem vědomost. A teď ať přijde nebo nepřijde. Přijde-li, bude se sám hájit, a nepřijde-li, pošle plnou moc, a pak ho uhájíme my.“

Tato přepevná důvěra, kterou dával najevo, byla milá starému vladykovi a vzbuzovala úctu i obdiv panny Eufemie. Často teď všichni tři počítali, kdy tak asi se pan Zbyněk vrátí, odhodlá-li se vůbec k návratu.

„Je-li mu dobře, tuším, že ho tak hned nespátříme,“ mínil pan Ondřej. Toto pan Tiburcí rád slyšel, neboť v duchu také počítal a pevně doufal, že pan Zbyněk pro starou doubravu všeho nenechá a že pošle plnou moc. A jen toho si přál; po panu Zbyňkovi netoužil. Nicméně kvůli starému vladykovi, jenž by bratrovce zase rád uviděl, říkal:

„Ostatně má času dost. Dojde-li ho list hned a vytrhne-li brzo, mohl by snadno do svatého Martina přijeti.“

„A bylo by nám na zimu veseleji!“ dodal starý vladyka. „To by přinesl novin, o vojnách a cizích zemích!“ Bezděky si pohladil bílé kníry. Pojednou však zachmuřil čelo a děl: „Ale on nepřijede, znám ho, tady by ho v pokoji a klidu nic netěšilo.“

„Také ho tam nakonec omrzí,“ mínil pan Tiburcí. „Já se jen o jedno starám: aby, vyjede-li, vyjel včas a cestou by se mu nic nestalo, aby ho žádná nehoda nezdržela. Proto jsem se ve zprávě přimlouval hlavně o plnou moc, aby ji najisto poslal. Pak ať si přijede včas nebo pozdě, nebo ať tam zůstane křížáky dávit.“

„A my zatím se budeme potýkat se ctným sousedem,“ doložil starý vladyka. -

Ten však, ačkoliv věděl, že se největší sudič v celém Hradecku proti němu spřáhl s panem Ondřejem, podle všeho se nic nelekal. Všecko chodilo na šonovské tvrzi po starém, jen to se změnilo, že mladý vladyka teď často na hon vycházel, a Celba Turek zase často do vsi dojížděl dohlédnout na Vaňka Křivousa, co dělá a není-li zase na skoku.

Zpočátku klel na svou novou povinnost a často i po ráčku. Čím dále však, tím více se uspokojoval, poněvadž starý Vaněk byl nějak přeměněn a sedal ustavičně doma u dcery, jako by na všechn svět zanevřel.

Jednou podvečer, bylo v září měsíci, seděl Celba Turek se starou Uršilou v kuchyni a dělal, on, bývalý turkobijce, poklidně louče do zásoby na zimu. Seděl nedaleko krbu na hrubé stoličce proti Uršile, která za stolem při světle lojové svíce přebírala jarý semenec na semencovou kaši, kterou na zítřek chystala a do níž připravena byla také jádra ořechová, břesková a sušený květ bezový, což vše leželo vedle na dvou dřevěných miskách.

Venku se již soumrak uložil a časem zarachotila okenice, jak se do ní vítr opřel. V suché, prohřáté kuchyni bylo příjemno. Světla v ní nebylo nazbyt a stínů všude dost, klikatých a divně lomených, na zdech, na pecině i na klenutí. Byla chvíle, kdy se pěkně povídá a pěkně poslouchá. A Uršila, pilně semenec přebírajíc, ještě pilněji poslouchala. Celba vypravoval tak podivné, neslýchané věci o daleké sedmihradské zemi, v níž také ležel, o velikých pustopustých jejích lesích plných divoké zvěře, o hrozných skalách a černých jeskyních.

„Jednu nám ukazovali - div že člověk odtud o pravém poledni neutekl, v takovém ti pustém a smutném místě -“

„Zlí duši tam asi byli,“ a Uršila vzhlédla tázavě od semence k Turkovi.

„V noci se tam divné věci dály, ale nejdivnější bylo, že v té jeskyni vybrali hnízdo trpaslíků.“

Uršiliny ruce zas ustaly; upřevši zrak plný úžasu na starého žoldnéře, chvílku mlčela. Celba ani nemrkl, ani koutkem retím nehnul; vida však, že úžas staré hospodyně zápasí s nedůvěrou, zadušoval se a mluvil dále:

„Jak ti povídám, celé hnízdo trpasličí. Staří utekli, ale dva mladé dostali. Myslivci je donesli gubernátorovi, Holodi Jánušovi,¹⁷ a ten je za to odměnil královsky. Ale jeden z těch trpaslíků nevydržel.“

„A ten druhý?“

¹⁷ Jan Hunyady.

„Toho měl gubernátor v komonstvu; byl ti takhle veliký -“ a Celba odloživ kordinu rukama ukázal výšku toho trpaslíka. „Zlostný však byl ten mužiček a mstivý.“

„A chlupatý?“

„Ne, ani chloupku neměl. Ale uměl přimrazit, koho chtěl.“

„Pánbůh s námi! A že ho ten pán vystál? Ale poslouchej, Turku,“ dodala tišeji, na semenec úplně zapomínajíc. „Copak náš panic je tak často v knihách? Nemyslíš-li, že umí - já neříkám zrovna přimrazit, ale víš -“

Vtom rázem umlkla. Celba vztyčil rychle pochýlenou hlavu a naslouchal. „Co to bylo? Slyšel-lis?“

„Slyším, a teď zas.“

„Tak pozdě! Jdi se podívat,“ vybízela stará hospodyně, kterou nenadálý hlas po takovém strašidelném hovoru polekal.

Celba Jenčar zvolna vstal a klidně pravil usmívaje se: „Je-li to nějaký trpaslík a přimrazí-li tě u toho semence.“

„Jen aby ti ústa nepřimrazil, ty Jenčare! Nohy máš beztoho napůl přimražené. Raději se hni, ať ten lanfaréř¹⁸ dlouho nečeká. Kdo by také jiný byl! Slyšíš-li, jak znovu bouří?“

Celba se konečně rozkýval a vyšel ven se podívat, kdo si na ně vzpomněl v tu neobvyklou dobu.

Panic nahoře ve své jizbici nezaslechl hlasu, jenž kuchyni dole tak rozrušil. Maje před sebou na stole stojánek s nakloněnou plochou a na něm knihu, pilně v ní něco zapisoval. Dvě voskovice v cínovém svícnu mu svítily. Odloživ brk, ještě jednou zrakem přelétal neoschlé dosud řádky. Tvář jeho se všecka jako spokojeně usmívala. Snad ho těšilo, co tam napsal, nebo že to pěkně pořídil. Pak chopiv se loutny, visící na pentli mezi dvěma okny, přešel rukou její struny a jal se zvolna přecházet jizbou. Brnkal si jen, patrně na hru nemysle, nýbrž na něco jiného, a v těch myšlenkách postavil se pak do hlubokého výklenku k oknu a upíral zraky do podvečerního šera. Z něho obrovitými stíny vynikaly tmavé obrysy nedaleké doubravy. Několik hvězd už nad ní mrkalo.

¹⁸ Pobuda.

Akordy, jež vyluzoval, spojily se mu v začátek známé noty, a ztlumeným, pěkným hlasem začal zpívat:

Přečkaje vše zlé stráže
Půjduť k milé, hrdlo váže;
svůj kuň pustím po doubravě,
sám s ní sedu rozmlouvaje -

Poslední verš jal se opakovat, ale nedozpíval ho. Ozvalyť se venku hlasy, a jak se náhle umlknuv obrátil, otevřely se dveře a jimi vstoupil podivný host. Panic, drže ještě loutnu v ruce, postoupil od okna, překvapením se však zastavil. A ta, jež tak rychle vstoupila, stanula také. Dívka mladičká, krásně jako proutek urostlá, postavy na její věk slušně vysoké. Na hlavě měla tmavou sametovou čapku, od níž do týla jako u helmice štítek přiléhal. Čapka i černý přiléhavý kabátec porozpjatý, sahající dívce něco přes kolena, byly pěknou kožešinou lemovány. Ale na to vše nehleděl mladý vladyka Šonovský, aniž také pozoroval, jak se jí zpod kabátce v záři světla zableskl bitý pás i malá dýka při něm v krásné pochvě. Jak by si tedy byl povšiml, že zpod světlých šatů, ne tuze dlouhých, zardívají se roztomilé botičky červených holení! On jen na hlavu oči upíral, na líce její libě pozardělé, na kadeř havraních vlasů, jež se jí nad spánkem zpod čapky dobyla, kdežto ostatní vlasy vzadu volně splývaly. A jaké oči měla! Veliké, černé, plné hloubky a záře, dětského zrovna veselí se šotkovým šelmovstvím.

Jen na okamžení ji překvapení ovládlo. Z panice obrátila zraky po jizbě, pak opět po něm, dosud nehnutě loutnu držícím, a vtom se nahlas zasmála, až se jí zableskly mezi svěžími rty zuby bílé jako smetanka.

„Nuže, zahrej přece!“ zvolala.

Tím se panic vzpamatoval. Ještě nikdo ho tak nikdy nepomátl.

„Tvůj hlas je, panno, líbeznější,“ odvětil s úsměvem, a položiv loutnu na stůl, pravil: „Vítej, panno bezděky dobrá.“

„Tyť mluviš jako hospodář. Nevím o tobě.“

„Jsem hospodář a dobrého hnízda člověk.“

„Což jsi na své tvrzi?“

„Na svém dědictví po otci.“

Neznámá byla touto odpovědí překvapena.

„A kde je strýc?“

„Milá panno, už vidím - „

„Že nejsi, koho hledám.“

„A toho srdečně mi líto.“

„Proč nejsi Buchovec? Nejsi-li?“

Vladyka se zarazil; než ihned se opanovav odvětil: „Jsem Rozvoda Šonovský na Šonově.“

Dívka se nanovo vesele zasmála.

„To budou hony!“ zvolala. „Zbloudila jsem. Chtěla jsem na domkovskou tvrz.“

„Šonovská tak milému hostu bude také ráda.“

„Ale co by tam říkali? A pak, kde paní tvá?“

„Bůh milý ví,“ odvětil panic s žertovným povzdechem. „Ještě jsem koně na námluvy nesedlal.“

Dívka upřela na něj své velké oči a hned se otázala:

„Prosím tebe, je-li daleko na Domkov?“

„Rád bych ti selhal a vyděsil tě, ale pravdu povím. Není. Na okamžik aspoň si pohov a občerstvi se.“

Dívka však poděkovala a rozhodně odepřela. Když pak požádala o svého koně, jež „ten červený“ prý do stáje zavedl, mladý vladyka omluviv se vyšel ven, aby co třeba poručil. Dívka se zatím zvědavě jako děcko rozhlížela a patrně ji vše zajímalo.

Panic se vrátil za chvíli, a s ním přišla Uršila, nesouc pohár dobrého vína, z něhož neznámá upila. Ale pak se měla kvapně k odchodu, žádajíc ještě, aby jí dal vladyka sluhou cestu ukázat.

Přikývl usmívaje se, a vzav svícen svítil prchavé hosti, ve dveřích už stojící. Sestoupil s neznámou se schodů až na dvorek, a tu teprve odevzdal světlo Uršile; Celba čekal u koní s pláštěm. Ano, u koní: u pěkného bělouše

cizinčina, bohatě osedlaného, s rudým štrápcem u ohlávky, a u pánova vraníka, na cestu nakvap ustrojeného.

Cizinka, stanuvši u svého koně, tázavě pohlédla z vraníka na vladyku. Ten pravil:

„Již dovol, abych sám ti cestu ukázal a na kousek tě vyprovodil. Jeť už večer, a jistě bys nanovo zabloudila.“

Upřela na něj zrak.

„Jsi-li, vladyko, na Domkově znám?“

„Ó, tuze dobře! Mne tam také znají.“ A usmívaje se doložil: „Zvláště panna Eufemie -“ a dvorně pomohl dívce do ženského sedla.

Celba Turek, neprobrav se dosud z překvapení, otevřel bránu. Stará Uršila, úžasem jako zkamenělá, stála na schodu u dveří držíc svíce, z nichž jednu večerní vítr zhasil, plamenem druhé prudko zmítaje. Opravdu, panic jede, jede a nic se nebojí. Jak branou zmizeli, sestoupila se schodů, a stojíc vedle Celby v bráně, hleděla za odjíždějícími. Ano, tu bělouš té divné osoby, vedle na vraníku panic - noc tu - pánbůh s námi!

„Nu, ráda se podívám, s jakou se vrátí,“ pravila, když s Celbou zase šli dovnitř.

„A proč?“

„Nebylo by divu, kdyby se ani nevrátil. Jeť jakoby nějakého cikánského knížete dcera, jako kouzelnice. Všimnul-lis sobě ? Rozpuštěné vlasy, červené boty - a jak smělá!“

„Ale jak hezká! Brachu stará, to není nic pro obyčejného. Já jen podle koně, krásné zvíře, a to řemení! A ten krásný rudý štrápec s pazománovou nití, co se mu houpe od ohlávky!“

Toho všeho Uršila nedbala; toužila jenom vyzvědět, kdo to je, ten neobyčejný host. Než Celba věděl tolik jako ona. V klenuté kuchyni zapomněli oba na dalekou sedmihradskou zemi, na veliké, pustopusté její lesy, plné divoké zvěře, na hrozné skály, černé jeskyně a na hnízda trpasličí. Uršula i Celba Turek měli na mysli tu panenku v čapce, v pěkném kožíšku, bitém pasu a v červených botečkách.

„Přihlnala se ku bráně jako vítr,“ Celba vysvětloval. „Otevru, a ona hned, kde je pán. Řku, že nahoře. Ať jí dám koně do stáje a dobře ať ho opatřím. A všechno to si jen tak poroučela, jako doma, ale člověk to rád od ní přijal, nic to nebylo odporno.“

„Vida, vida starého helmbrechtníka!“ smála se Uršila. „Na mne také tak. Kde je pán, to bylo její první; ukážu, jdu s ní po schodech, ale kdežež byla, nežli jsem na poslední vylezla. Kdy on asi vladyka přijede - a co mu jen chtěla!“

Vítr, jenž za soumraku dul, jakoby unaven už jen slabě zavíval. Byl pěkný zářijový večer, na tu dobu vlažný. Na tmavomodrém nebi proskakovaly hvězdy. Všecken kraj umlknul; potok tekoucí od šonovské tvrze k doubravě zticha hrčel.

K doubravě jel mladý vladyka s cizinkou. Koně kráčeli zvolna, dusot jejich na travnaté půdě sotva bylo slyšet.

„Nejsi-li již, panno, jízdou znavena?“ otázal se vladyka.

„Chceš-li, ještě se s tebou vsadím. I můj Větrík by stačil tvému vranci, ač běží celý den,“ odvětila bujaře, a zdálo se, že pravdu mluví.

„A ty po celý den v sedle?!“

„Dnes ne, také na voze jsem jela,“ a usmívajíc se přímo k němu pohlédla a děla: „Ty bys rád věděl, kdo jsem -“

Zahlédl třpyt jejích očí i její čtveračivý, milý úsměv.

„Nepřím toho. Rád bych věděl, na koho si mám vzpomínat.“

„Na dalekých zemí dítě. Nejsem odtud.“

„Na řeči to znát, žes žila mezi cizími, ale Češka jsi?“

„Po otci. Matka byla Polka.“

„A ty-li snad jedeš s panem Zbyňkem Buchovcem?“ zvolal panic a bezděky koně zastavil. Domněnka ta ho velice překvapila, a jen ji vyslovil, už sám si v duchu pomyslel, že to nemožná. Mladá cizinka byla také překvapena.

„Víš-li, či jen hádáš?“ pravila.

„Domníval jsem se. Tedy přece pravda! A pan Zbyněk tvůj otec, panno?“

Zase ozval se její rozmarný, srdečný smích jako tam na tvrzi. Byla jí ta otázka k smíchu. Vjela do stínu staré doubravy. Vladyka bodl svého vrance, jenž několika skoky hbitou jezdkyňi dohonil.

„Tys věru myslil, že pan Zbyněk je můj otec? Až mu to povím!“

„Jsem rád, že není,“ vyhrklo panicovi z úst.

„A proč?“ tázala se kvapně.

Vladyka však mlčel a na opětovnou její otázku odpověděl vyhýbavě. Tím se na chvíli hovor jejich odmlčel. Jeli doubravou a blízko sebe, poněvadž stezka byla neširoká. Křivolaké haluze dubů a rozložitě bělavých buků tvořily vysoké a husté klenutí. Na dubech harašilo listí, z buků ho však vítr mnoho svál a ještě odvíval. Místem šustělo na zemi pod kopyty koňskými. Měsíc zatím vyšel a bledý zásvit jeho rozléval se doubravou. Vše kolem změnil - aspoň tak panici připadalo. Mnoho se však nerozhlížel; zrak jeho utkvěl na spanilé jezdkyňi v čapce, v roztomilém kožíšku, v červených botách, sedící jistě a ladně na bělouši. Byla jako lesní panna. Černé, volné vlasy jí zlehka vzadu povívaly. Jak jí to slušelo, jak líbezná byla v tom bledém svitu měsíčním, pod věkovitými stromy v půvabném střídání se světla i kmitavých stínů!

Zapomněl i na hovor i na žert.

„Tady se mně bude líbit!“ zvolala pojednou mladičká družka jeho, rozhlížejíc se kolem.

„Ó, by se ti líbilo, aby se ti nezastesklo a rádas tu zůstala!“

„Ó, neboj se, ještě tě často posoužím,“ odvětila vesele; úsměv jí však zmizel, jak se jí druh její tišším hlasem otázel:

„Prosím tebe, jaké je tvé jméno?“ Zrak jeho tkvěl na jejích rtech. Otázka ta ji překvapila a nevěděla sama, proč divně ji dojala. Či ten hlas jeho? Či pohled?

„Maryla. Maryla mně říkají, hejtmanova Maryla!“ A zase mu bez ostychu a vesele hleděla do tváře. Vtom kolem nich jasně prosvitlo. Byli na samém kraji staré doubravy. Před nimi širý kraj ve svitu měsíčním, opodál lesklá od paprsků hladina rybníka a blíže něho černý val a nad ním tmavá věžovitá budova staré tvrze.

„To je Domkov!“ pravil panic, ukazuje k ní.
„Ach škoda!“ Maryla upřímně povzdechla.
„Žel!“ dodal panic ještě upřímněji.
„Hned bych tě na kus cesty vyprovodila“
„Chceš-li, dovedu tě až ke tvrzi,“ odvětil panic potěšen.
„A ty se nezastavíš? Jen ke tvrzi?“
„Třeba do tvrze. Kam chceš!“

VI - Vzácní hosté

Vladyka Buchovec, Ondřej, seděl za prvního soumraku za stolem, dojídaje večeři. Před ním na stole stál koflík starého vína. Meltě staroch ve všem svůj pořádek, a jakož v čas podletní, obyčejně počátkem května měsíce, dával si pouštěti krev ze žíly plicné, a v čas letní skoro jen vodu pil, mléko a syrovátku, tak tou dobou, kdy bylo z polí sklizeno a podzim chladnějšími větry a mlhami se hlásil, posiloval se dobrým uherským.

Dnes mu panna Eufemie zase poprvé přinesla plný koflík. Však se již těšil na první doušek. Sotvaže však pohár ke rtům přihnul, sotvaže zlatý mok libovonným dechem svým nosu jeho zalahodil, už nádobu ode rtů utrl. Venku hluk, a panna Eufemie rychle k oknu přistoupivši, úžasem vykřikla. Vladyka div nezaklel. Také se šel k oknu podívat. Co to? Hle, pokud za soumraku možná pozorovat, venku přede tvrzí nějaký hluk. Vůz, jeden, dva, jezdci nějací vedle nich.

Vtom už pacholek a vrátný zároveň vešli hlásit, že ti tam, a vypisoval, kdo všechno je před branou, že žádají, aby jim bylo otevřeno.

„Kdo jsou, že tak najednou a pozdě?“

„Také jsem se ptal, ale jeden z nich zostra mi zrovna poručil, ať otevru, jsem-li opilý nebo co, že se ptám, však že vím, a ti ostatní dali se do smíchu. A jak je pustit, když se sem ani nevejdou?“

Vladyka dal na hlavu a bystrým krokem zašel ke bráně. Ptal se, kdo jsou a odkud. A zase hluk, z něhož vynikl mocný hlas jako hrom:

„I aby do vás. Cožpak o nás nevíte?“

Starého vladyku popadl hněv.

„Nechte klení a bláznovství a řekněte, kdo jste!“ zvolal prudkým hlasem.

„Oho, že neotevřete? Cožpak chceš, strýče, abychom šturmovali? Je nás dost.“

Vladyka, vykřiknuv úžasem, poroučel otevřít a sám vrátnému narychlo pomáhal. Řetězy řinčely, kolečka vrzala, svodivý most spustil se přes příkop, brána se otevřela a na statném koni vjel do dvorce tvrzního jezdec v plášť zahalený.

Vrátný nevěděl, nač dříve by se podíval, zdali na něj, jak seskočiv objímá starého vladyku, nebo na ty tam u vozů a několik těch jezdců, z nichž každý držel několik koní vedle svého jízdního. A panna Eufemie stojíc u okna také žasla a hořela zvědavostí, a proto také otevřela okno. Dole na dvorci hluk, dusot koní, směs hlasů a z nich slyšet:

„Čertovo děvče! Že tu není?“

Vtom už do okna strýc volal:

„Eufemie! Zbyněk je tu! Slyšíš-li? Bratr Zbyněk z Polska!“

Okno prudce zavírané zařinčelo, panna Eufemie od něho odletěla, nahoře se zamihlo rudé světlo jako letem. Panna Eufemie, nesouc je ve výši, ke schodům kvapí, a tu hle - dveře se otvírají a jimi vstupuje vysoký, statečný muž v plášti a čepici široko lemované divnou kožešinou, vpředu rozstřiženou.

„Žehnej Bůh, sestro!“ ozval se hlubokým hlasem, a podav ruku panně Eufemii, bratrsky ji políbil.

Ta překvapením sotvaže mohla promluvit, hledíc plna úžasu na bratra, jenž čepici smeknuv i plášť odloživ, mohutný meč odepínal. Stál, maje hlavu podholenou, v tmavé sukni spjaté bitým pasem, ve vysokých botách jíздеckých, na nichž, jak jen nohou hnul, mohutné ostruhy zacvrnkaly. Jak se změnil za ta léta, co ho neviděla! Tvář oholená všecka osmahla, kníry

mnohem delší; a těch divně přistřižených vlasů. A tu nad spánkem dlouhá jizva, té také neměl, když odjížděl.

Panna Eufemie všecka rozčilena nabízela bratrovi svou pomoc; tu plášť uklízela, tu žádala, aby do křesla usedl, a čeho by si přál, a již zase, jak se měl, a že tak znenadání přijel. Pan Zbyněk byl daleko klidnější, ba dle všeho úplně klidný. Jako by byl ze sousedního městečka přijel. A to kolik set mil urazil, z Polska nebo až z Prus se po letech vracel! Rozhlédl se jizbou, kníry pohládl, odkašlal. Ten zvyk si zachoval. Činíval tak, nežli mluvit začal, nebo též i za řeči, která mu zrovna neplynula a bývala krátká, ale uzlovatá. Starého strýce tu nebylo. Sotvaže sem synovce uvedl, už opět na dvůr sestoupil, aby všechno opatřil, jak mu byl Zbyněk naznačil.

Pan Zbyněk odkašlal, jako by ho něco v hrdle škrábalo, a upřev hnědé, jiskrné oči své na sestru, pravil:

„Pořád ještě svobodna, Eufemie?“

„Pořád, bratře milý, kdo by strýce -“

„No doskonale, to bardzo dobře. Já také neženat, ale dceru si vezu.“

Panna Eufemie, přinášejíc cínové talíře, prudce je postavila na stůl. Dceru si veze a není ženat!

„Já myslil, žeš ji viděla, že je tu; jela napřed. To se někde zdržela.“

„Probůh, bratře, dceru! A ona sama! A kdo, jak -“

„Však jsem už strýcovi řekl, aby ji poslal hledat.“ Přistoupiv k oknu, otevřel je a mocným hlasem zvolal:

„Na Marylu nezapomeňte!“

Tam dole byli už na odchodu. Všichni, kteří s panem Zbyňkem přijeli, až na jednoho, jenž s pánovým koněm na tvrzi zůstal, brali se se vším do nedalekého dvora, kdež bylo místa dost pro lidi i pro koně. Jeden ze dvou vozů zůstal ve tvrzi. Tu se již utišilo, bránu však na poručení starého vladyky nezavřeli. On sám pospíchal nahoru k synovci, jenž ho tak radostně překvapil. Znovu mu ruku tiskl, znovu ho vítal a pravil:

„Tos tedy královského posla potkal asi cestou? Nesl ti list od nás. Odevzdal mu jej Čelechovský, Tiburcí.“

„Ten křivohubý?“ ptal se Zbyněk po válečnicku přímo, a nevšimnuv si, že se sestra při tom jménu zarděla, doložil: „Já žádného posla nepotkal, aniž listu obdržel. Přijel jsem o své vůli. Již mne to tam počalo mrzet. Rád bych si trochu odpočinul. A teď zrovna povídám, že si vezu také dceru.“

„Ale čí!“ dodal s úsměvem staroch.

„Ach, pan strýc, stará liška,“ zasmál se válečník a dodal: „Toť má ne. Nebožtíka Petříka Taraby z Bořic.“

„Slyšel jsem o něm. Z Bořic na Chrudimsku, ten. Před lety je prodal a šel do Prus sloužit. Je-li to ten -

„Ten. Doskonalejší muž, dobrý přítel. A slavně hejtmanil. Ten křižovníkům¹⁹ uměl zasolovat. Mne jednou od smrti zachránil.“ Pan Zbyněk si opět v krku ulehčoval. „Nu, a ten měl dceru,“ pokračoval, „Marylu, jak jí všichni po polsku říkáme. Manželka mu zemřela a před rokem také on. Děvče nemělo nikoho; tak jsem si je vzal.“

„A to se v Polsku narodilo?“ ptala se Eufemie.

„Ovšem, nebožtík Taraba byl déle v Polsku nežli já, již před devatenácti lety tam přišel a brzo se tam oženil.“

„Tak snad neumí ta panenka ani česky?“ zvolala panna Eufemie.

„Ó, dokonale!“

„Jako ty asi!“ zasmál se starý vladyka. „Ty Poláku dokonalejší!“

„A již tak pozdě!“ povzdechla Eufemie. „Co se vyděsí, sama, v neznámé krajině!“

Pan Zbyněk se zasmál.

„Ta!“ zvolal. „Žoldněřské dítě, v táboře narozené! Sama si to smyslila. Jak slyšela, že již jsme blízko, že kvečeru budeme na Domkově, nedala jinak, a že pojede napřed. Vypravoval jsem jí o vás. A smál se ten šotek, jak se podíváte, až vjede do tvrze - a že nic neřekne, že jedu za ní - haha - to se jí to pěkně povedlo!“

Vstal od jídla a podíval se oknem ven.

„Měsíc vychází,“ pravil opět usedaje.

¹⁹ Německým rytířům.

„Od lidí se jí nestane nic,“ mýnil starý vladyka. „Časy se, brachu, u nás změnilly. Pan Jiřík všechno spořádal; všude klid.“

„Slyšel jsem, slyšel,“ vpadl mu synovec do řeči a zchmuřil obočí. Staroch však, jako by si toho nevšiml, pokračoval:

„Teď chystá svatby mladému králi. To je u nás hlavní novina.“

„Pro ty jsem domů nechvátal,“ odvětil synovec drsně a mávl rukou. A najednou, jako by chtěl jinam zavést řeč, neboť o mladém králi tuze rád neslyšel, začal:

„Budete-li mít dost místa pro nás, pro mne a pro to vyžle? Je hodná, ale trochu zvěřila. Ty, sestro, prosím tebe, vezmeš ji v ochranu. Tam už pro ni nic nebylo. A nadto bez matky!“

Panna Eufemie ochotně slíbila, ač v nitru byla zaražena novinou o „dceři“ bratrově a tím, že jí měla býti pěstounkou, matkou. A také ji netěšilo, že bratr je tak o to děvče starostliv. Co řekne pan Tiburcí, až uslyší-

„Máš-li ji za vlastní, bude nám také,“ upřímně ujišťoval starý strýc, jenž nějak netrpělivě si hlavu hladil, a hned dodal: „Ale abychom nezamluvili - Víš-li, prve, o tom listu skrze posla královského.“

„Ano; a co jste mi oznamovali? Stalo-li se něco?“

„Jak by ne - a věc divná. Dobře, žes přijel.“

Vtom umkl, neboť se hlasy ozvaly; otevřely se dveře, a tu panenka v čapce, kabátci a v červených botách a za ní panic Šonovský. Pan Zbyněk rychle vstal. Tvář jeho jako by oživla. Maryla mžikem se rozhlédla a usmávši se děla:

„Přišla jsem pozdě,“ a přistoupivši ke starému vladykovi, rozmile děla: „To jistě pan Ondřej,“ a shýbnuvši se políbila mu ruku, a pak panně Eufemii. Všecko to vykonala nestrojeně, každý pohyb její i slovo jímalý pravdivou srdečností.

„Už vás znám dávno,“ děla ke starému Buchovcovi a jeho bratrovkyni. „Strýc mi o vás vypravoval. To se mi směješ!“ dodala, obracejíc se k panu Zbyňkovi. „Ale kdož by se byl nadál. Tu zbloudí člověk pro samé cesty a cestičky.“

„A tak místo na Domkov dostala se panna na Šonov,“ dodal panic, postupuje k panu Zbyňkovi.

Hlasem tím se Domkovští, pan Ondřej a panna Eufemie, probrali ze svého úžasu. Jak by nežasli. Tu ta dívka podivná a panic! Mladý Rozvoda! Oh! Hle, Zbyňkovi ruku podává! Starému vladykovi bylo nějak nevolno, a bratrovkyně jeho z cizinky na panice hleděla, na nenadálého hosta, jenž jí tolik rozmilých chvil už způsobil. Dobře ještě, že s ním nemusili hned promluvit, že se domlouval s panem Zbyňkem. Ten znal nebožtíka vladyku Šonovského a s účastenstvím bojovníka poslouchal nyní, jak syn stručně vypravoval, o smrti svého otce v Uhrách, a pak že on sám nedávno jest na Šonově.

„Dobré je to znamení,“ dodal panic, „že se s tebou jako svým nejbližším sousedem shledávám nejprvněji ze všech. Vítám tebe a upřímně rád bych sobě přál a žádal, aby byla dobrá vůle mezi námi.“

Pana Zbyňka zase nějak zalechtalo v hrdle, a prve nežli promluvil, podal panici pádnou svou pravici a pak prostě, ale srdečně odvětil:

„Dobrý soused nade všecko. Děkuji ti a také za tuto, žes mně ji přivedl,“ a pohlédl na Marylu. Stála již bez čapky, prostovlasá, majíc nad čelem pásku blýskající se ozdobami z lesklého kovu. Dívčiny velké tmavé oči, tkvíce na obou mužích, usmívaly se jako její rty.

Panic pozvání, aby usedl, nepřijal; nabídnutý však koflík vína vzav do ruky, děl s úsměvem:

„Pan strýc i panna Eufemie by mně snad zazlívali, že jim tě ubírám v první chvíli. A pak kdožví, zdaliž by tě to těšilo, až bys o mně všecko zvěděl. Ale až uslyšíš, rač vzpomenouti, že různé řeči zavedou častokrát i moudré a že já se vždycky raději smluvím podobně a přímo, nežli svadím. A teď koflík tobě a panně Maryle na zdraví, aby se vám v Čechách nestýskalo!“

Vypiv loučil se krátko se všemi, s Buchovcem Zbyňkem srdečně, se starým vladykou uctivě, s pannou Eufemií dvorně; když Maryle ruku stiskl, přidal dlouhý pohled, jaký pro žádného.

„Doskonaly chlopčina!“ pravil pan Zbyněk, když panic odešel. „Dost by se mi líbil, po očích kos - a gřečný.“

„Ó, gřečný a veselý!“ zvolala Maryla upřímně. „Někdy až to jiné dost mrzí,“ dodala panna Eufemie.

„Kvůli němu byl ten list,“ starý vladyka vpadl.

„Aj, však už něco hlásil. Nuže vypravuj, strýče!“

Panna Eufemie vybídla Marylu, aby si šla pohovět, a zvala ji do své komory; ona však žádala, aby ji tu ještě nechala, že jí tu volno a milo.

Zasedli ke stolu a starý vladyka jal se vypravovat. Tak pan Zbyněk, jenž po letech těžkého života válečnického v Polsku, v Prusích i nehostinné Litvě přišel do svého hnízda si vydechnout a odpočinout, uslyšel na uvítanou o při, o novém, neobvyklém boji. Ten mu nebyl tak milý jako ty tuhé a krvavé, které všechny tak šťastně přestál.

Na tvrzi domkovské svítili dnes nadobyčej dlouho. Noc už nastala, všude klid a vše ve spánku. I na šonovské tvrzi tma, ač panic rád sedal jindy dlouho do noci. Stará Uršila se nanovo divila, že vrátiv se šťastně z jízdy s tou sličnou pekelnicí, jak v duchu Marylu nazvala, nedal si ani rozsvítit. A spát nešel, jak jí Celba Turek oznámil. Dlouho nemohla usnout samou zvědavostí, a když konečně spánek oči jí sklížil, procházeli se jí trpaslíci po svrchnici a pěkně se na stařenu šklebili. Jen zmizeli, a již zase je honila ta panenka prostovlasá v červených botách, a ona, stařena udýchaná, nemohla z místa a nemohla. Křičela: „Jsem přimrazena!“ ohánějíc se proti trpaslíkům kolem ní kozelce metajícím a jí se vysmívajícím s Celbou Jenčarem, jenž nad ní stál a zlomyslně se šklebil.

Mladý vladyka Šonovský opravdu, jak Celba povídal, ještě nespal, nýbrž přecházel šerou jizbou, ozářenou toliko svitem měsíce. Rozpomínal se a v duchu se smál, jak sousedy domkovskými trhlo, když vstoupil, a jak panna Eufemie se na něj podívala. Teď je nebo už byl na jejím mlýně a čistě jej asi bratru svému vymalovala. Co Maryla? Ta uslyší vše.

A opět stál, ani nevěda, u okna a hleděl ven do tiché noci, na doubravu, po níž se rozléval stříbrný třpyt plného měsíce.

Kdož druhého dne ráno byli nahoře ve starém svatováclavském kostelíku na Dobeníně, ti všichni se málo modlili; ohlíželi se všichni po několika těch osmahlých, bradatých mužích, kteří přišli na mši, a zvláště po oltáři, u něhož v lavici klečel s cizí dívkou a se starým panem Ondřejem vlastní pán tvrze domkovské. To byla pana Zbyňka první cesta v domově, že vzav Marylu a žoldnéře, kteří s ním se do vlasti navrátili, zašel Pánubohu poděkovat.

Když po mši ven vycházel a s plebánem před farou mluvil, čekali již na něj lidé jako na ženicha a nevěstu. Všaktě byla také na něj podívaná. Toho kroje divného! Té rudé čepice, s divnou krásnou kožešinou, a toho drahého peří volavčího ve sponce ještě dražší! A jaký měl bílý, dlouhý, otevřený kontuš s kratinkými rukávy ani ne po loket, a jakou pod ním vidět sukni drahou s lesklým bitým pásem, jistě stříbrným!

Ženské zase nemohly spustit oči z té dívky štíhlé a ladné, jejíž tmavé oči se kol tak vesele a upřímně rozhlížely. Což tu bylo domněnek a řečí i ještě pak, kdy s vladykami domkovskými sestupovala dolů. Teď teprve zavedl pan Zbyněk strýce svého do dvora, aby mu koně ukázal, které si přivezl, i ty, které jeho lidé, z nichž každý se už chystal na cestu do svého domova. Když se pak do tvrze navrátili, dal pan Zbyněk přinést z pevného vozu krajního²⁰ bedny, a z těch jal se vykládat, co sobě i svým z Polska a z Litvy přivezl. Panna Eufemie, stojíc nad bednami, vykřikovat úžasem skoro ani nepřestávala, nemohouc se ani dost jednomu pro druhé vynadivit. I starý strýc hladil si spokojeně kníry, když uzřel dvě polské šavle krásně vykládané a blýsknavý palcát hejtmanský. A což té kosmaté medvědí kůže ohromné, za plášť upravené, se zlacenými spinadly a řetízkiem!

Zpod ní vytáhl pan Zbyněk krásný kovaný pás stříbrný, a vyzvednuv jej do výše proti slunci, pravil:

„To je pravý slucký. Ten jsem tobě přivezl, strýče, a tuto ještě -“

Hle, nákladný kožich kuní, červeným karmazínem pošíty, u něhož rukávy zlatými šňůrami spolu s hedvábím svazovány.

²⁰ Válečný, v krajním řadu stávající.

„Aj, toť panský kožich a ne zemanský, Zbyňku. Ten bych mohl půjčit panu Šternberkovi na tu cestu do Francouz pro nevěstu, a jistě by mu nebyl na hanbu.“

Panna Eufemie hlasitěji než prve vykřikla, a to nad svými dary: nad lehounkým náčelníkem z roušek,²¹ nad kusem krásného kmentu slezského, nad pásem krumplovaným s přezkami a nad koflíkem stříbrným, jenž byl tím dílem jako slepice a v něm vejce grajfové. Nad tím nejvíce žasla; ani sám strýc podivu svého netajil.

„A co tobě, synu, zbude,“ pravil pak, „když všecko rozdáš nám?“

Osmahlou tváří někdy táborského, pak polského hejtmana polního přeletěl úsměv jako svit sluneční.

„Mně, milý strýče, ještě meč, a pro Marylu také něco zbude.“

„Ale kde jen je!“ zvolala panna Eufemie.

„Jen ji nech,“ odvětil bratr hejtman. „Ta se neztratí, a věz, že jí milejší obloha nežli strop.“

Maryla nemeškala daleko, jenom na vale. Prohlédla si ouly nyní ztichlé, příkop i lesknoucí se hladinu širého rybníka, po němž lysky z rákosí tiše vyrazivše sem tam veslovaly, až zrak její na nedaleké doubravě utkvěl. Včera ji viděla za svitu měsíčního; teď v záři slunečné jasně se odrážejí vrcholy její na modrojasném nebi. Jaký má pestrý, kropenatý háv! Co barev, co tam zlata bledě žlutého i zardělého! Mezi ním odstíny zahnědlé, rudé a tu a tam tmavá zeleň stromů jehličnatých.

Maryla stála chvíli nehnutě, obrácena k doubravě. Ranní větrík, jenž odtud zavívaje vlasy jí čechral, jako by lákal, vábil. A rázem se rozhodla. Skočila jako laň a z valů dolů, na dvorec a fortanou ven, rovnou k doubravě. Než u ní samé se zastavila; přemýšlí na okamžik, a hle - vrací se zase do tvrze.

Doubrava ji vábila, neodolala jí, zvláště když také proskočila myšlenka: „Kdyby tam byl!“ Ale právě když už ji šumění starých stromů vítalo, připadlo jí: „Co by si pomyslí!“ A nic dále nerozvažujíc, ihned se obrátila.

²¹ Roucha k pokrytí čela z tkaniny závojevové.

VII - Maryla

Ráno ještě Maryla před doubravou utekla, odpoledne si tam přece doskočila. Rádat' by viděla za dne ten háj, v němž se jí včera tak zalíbilo. Půjde jen na krajíček; šonovský panic jistě sem nechodí, jak včera večer slyšela. Ale kdyby přece přišel - Ať by! Což jí do jeho sporu.

Tak v doubravě uvažovala, „na samém krajíčku“, jenže Domkova pro stromy nebylo již skoro vidět.

Krásně tu bylo. Proud slunečního zlata rozléval se korunami po kmenech bělavých buků i dubů kory rozorané, omšené, i po půdě, kde šustěl spadlý list i plazila se křoví ostružin plná černého, šťavnatého plodu, kdež na volnějších výslunných místech kvetlo tu tam opožděné kvítko. Kolem ticho, vše v zlaté záři; i na potoku mile hrčícím probleskovalo.

Maryla pohlédla zpět; průlinou mezi stromy viděla modrojasné nebe, a pod ním blesky z hladiny lesklého rybníka i kus širého kraje. Není ještě daleko. Popošla několik kroků; zraky k zemi upírala, vzpomenuvši sobě na cestičku, kterou včera jeli, zdali ji najde? Najednou zvedla hlavu, černé oči se jí rozšířily, a naslouchala jako laň. Než na útěk se nedala. Žádný hrozivý hlas. Zpěv, a libý! Zpěváka však neviděti. Kdyby tak on! Zalekla se.

- jáť mám nejkrasší milou.
Těť nikoliv nepovím,
sámť ji s mým srdečkem vím.
Víra víře pomáhá;
Kdeť jsou dva sobě rovná,
on jí a ona jemu,
nepovídej třetímu!

Zpěv se blížil, už i kroky slyšet. Maryla tiše ustoupila za buk. Šel šourem doubravou, on, panic! Lekla se, ale větší měla ještě radost. Teď teprve si jej mohla jak náleží prohlédnout. Hezčího v celém táboře, ve kterém vyrostla, neviděla. Tam samí bradatí, staří. Tu ten jako mladý strom

pěkně urostlý. A jak mu birýtek sluší i ten otáhlý kabátec! Kuši má, a krásný ohař vedle něho kráčí. Panic jde na lov nebo z lovu. Půjde kolem, neohlédne se? A kdyby se i ohlédl, za stromem ji neuvidí. Má vykročit? Ten by sebou trhl, až by na něj tak znenadání vykřikla a vystoupila. Už, už se nachylovala, jen skok - vtom se sama lekla a slabě vykřikla.

Krásný, skvrnitý ohař panicův prudko se rozběhl k jejímu úkrytu a hlasný jeho štěkot rozléhal se doubravou. Mladý Rozvoda strhl ihned kuši s ramene a chvátal za psem k buku. Ale nedošed ani, stanul všecek překvapen. V očích mu radostně svítlo. Zjevilat' se jako lesní panna zrovna ta, na kterou zpívaje mysli. Z okamžitého leknutí se probírala a tu stojí zpřímená, směle ohaři poroučejíc, aby se utišil.

„Nyní se mi štěstí obrací, panno!“ zvolal panic vesel. „Dosud jsem polem darmo chodil.“

„Jen smíš-li tady lovit!“ zahrozila Maryla žertovně.

„Aj, jen den jsi na Domkově a již -“

„A již vím, proč jsi včera byl rád, že nejsem Buchovcovou dcerou. Včera večer strýci vypravovali -“

„A ještě se mnou, panno, mluvíš?“

„Proč bych nemluvila dnes, když jsem tě ještě včera hájila!“

Panic přistoupil k ní blíže.

„Děkuji ti, panno,“ pravil srdečně. „Ani nevíš, jak mne to těší. Neptám se, cos slyšela, co o mně mluvili, ale prosím tebe, abys také mne vyslechla.“

Panic jí stručně pověděl o tom, jak jsa chlapcem, z rodné tvrze byl vypuzen, jak se zase navrátil a jí nabyl a jak ten spor o starou doubravu vznikl. Maryla, opírajíc se lehko o starý kmen mocného buku, naslouchala pozorně. Ani se nehnula. Půvabná, svěží tvář její zvažněla; velké černé oči hleděly s účastenstvím na mladého zemana, jak vypravoval o neštěstí své rodiny, jak s matkou byl z rodné tvrze vypuzen. Hleděla jako děcko, naslouchající vážnému, smutnému vypravování. Vtom slunečný paprsek pronikl haluzemi starého buku a Maryla stála ve zlaté záři.

Panic v ten okamžik u svém vypravování vázl, nepouštěje očí z té svěží postavy, v prvním nejkrásnějším rozkvětu, tak lehounko, půvabně ke stromu Inoucí. Maryla, řečí jeho všecka zajatá, ničeho si nevšimla, a ještě když umkl, ty černé oči na okamžik před se zamyšleně hleděly. Pak sebou živě hnula, a po její líci zasvítl opět veselý úsměv, jemuž nebylo možná odolat.

„Tak, teď vím všechno a teď abych byla soudcem!“ zvolala. „Což abyste se po dobrém srovnali?“

„Já se již ne jednou, ale dvakrát panu Ondřeji nabídl, i včera panu Zbyňkovi. Vícekrát už nelze.“

„To je pravda. Tedy budeme bojovat!“ zvolala s žertovnou odhodlaností.

„Ale sem do doubravy mne necháš přijít,“ pravil žertovně. Zasmála se.

„Proč bych nenechala! Kdybys věděl, že jsem se sama bála sem přijít-“

„A proč? Snad ne kvůli mně?“

„Také, ale také kvůli té - tetě, Eufemii. Pořád abych byla doma, u ní! Hnu-li se, hned se ptá, kam, a dopoledne mně domlouvala, že nesmím sama tak daleko. Tak daleko! A byla jsem kousek za tvrzí, tu u doubravy, ani ne v ní. Že se to prý nesluší a že by se mně mohlo něco stát -“ Smějíc se dodala: „Kdyby mne tak v Polsku byla viděla, samotnu v širém, na Větríku!“ Ale najednou se vážně otázala: „Či se to v Čechách nesmí, nesluší?“

„Nesluší, arci, panně Eufemii.“

Maryla se srdečně zasmála.

„Ale to se mně také nesluší, abych tě, pane, od lovu zdržovala.“

„Tu v doubravě nelovím. Jdu z lovu a jen tak jsem si sem zašel. Jen strpíš-li mne tu -“

„A obdržíš-li ty při?“

„Pak tě, panno, tak rád tu uvidím jako nyní, a ještě raději.“

Tleskla vesele rukama a zvolala:

„Tak je doubrava má!“

„A nezapomeneš na ni?“ pravil panic kvapně a vroucněji. „Přijdeš-li se někdy na ni podívat?“

Ten hlas ji zarazil i pohled jeho se rozzářivší. Zardělý stín ruměnce přeletěl její líce; ale hned odvětila čtveračivě:

„Nechá-li mne jen teta Eufemie,“ a škádlivě dodala: „Přijď jí, pane, říci!“

Vtom se mu před očima mihla a byla za stromem, za křovím. Kročil kvapně za ní, zvolal na ni, ona však jako by neslyšela, ani se neohlédla a zmizela mezi stromy jako lesní panna, zjevivší se jen pro pokušenou. Panic okamžik stál vyzíraje a naslouchaje, pak šel kousek dál, ne však daleko. Po Maryle ani stopy. Zamířil domů. Na písničku, kterou prve nedozpíval, si nevpomněl.

Když mladý Rozvoda onehdy strýci svému Horušanskému z Roztok starou doubravu ukazoval, mínil, že cestička jí do Domkova vedoucí zaroste. Tenkrát zkušený strýc doložil, že s ní také sousedská láska. Věru že se nemýlil. Sousedská láska mezi šonovskou tvrzí a domkovskou valně pouvadlá nechtěla se nijak vzkřísit. Cestička však ze Šonova do sousední tvrže nezarostla. Až do doubravy ji pilně sám mladý vladyka šlapával, chodě často tam, kam prve ani vstoupit nemínil, dokavad by nerozhodl soud. A nechodil tam nadarmo. Skoro pokaždé se tam setkal s tou, kvůli které tam spěchal. Maryla na doubravu nezapomněla a přišla, ačkoliv panic „starší panně“, jak teď pannu Eufemii nazval, o dovolenou pro tu mladší, rozmilou, neřekl. Vždycky mu bylo, kdykoliv se s Marylou setkal, jako by ji poprvé tu viděl, a pokaždé shledával na ní něco nového, vždy libého. Schůzky ty těšily oba; každá byla hezcí, pokaždé byli blaženější, pokaždé se v srdci svém těšili na příští a nemohli se jí dočkat.

Obyčejně mladý Rozvoda čekával; nejednou se však stalo, že Maryla přišla dříve a že šla sama v ústrety tou stezkou, kterou poprvé tudy jela za měsíčné noci. Přicházela sem, o bázni nevědouc, s důvěrou děcka. Na domkovské tvrzi se jí často zastesklo. Bylať zvyklá na hlučný, rozmanitý život táborový. A teď tak ticho, klidno, jednotvárně. Strýc Zbyněk často do

sousedství vyjížděl, pan Ondřej byl staroch, a „teta“ Eufemie nic jiného by nechtěla, než aby pořád doma seděla. Měla ji k šití a krumplování. Marylu to chvíli těšilo, ale tak dlouho sedět s jehlou, jak Eufemie vyžadovala!

Když se dostala ven, jak se jí uvolnilo, kterak jako ptáče ze tvrze chvátala k doubravě, často značnou oklikou. Tam bylo veselí, tam se zasmála, tam chvíle ubíhaly mile. Bělostná, stříbřitá vlákna babího léta počala polem i lukami poletovat. Květy povadly, ptačí zpěv umlkl.

Ale ve staré doubravě bylo mladým lidem krásně jako v máji měsíci. Což jim o květy, což o zpěv slavičí! Nedbalit' světa, když se tam pod starými buky a duby sešli. Vše bylo ve zlaté záři jako doubrava kolem, zatopená jasem těch slunečních dnů. I podzimní vítr, jenž někdy nad hlavami šumě táhl rozložitými korunami, zněl mile.

Stávali v hovor zabráni, nebo zvolna kráčeli stezkou pod stromy. Nikdo jich nerušil, nikdo teď ani z Domkova ani ze Šonova sem nepřišel. Pak už i někdy usedli na vyvstalý, omšený kořen nebo na malý pahoreček, jenž tu jako osamělá mohyla pode dvěma bratrskými buky se vypínal.

Hovor jejich, prchavé šumné vlny, na nichž odrážely se paprsky mladistvého srdečného veselí, na něž časem padl i stín vážných vzpomínek. Zvonivý Marylin smích často zazněl panicovým žertům, často i on se zasmál její výslovnosti nebo nějakému polskému slovu, z něhož vzniklo nedorozumění. Často i na domkovskou „starší pannu“, pannu Eufemii, vzpomněli, ale nikdy smutně nebo vážně, leda když si Maryla potoužila, jak je panna Eufemie na ni přísná.

Než časem umlknul rozmarný její smích a stín uložil se na mladé líčko, když vzpomněla svých rodičů, když vypravovala, jak na pochodu širou, pustou plání jí matka zemřela na placním voze. Tou rouškou žalu, jenž oči jí zastřel, zářil lesk vroucí, dětinné lásky. Jak ráda si na matku vzpomínala, jak volno jí bylo, když mohla o ní vypravovat někomu, jenž jí rozuměl, jenž soucitně poslouchal!

Rovněž tak vypravovala o svém otci, a ještě více, poněvadž manželku svou o tolik let přečkal. A také se slzám neubráníla, když vzpomněla, jak se s ní na věky loučil. Bylo to v noci, v táboře zvečera narychlo zdělaném,

uprostřed hlubokého lesa na Litvě. Živě pamatovala, živě viděla a rovněž tak vypravovala, jak otec, na smrt raněný mečem německého křižovníka, s ní se starostlivě loučil a jak v jeho ztrhané tváři naposled radostně zasvitlo, když krajan a věrný druh válečný,

Zbyněk Buchovec, rukoudáním mu slíbil, že se o jeho sirou dceru, příbuzných nikde nemající, postará upřímně, otecky.

Vděčně a s láskou vzpomněla, že „strýc“ Zbyněk tak učinil, a mluvila o něm jako o vlastním otci. Také zjevila mladému Rozvodovi své předsevzetí, že se na jaře vypraví do Bořic, aby uviděla kraj i tvrz, kde se její otec narodil a mládí své strávil. Často jí byl o ní vypravoval a tím se těšil, že později se tam z Polska navrátí, touže složit kosti své v rodné zemi.

Z těch vážných a smutných vzpomínek přehoupla se její mysl jako motýl na veselejší, zalétla do dalekých těch končin širé Polsky, kde také květy nejjasnějších vzpomínek jí kvetly. Vzpomněla na život táborový, vypravovala o hejtmanech českých, z nichž on některé podle jména znal, jako Kapouna ze Smiřic, Václava Kavku ze Soběsuk, vzpomněla i na Jana Třiznova, služebníka otcova, starého žoldnéře, Čecha rodem, jenž ji jezdit učil a jenž za dlouhá ta léta v Polsku řeč si popletl tak, že nebyla ani polská ani česká, až byl proto všem pro žert a smích.

Mladý vladyka učené mistry na vysokém učení tak pozorně neposlouchal jako tu veselou panenku. Sotva z ní oči spustil, každého hnutí jejího líce sobě všiml, vše ho živě zajímalo, ať vypravovala o těch vážných událostech ze svého života, ať o dalekých krajích, o stepi a lesích, nebo o rychlém Větríku, nebo o zamilovaném chrtu svém, kterého v Polsku měla; všecko se mu líbilo, nejvíce ona, půvabná vypravovatelka.

Časem také v hovoru svém doma, nejvíce na Domkově, meškali, zvláště když Maryla o tetě Eufemii vypravovala, a častěji pak i o panu Tiburciovi Čelechovském ze Sobíšku. Když Maryla se poprvé o něm mladému Rozvodovi zmínila, zasmála se, rozpomínajíc se na to, jak přišel ten křivoústý zeman na Domkov a jak ona, zhlédnuvši ho, smíchu se neubráníla, zvláště když se panně Eufemii ukláněl a lahodně na ni mluvil.

Neutajila také, jak ji pak teta za to vyplísnila a jak ještě na ni u strýce Buchovce si stěžovala.

Mladý vladyka se v doubravě teprve zasmál, když zanedlouho po tomto vypravování Maryla překvapila pana Tiburcia, jak tetě ruku líbal, „jako by ji měla medem pomazanou“, a přitom se tak jí do tváře díval - a tu mladá pokušitelka to také panicovi ukázala, jak zamilované oči své k tetě obracel. Najednou však ustavši pravila:

„Hned jsem si na tebe, pane Jene, vzpomněla, že bys to mohl zapsat -“

„Kam?“ ptal se panic, jako by nerozuměl.

„Kam? Ó, však já vím, však už jsem slyšela o těch tvých klevetivých knihách. Mne tam také zapíšeš?“

„Tebe jsem už, panno, zapsal!“

„A ty,“ zvolala vesele, ale pojednou zpytavě, zvolna dodala:

„Snad proto, že chodím sem, do doubravy?“

„Ano, ano, proto jsem tě zapsal!“

Ale vtom, jak pod stromem seděla, náhle prudko vstala a byla by mu uskočila a zmizela jako plachá laň, kdyby ji byl nechytil za ruku. Stála, chmuříc čelo a zrak jako vzdorné děcko, a chtěla mu ruku svou vyvinout.

„Ó, postůj, až ti všecko povím,“ žadonil panic, usmívaje se. „Je pravda, že jsem tě zapsal, ale ne do knih klevetarum -“

„A kam tedy,“ vpadla mu prudko do řeči.

„Do svého srdce,“ pravil tišeji a vroucně. Trhla sebou a černé oči její na něj pohlédly, než ihned se sklopily. Drže ji za ruku, sklonil se k ní a položil svou pravici jemně kolem jejího pasu. Spánky jeho se zarděly a hlas se mu chvěl. Ale jak ji k pobouřeným prsům chtěl přivinout, vytrhla se mu; on však, nepouštěje její ruky, vroucně mluvil:

„Marylo! Maruško! Zůstaň! Hněváš-li se? Což mne nemáš ráda?“

Odpověď zazářila mu v těch velkých, hlubokých očích; viděl ji na mladistvém, ruměném líci, láskou i radostí zářícím, i zaslechl ji z těch půvabných svěžích rtů:

„Mám! Mám!“

Slova ta vyslovila ne šeptem, ne chvějícím se hlasem, ale jako jásavě; v tónu tom, neumějíc citů svých tajit, mluvilo všecko její srdce, zachvácené první nejmocnější, nejsladší bouří. Ale pak sklonila náhle hlavu na panicova prsa, a on vroucně k nim přivinul chvějící se dívku.

V ten okamžik, kdy panicovy rty dotekly se jejího čela i vlasů, kdy Maryla, probudivši se z okamžitého sladkého opojení, pozvedla hlavu i sklopená víčka hedvábných řas a panicovi se z náručí vyvinula, i pak, kdy v blahém mlčení i v přerývaném hovoru zase pod stromy za ruku se vedli, aby nanovo stanuli, zapomněli na všecken svět i na pannu Eufemii; a tím si také Maryla času nevšimla, že světlo se výše po kmenech posouvá a že už jen ve vrcholech korun hoří.

A tu se Maryla také vyznala s líbeznou upřímností, že se jí hned první noci, jak ji panic na domkovskou tvrz zavedl, o něm zdálo, a pak ještě častěji, kdy ho spatřila potom poprvé v doubravě, jak se vracel z lovu s kuší na rameně.

„A ta písnička mi pořád zněla,“ dodala. „Ráda bych ji uměla; kolikrát jsem ti chtěla o ni říci, ale nevím proč, nemohla jsem. A pak - pak jsem často na to myslila, cos zpíval. Dobře jsem si pamatovala: ‚Ját' mám nejkrasší milou, téť nikoliv nepovím! ‘“

„A cos, má duše, si myslila?“

„Někdy mne napadlo, že to jistě pravda, a tu jsem si umiňovala, že více sem nepůjdu, že je to od tebe - ale což - vždyť to není pravda. Ale to jsem se tedy také mýlila, žes to jen tak zpíval.“

„Ba mýlila. To jsem už na tebe myslil, a schválně jsem si zašel tenkrát z lovu do doubravy. Mělt' jsem tě pořád na mysli od onoho večera, od té jízdy. Ted' už tedy víš - „

Mladý vladyka stanuv pojal ji za ruce a pravil:

„A v té písničce také je: ‚Víra víře pomáhá - ' „

Stanuli nevědouce na samém skoro kraji doubravy a ted' teprve si Maryla doby povšimla. Pod stromy se již tmělo, krajinou uložil se stín, z něhož leskla se hladina rybníka u domkovské tvrze a jímž zářil na obzoru rudý pruh po zapadlém slunci.

Chtěl ji až ke tvrzi doprovodit, ona však žádala, aby zůstal. Stál na kraji pod stromy, hledě za ní upřeným zrakem, pozoruje, jak chvátá, jak se nese jako stín. Už zanikla, a ještě stál, ke tvrzi pozíraje.

Pak se v radosti otočiv, mířil doubravou do své tvrze. Všecek rozjařen div že si nevýskl. Pohleděl do výše k nebesům, z nichž tu tam hvězda haluzemi stromů naň zářivě mrkala; pak mu polohlasně splynulo ze rtů: „Ját' mám nejkrasší milou.“

VIII - Pan Tiburcí na číhané

Až do té doby se skoro denně scházeli. Ale potom nebe samo počalo jim nepřát. Slunce se často ukryvalo a vysílalo přes tu chvíli déšť na krajinu i vítr prudko dující.

Ó, jak mladí lidé na Domkově i na Šonově pilně a bedlivě pozorovali teď slunce, mračna i vítr!

Panic ovšem měl jinou zvůli. Vyšel si kdy chtěl do doubravy, nikdo mu v tom nebránil. A také tam býval, i kdy se mračna k zemi snížila, i kdy déšť byl na spadnutí. Šel tam, těše se nadějí, kdyby Maryla snad přece tam přišla, šel tam i věda, že jí nebude možná. Nežli samotnému ve tvrzi, bylo mu tu ve staré doubravě přece volněji. Nebyl' tu sám. Všude ho vítala pěkná vzpomínka, všecko jej na Marylu připomínalo, osamělá stezka, i opuštěný pahorek, i staré stromy, jako dobří známí, jako svědci blažených chvil za slunečních odpolední, kdy zlaté, tiché pršky stlaly jim na cestičku žluté listí.

Teď je rval studený vítr, ženoucí se bouřně korunami, nad nimiž visely šedé, olověné mraky. I za takové pohody chodil tu mladý zeman, aby pak zahalen v plášť stanul na pokraji doubravy a díval se závojem drobného deště na domkovskou tvrz. Jednou spatřil také, čeho by se byl nenadál: na valu stojící Marylu. Byla to ona a zajisté vyhlížela, zajisté chtěla do

doubravy uskočit! Ale vtom také panic zahlédl někoho nahoře v okně, a Maryla zmizela. To jistě ji panna Eufemie zavolala. Té! -

Mladé dívčině na volnost tak zvyklé bylo teskno a nevolno za takových pochmurných, deštivých dnů. Sedala u okna, na klíně majíc vyšívání, a nic si nevšímalala poznámek „tety“ Eufemie, jež opodál sedíc naslouchala se strýcem Ondřejem vypravování bratra Zbyňka. A také sotva desáté slovo věděla z toho, o čem „strýc“ mluvil, ač to bylo o milých jí krajinách, o hlubokých lesích litevských, o životě táborovém, o šarvátkách a bitvách s řádem německých rytířů, o lovech na medvědy a zubry.

Když toho vypravování sobě sotva povšimla, jakž mohlo ji zajímat, když starý vladyka Ondřej přinesl ze své „bibliotéky“ na prkénku u lože knížku a sedl s ní ke krbu, v němž oheň vesele praskal, a jal se čísti. Pěkné to čtení, tak pěkné, že ačkoliv panna Eufemie nejednou již je slyšela, přece pozorně poslouchala, jakož i bratr Zbyněk. Nejednou si odkašlal (chtěje svůj obdiv slovy najevo dáti), když slyšel o dobrodružných cestách velikého lantfarěře nebo „jezdilce“ rytíře Mendevilly, urozeného z jednoho města v Englantě, jenž jel skrze Turky a skrze Arménii velikou i malou, skrze tateřskou zemi a skrze syrskou a persickou a skrze arabskou a egyptskou, bližší i další, skrze libyckou a mouřenínskou zemi, skrze kaldejskou a amazonskou i skrze střední a skrze větší Indii, i skrze ostrovy okolo větší Indie.

Ti tu u krbu, cestujícíce v dalekých končinách, jistě myslili, že je Maryla s nimi. A ona, hledíc zamyšleně oknem, omžívajícím se krůpějemi dešťovými, putovala k doubravě cestičkou ke starým stromům a všude s mladým společníkem, s Jeníkem Rozvodou, a pak také sama si v duchu zaskočila do jeho komnaty, jak jí v paměti utkvěla za onoho večera, kdy zabloudila na Šonov.

Než přece ji čtení starého vladyky jednou vytrhlo z dum a myšlenek. To již cestu Mendevillovu dokončil a novou a poslední knížku ze své bibliotéky začínal.

„- Jižto když uzřel Paris, počal, milost k milosti přikládaje, pláti v její lásce; a čím na Elenu více a pilněji hledí, tím více na ní příčin shledává

milování; neb každý úd její svou krásou novou dával k milování omluvu a příčinu. A protože vši pilností blíž přistoupil Paris k Eleně a své oči upřel na ni ústavně a divě se kráse její dříve nevídané. A jakouž žádost i libost má Paris u vzhledání na lepost její, takouž i větší Elena má chtivost, též stydlivě vzhledajíc na Parida, divila se jeho převýborné kráse; a tak sama sobě soudí a svědčí, že nevídala nikdy mládence krasšího. A čím naň více patří, tím se jí více líbí a v jeho milování víc a více se zaněcuje -“

Starý pan Ondřej četl o prudkém a náhlém obou zanícení volně, klidným stařeckým hlasem, dost jednotvárně, a netušil ani on ani synovec válečník, kterým se trojanská ta historie nejlépe líbila pro vypsání vojny a bojů, jak účinkovala na vznětlivou mysl té mladé Polačky, jak starý zeman Maryle někdy říkával.

A již ji zajímal další osud Paridův i Helenin, a již také měla Parida, štíhlého, statného, tmavých vlasů u ramenou zkadeřených, černých knírků, jiskrných očí, panice v otáhlém kabátci, v úzkých nohavicích, sametovém birýtku, navlas někomu podobného. -

Nebe se přece ještě občas smilovalo nad mladými srdci a vyjasnilo se. Za takových dnů sám pan Zbyněk se potěšil a nemeškal ihned poslat pacholka do vsi, aby oběhl sedláky, aby s tenaty, vezmouce po oštípu, po palici, rychle běželi, a sám vsednuv na svého hnědáka, vyjel na štvání. Maryla ho obyčejně na Větríku vyprovázela. Pobízelt' ji strýc, neboť se mu zdálo, že děvče je na tvrzi všecko změněno, často zamyšleno. Myslíl, že se Maryle stýská, a netušil ovšem - Maryla ráda vsedala na svého bělouše, poněvadž jí to bylo nyní dost vzácno a poněvadž, vyprovázajíc strýce na štvání, unikla „tetiným“ zrakům i jejímu kázání.

Panna Eufemie nelibě hleděla z okna dolů do dvorce, odkud uprostřed chrtů a ohařů, radostně štěkajících a prudko sebou škubajících, že je holomek sotva na řemeni udržel, ta mladá cizinka na bělouše hbitě sedala a s vladykou Zbyňkem, majíc sokola na ruce, ven vesele vyjížděla. Starý pan Ondřej se usmíval té pěkné podívané, smělé dívčině i broukání panny Eufemie, že Zbyněk to děvče kazí a že co ona, Eufemie, u ní spraví, to on svou shovívavostí všecko zmaří. Hned také připomenula toulky a

procházkou mladé své svěřenky, dokládajíc, že děvče nemůže být bez lesa, jako by z divoženky byla. „Říkám Zbyňkovi,“ touživala, „že již nejsou v Polsku, na vojně, že třeba, aby dívka odvykla. On se mi ještě zasměje, nebo začne pokašlávat, když mu to není vhod, a čistě mne odbude.“

Starý strýc bratrovnu sice chlácholil, v duchu s ní však zcela nesouhlasil. Zbyněk byl u něho nade všecko, a co on činil, dobře činil; a pak ta čtveračivá Polka se mu také do starého srdce vloudila. Dostál slovu, jak děl bratrovci, že když má Marylu za svou, že jemu také bude.

Jinak panna Eufemie. Dokud ta cizinka nepřišla, bylo tak klidno na tvrzi. Také nemohla panna Eufemie zapomenout, že tu do té doby vládla, že měla pěkné naděje. Teď cítila i pozorovala, že si bratr to děvče nad jiné oblíbil, že je mu opravdu jako dcerou, a v tom mínění jí také utvrzoval pan Tiburcius Čelechovský ze Sobíšku, kdykoliv se jí událo s ním o samotě promluvit. Žel! Ani toho tak často nebývalo jako jindy. Nenahodilať se tak příležitost, a pan Tiburcí také, co bratr Zbyněk se vrátil, nebýval tak častým hostem na Domkově.

Z příchodu polního hejtmana nejméně se radoval a Marylu zrovna tak rád měl jako panna Eufemie. Zkaziloť mu děvče bezděky kus jeho krásných počtů. Třebaže, jak se doslechl, mělo po zesnulém otci jakési dědictví, přece jako zkušený člověk předvídal, že pan Zbyněk také něčím na ni vzpomene.

„A což,“ pravil své nejmilejší panně Eufemii, „kdyby jednou panu bratru tvému připadlo, vždyť je dosud v těch letech, že by se mohl oženit. A že by cizí dcerku z pouhé přátelské lásky tak pěstoval?“

Panna Eufemie se až lekla, když domněnku tu zaslechla. Bránila ovšem bratra, že, jak ho zná, na ženitbu nepomýšlí, ale křivá ústa páně Tiburciova dovedla tak důvodně mluvit, že skutečně zůstavil v mysli své nastávající opravdovou obavu.

Tím přízeň „starší panny“ domkovské k Maryle nevzrostla. Nenalézajíc u bratra Zbyňka žádného slechu, u strýce pak málo, Eufemie svému nejmilejšímu si začasté potoužila a nesmlčela také o těch častých Maryliných vycházkách do doubravy. Stalyť se jí podezřelými a uvěřila

Čelechovskému na slovo, když zvolal, uslyšev, jak onehdy ta Polačka se z háje vrátila samým večerem:

„Pro nic a za nic tam nechodí. Milá panno Eufemie, povážila-lis, že doubrava je uprostřed mezi Domkovem a Šonovem? A že na Šonově sídlí mladý panáček?“

Křivá ústa jeho zkřivila se významným úsměvem a v šedých očkách svítilo mu, jako by byl našel znamenitou ve při kličku. Vida překvapení své nejmilejší, dodal: „Nerač se dále starati. Buduť už sám péči míti.“

Když pak za několik dnů vysvitlo zase slunko, ačkoli ne bez tuhého zápasu s mračny, přijel pan Tiburcí zase na ryzí kobyle návštěvou na Domkov, a to ve šťastnou chvíli. Pan Zbyněk byl na štvaní, to Čelechovský tušil, a proto přijel, ale také pana Ondřeje doma nezastal. Pan Tiburcí mohl bez překážky mluvit medová slova, a přece se zakrátko vytrhl z milostného hovoru. Což však větší div: panna Eufemie sice povzdychla, ale sama ho posílala. Odešel, ale neodejel, nýbrž zamířil opatrně oklikou do staré doubravy, nedbaje, že z mračen počal se řínouti drobný déšť. Zahlédl prve, na Domkov dojížděje, v poli divou tu Polačku, mířící přímo do staré doubravy.

Pan Zbyněk, uštívav dva zajíce, zarazil v polích na malém pahorku svého hnědáka a struboval na lovčí trubce chrty, ohaře i sedláky. Po Maryle se však marně ohlížel. V zápalu loveckém docela na ni zapomněl.

„Snad odjela domů, když začalo poprchávat,“ pomyslí si a koně ke tvrzi obrátil.

Kdož by se také nadál, kam zajela! Větrík, uvázaný u starého buku, nohou hrabal a netrpělivě hlavou pohazoval, až se rudý střápec, visící mu od ohlávky pěkně kované, prudko rozhoupal. Sokolík v červené kukle seděl nad koněm na větvi, řetízkem připoután. Maryla na milého bělouše i sokola zcela zapomněla. Ujela, myslíc, kdyby tak on tu byl - a hle, zastala ho. Mnoho, mnoho dní se již neviděli. Jak hbitě přiskočil, aby jí s koně pomohl, jak jí k prsům přižehl, ruce i líčko zlíbal!

A vlasy také. Bylyť od deště navlhly, a to jej dojalo, že i v ten čas cestu sem vážila. Ale jak zaslechl, že sem z lovu uprchla, pravil starostně:

„Doví-li se strýc -“

„Řekni teta. Ale což na tom! Mně se to líbí. Je to tak pěkné. Jen kdybych mohla sem častěji -“

„A tam bys nechtěla?“ otázal se paníc a ukázal v stranu své tvrze.

„Ó, kdybych mohla!“ prostosrdečně odvětila, nerozumějíc mu. „Často tě v duchu navštívím, v té komnatce tvé všechno vím, kde stolek -“

„Ne, srdéčko, ne návštěvou, ale navždy.“ Trhla sebou.

„Vidíš,“ pokračoval, „nač se mám tak tajit a ukrývat? Soudím se ovšem se strýcem, ale tak by rázem mohlo být po veškeré při. Ty bys nás smířila.“

Zarděla se a nelíčeně zajásala: „Tak, tak by to bylo krásné!“

Kdyby pan Tiburcius v červených nohavicích v ten okamžik opodál za křovím nestál tak tiše, jako stál, a kdyby třeba houštinou zaharašil, ti mladí tam by jistě ho nezaslechli. Ale z polí zalehl sem lovecké trubky hlas. A ten v doubravě zaslechli. Sotvaže se v radosti shledali, již aby se loučili. Pan Tiburcí, na jich rozloučení nečekaje, vykradl se ze svého úkrytu a mířil chvatně do tvrze. Co chtěl, uviděl.

Zrovna v tu chvíli, kdy domkovský vladyka s holotou a se psy vjížděl přes most své tvrze, vyrazil z doubravy bělouš s červeným střapcem a na bělouši Maryla, držíc na ruce sokola. Vracela se s prázdnou z lovu, než líce jí radostně zářilo a vesele pobízela Větríka do skoku.

Za mladou jezdkyň v přiléhavém kožíšku hleděl upřeně mladý Rozvoda, blažen myšlenkou, až bude jeho, až bude Maryla jeho navždy!

IX - Mračna

Mladšímu Buchovcovi Zbyňkovi se v panici Šonovském na první setkání zalíbilo, jak to také, když mladý soused odešel, dal i slovy najevo. Arciť, že hned poté o něm ledacos uslyšel. Starý strýc o při, panicem prý zlovolně zavedené, vypravoval, sestra zvláště těch zlomyslných knih

klevetářských se zevrubně dotekla, netajila však přitom sama žádné klevety, kterou kdy jen o panici zaslechla.

Než zkušený žoldněř prvnímu útoku jaktěživ se nedal. Dobřeť si toho všiml, že strýc kromě té pře nijak na panice nelouznil, ledaže jen tak mimo a s úsměškem zavadil o jeho prohlášenou učenost; ženské pak řeči pan Zbyněk nikdy za mnoho nevážil. Tak se panně Eufemii nepodařilo vyvrátit náraz mínění, jež bratr pojal o panici. Ba leccos se mu i zalíbilo, co o něm slyšel, a když sestra jako vrch zlomyslnosti uvedla, co řekl o Tiburciovi Čelechovském, ten že má pořád křivá ústa, i před soudem, a že přece za to nikdy pokuty nedochází, pan Zbyněk se smál zplna hrdla.

Jinak bylo o tu při. Jaktěživ by se jí byl nenadál, že by byl panic jen tak zlomyslně začal. Nejhorší bylo, jak strýc doznal, že o doubravě psaného nic neměli. „Nuž, ať se ukáže!“ mínil hejtman, jenž se nikdy žádnému boji nevyhýbal, ač ho tento spor příliš netěšil. Bylyť mu všechny soudy proti mysli, a když nebylo dohodnutí, tu by byl raději, aby po starším způsobu meč rozhodl. Ale teď už tak v Čechách nechodilo. Ostatně si myslel, že se panic přijde dorozumět. Měltě na mysli jeho slova, jež pronesl, když se poprvé setkali: „Různé řeči zavedou častokrát i moudré, a já se vždycky raději smluvím podobně a přímo, nežli svadím.“

To řekl, ale - nepřišel. Pan Zbyněk sám mnoho řečí nenamluvil a také jich nemiloval; řekl-li však slovo, věděl o něm a nezapomněl na ně a podle něho jednal, padni oko nebo zub. Zato od jiných rovněž toho vyžadoval. Proto se také nadál, že panic přijde; že však nepřicházel, že nadarmo ho čekal, vydalo více než všechny řeči panny Eufemie.

„Což já mám k němu jít?“ pravil jednou starému strýci, mrače se. „Což by takový za pecí vyválený panáček nemohl přijít a říci: ‚Řku, tak a tak‘?“

A ještě hůře bylo, že se panic několikrát s ním v sousedstvu setkal a že se o té při a svém požadavku ani slovem nezmínil. Jednal sice s panem Zbyňkem velmi šetrně a přátelsky, ale to právě bylo, co staršího vladyku, zvyklého na drsnou přísnost vojenskou, ještě více popuzovalo.

„Proč mne tak pořád hladí?“ doma před starým strýcem si opakoval, „proč je jako med a proč se neozve? Je tohle nějaká upřímnost? Dvořák je, polivečník. Myslíl jsem, že je upřímnější.“

Proto také poslední dobou sestře své spíše sluchu dával, když se o panici zmínila, a dnes, jak se z lovu vrátil, sám o něm začal, sotvaže práh překročil. Chmuře čelo, zkrátka uvítal Čelechovského, který jen z doubravy sem doběhl, a pravil, pronikavý zrak svůj zpod hustého obočí naň upíraje:

„Myslím, brachu, že nyní já Šonovského před právo poženu.“

Pan Tiburcí, jak o pŕuhonu slyšel, vstal rychle z lavice a tvář jeho oživla.

„Rád slyším, neškodilo by mu - a medle oč?“ ptal se dychtivě, jako by ani netušil.

Zbyňkovi jako by zase něco v hrdle vázlo. Odkášlal několikrát a prudce vyrazil slova:

„Doubrava je dosud má! Tam ať mi nechodí. Zhlédl jsem ho prve z chlumu, že tam zašel, a tu mi teprve chlapi také pověděli, že ho tam častěji viděli zacházet - i s kuší.“

„Totě pych! Na pych pŕuhon jeden!“ hned pan Tiburcí v právech dospělý ohlašoval.

„Kdož ví, proč tam chodí!“ zvolala panna Eufemie, jediný svědek této rozpravy, a v očích, jež významně na Čelechovského upřela, jí živě svitlo.

„Proč tam chodí!“ opakoval pan Tiburcí, porozuměv, a divně zkřivil křivá ústa. „Proč tam chodí. Na lov za krásnou lani.“

„Nemluv do větru!“ Zbyněk zvolal. „Kde by se tam vzala.“

„Nu, jednu jsem tam viděl zacházet, vlastně zajíždět,“ dodal volněji Čelechovský.

Pan Zbyněk se zarazil. Okamžik hleděl užaslý na křivoústého zemana, pak prudko zvolal: „Kdy, koho! Mluv!“

„Když jsi byl na lovu, asi v tu chvíli, kdys ty viděl tam Šonovského zacházet.“

„Hrom aby - a žes ji, tu lani, viděl na koni?! Byl to Větrík, není-li pravda?“

„Ticho, pane Zbyňku, ona již zde, již se vrací. Zeptej se jí sám, ale rač dovolit, abych prve já - odešel.“

Byl již na odchodu, u dveří, když Maryla vstoupila, vesele, svěže, jak ji už dávno nebylo viděti.

„Rač jen zůstat!“ zvala rozmarně Čelechovského. „Prší, kabátce neuchráníš,“ ale umlkla, neboť teprve nyní všimla si strýce, jenž zamračen proti ní se náhle zastavil.

„Prší,“ opakoval drsně, „a kde ty ses před deštěm schovala - „

Pan Tiburcí, kývnuv významně na pannu Eufemii, byl už ze dveří ven. „Starší panna“, stojíc za bratrem, hleděla jak on zpytavě na Marylu všecku užaslou. Jenže v jeho očích blyštěl se hněv a v jejích škodolibost.

„Kdes byla!“ opakoval strýc přísně, jako by neměl před sebou svou Marylu, ale nějakého žoldnéře, na nějž bylo nutno ostře po hejtmansku spustit.

Dívka byla hněvem strýcovým překvapena, než porozuměla ihned, oč běží. Strýce tak rozhněvaného na časy neviděla. A toho „tetina“ pohledu! Rozuměla mu; než ten jí ještě odvahy dodal. Panna Eufemie nedočkala se toho, čeho se nadála. Maryla ani nezbledla, aniž jala se zapírat. Pohodila hlavou a pevně odvětila:

„V doubravě.“

„Sama? S kým?“ ostře se pan Zbyněk tázal.

„S vladykou Šonovským -“ ale tu již strýcova pohledu nevydržela. Než ihned pozvedla oči na okamžik sklopené, jak strýc začal o jejím nejmilejším.

„S panicem, s tím holobrádkem! Co ti chtěl? Snad abys mně vyřídila, kdy by mne ráčil přijati, abych ho poprosil o dobrotivé sročení a přiznal se, že jsem mu křivdil.“

„Toho on nežádá. Křivdíš mu, strýče. On by se rád srovnal a dohodl, všaktě strýci Ondřeji se dvakráte nabídl, a toho večera, když tu byl se mnou, také.“

„Vida, jak se ho panenka zastává,“ ozvala se panna Eufemie.

„Zastávám, protože mu křivdíte.“

„Kdo?“ tázala se ostře panna Eufemie. „Snad také já?“

„Také,“ Maryla jistě a pevně odvětila, upírajíc černé oči své rozčilením zářící na tetinu tvář hněvem rudnoucí.

„Hle, že mu křivdím!“ zvolala Eufemie. „Já! Kteréž mně - Aj - ten utrhačnick panenku jak náleží vyučil. A není divu,“ dodala jízlivě, „když tak pilně do učení chodila.“

„Bývalas často v doubravě?“ ptal se jí pan Zbyněk.

„Bývala.“

„S ním?“

„Tak, s ním.“

„A proč? Proč jsi tam chodila?“

„Protože ho mám ráda.“

„A tys o tom věděla?!“ Pan Zbyněk se k sestře s tou otázkou obrátil, a zaklev po polsku, zvolal: „To je pořádek, to je kázeň?!“ A na Marylu upřev zraky, přísně dodal: „Uvidím-li tě s ním, nebo uslyším-li -“

„Že do háje chodila, to jsem věděla,“ vpadla mu do řeči Eufemie hájíc se, „ale kdož by si pomyslíl, že se tak zapomene, že panna sama bude chodit za panicem.“

„Ó, ty bys tam také chodila,“ zvolala Maryla tím podrážděna, „a třeba za křivoústým vdovcem, kdyby nemohl sem k nám ruce tobě líbat!“

Stála vzpřímená jako prut, oči jí hořely a nozdry jemného, táhlého nosu se jí zachvěly. Nezalekla se ani výkřiku panny „tety“, jež prudko přistoupivši k panu Zbyňkovi, zvolala všecka od sebe:

„Bratře! A ty to strpíš, ty ji necháš! To mně za všecko od té Polačky, od cizího nalezence -“

Maryla sebou prudko trhla. Líce její zbledlo. Planoucí zrak její upřel se na pana Zbyňka, jako by čekala od něho dostiučinění. Vladyka, stoje proti nim, v rozčilení prudko svému hrdlu uvolňoval, zápase o výraz. Na okamžik nastalo trapné ticho. Pojednou se však zakalily Maryle oči. Slzy jí vytryskly hněvem nad urážkou i lítostí, že se strýc neozval, a již hlavu odvrátivši, aby jí nebylo vidět hrnoucí se slzy, kvapila do vedlejší komory.

„Počkej!“ vzkřikl na ni strýc; ona však jako by neslyšela. Dveře za ní zapadly a již se nepohnuly. Ale vtom se hlavní, na schody vedoucí, otevřely a jimi vešel starý vladyka Ondřej. Byl nějak valně vzrušen, zapomněl i mokrý plášť se sebe dát a pohnutí bratrovcova a jeho sestry hrubě ani nezpozoroval.

„Slyšeli jste již?“ zvolal hned ve dveřích. „Ne? To je vám novina! Teď teprve rozumím, Eufemie, tomu snu, víš, nedávno o tom čápu. Pád z vysoka, pravda, pravda. A jaký! To je lidská sláva a moc! Panebože!“

„Co se stalo?“ ptala se Eufemie.

„Král umřel!“ odvětil staroch, a tu teprve odkládal plášť. Panna Eufemie úžasem vykřikla.

„Kdo ti to, strýče, pověděl?“ zvolal mladší Buchovec, užaslý.

„Jistojistá novina. Zkázal mi to Straka. Posla jsem cestou potkal. Správce²² poslal tu novinu na Náchod svému purkrabímu, a druhý posel jel do Vratislavě. Už tomu tak - Mládenec osmnáctiletý!“

„A zrovna před svatbami, když mu odjeli pro nevěstu!“ zvolala panna Eufemie.

„Kdy umřel? A nač?“ ptal se pan Zbyněk.

„Předevčírem, ve středu, před samým západem slunce. V neděli ještě prý s panem Jiříkem křtil dítě na hradě u Svatého Václava Zdeňkovi Šternberskému, a tu již ho prý hlava bolela. Nazejtří, jako v pondělí, vyvrhly se mu dvě hlízy, ale ještě prý toho dne seděl na soudu komorním, ale již se ani neusmál a jen málo mluvil. Navečer pak povečeřel, to mu bylo trochu lépe - než v noci se mu bolesti rozmohly znamenitě.“

„A což lékaři?“ ptala se Eufemie.

„Hm, jeden tak a druhý onak. Krev mu pustili teprve ve středu, ani jsem nechtěl uvěřiti, tak pozdě! A to byla chyba. Kvečeru skonak.“

„A pohřeb?“ ptala se bratrovna.

„Posel pražský přinesl, že je ustanoven na dnešek. V tu chvíli již král asi v hrobce odpočívá. Místo lože svatebního rakev. Pád z vysoka! V Praze

²² Jiří z Poděbrad.

byl prý veliký dav a pláč v lidech. Věřím, věřím, každý si vzpomněl, co teď bude.“

Pan Zbyněk, jenž za té řeči zamyšlen před se hleděl, mávl rukou a klidně, ač ještě zamračen, odvětil:

„Co by bylo! Volba nového krále.“

Starý strýc však zakroutil hlavou a pravil: „To je to, synu, co - ale s volbou krále nové bouřky!“

Maryla, odkvapivši z velké jizby, kde ji Eufemie tak pohaněla, dlouho ve své komoře plakala. V okamžik ten napadlo ji divné myšlení, aby odtud ujela hned, na místě.

Však se ukázalo, jak o ní smýšlejí, zač jí mají. Ó, kdyby Jan věděl! Ó, kdyby věděl, kdyby si mu mohla postěžovat! Rozpomínala se, proč ten hněv povstal, jak jí za zlé mají, že se s ním scházela v doubravě. Jak jsou proti němu! I strýc. Toho se nenadála. Jistě ho Eufemie a také ten křivoústý pletichář tak popudili! Proč, proč jen!

A on chce sem na Domkov zajít, říci o ni, aby si ji mohl odvést na svou tvrz jako ženu - ó, tak byli ještě před chvílí v doubravě šťastni tím pomyšlením! Ti by ho pěkně přijali! Ne, nesmí sem, aby ho ještě neodbyli. A neprijde-li, nebo zamítnou-li jej? Ó, pak ona tu nebude, a kdyby měla prchnout kdovíkam! Uvažovala stojíc u okna. Neplakala již. Černé její oči hleděly v zamyšlení ven, na doubravu, která šerem se jako obrovský stín černala.

Pan Tiburcius Čelechovský ze Sobíšku a někdy na Děvčí kopách vrátil se, ačkoliv zmokl, značně vesel a spokojen do svého dvorce. Usednuv doma u krbu, k jehož praskajícimu ohni natáhl nohy v červených nohavicích, mnul si ruce samou spokojeností. Jako nyní často, tak i v tuto chvíli vzpomínal na domkovskou tvrz; ne však jako jindy na pannu Eufemii vyvolenou, ale na to, co se tam děje, jak mladší Buchovec asi hromuje a jak ta ještěrice polská klidí za své procházky do staré doubravy.

Přál jí to, nemoha zapomenout, jak se mu vysmála, a ještě více to přál panici Šonovskému. To bude mít za všcky úštěpky, posměšky, i za tu písničku, kterou mu tenkrát večer zaspíval. Teď by on, Tiburcí, mohl mu

vzkázat, kdo má nyní svou milost pod lavicí. Ba, jistěže to panicovi neposlouží. Dobře tak, ten křivoústý zeman beztoho se vždycky obával, že se Buchovec, Zbyněk, jednou s mladým Rozvodou dohodne a sročí. A to by pana Tiburcia nesmírně bylo hnětlo. Těšilať jej ta pře, ve které se měl za zjednaného poručníka Buchovců. Tím byla jako jeho. A jak se jednou do nějaké pře zakousl, nerad už polevil a pustil, jen aby provedl svou, třebaže proti svému odpůrci osobně nechoval žádného záští. Ale tu! Měltě panic u něho nejeden vroubek pro všelike veselé a úsměšné nápady o něm, o Tiburciovi, o jeho křivých ústech i o jeho lásce k panně Eufemii a také o ní samé.

U krbu se zahřívaje spokojeně uvažoval, že dnešní novina přátelství mezi Domkovem a Šonovem neobnoví. Pan Zbyněk se na panice pro ty tajné schůze jak náleží rozdurdí. Pře, jež mezi oběma běží, půjde před se, a tak nebudou nadarmo všechny úvahy, všechno přemýšlení, starání se a chystání páně Tiburciovo. Listiny domkovské všechny do písmeny přehlédl; než nic v nich nenašel, co by bylo panici na škodu nebo co by Buchovcovi svědčilo. Panic to asi ví, neníť na hlavu padlý. Svědků se dovolává. Jeden z nich mu odešel na pravdu boží. O druhého, starého dudáka, panu Tiburciovi běželo nejvíce. Nic jiného nezbyvalo. Ve svědcích protivníková síla, co dělat, nežli je odklidit?

Pan Tiburcí znal Vaňka Křivousa a jeho toulavou nemoc. Proto již několikráte, ovšem že oklikou, snažil se ho ze vsi a do světa dostat, aby ho panic neměl v čas stání. Ale pokaždé mu selhalo. Jednak se starému dudákovi doma nějak zalíbilo, jednak ho ten červený panicův Jenčar dobře hlídal. A termín zemského soudu se blížil, přicházel. Do té doby musí a musí být dudák ve světě, a také Celba někde, kde, to ještě pan Tiburcí jasně nevěděl, kde by nemohl svědčit nebo kde by jeho svědectví nic nevydalo.

Jak tak u krbu uvažoval, vešel kvapně pacholek, všecek bez dechu oznamuje, že potkal v poli posla pana Straky z Nedabylic, a ten posel že nesl na Domkov novinu.

Pacholka opustil dech.

„Jakou?“ ptal se kvapně pan Tiburcí.

„Že - že král umřel -“

Zeman už stál rovnýma nohama na podlaze.

Když se probral z překvapení a vyrozuměl ze všech odpovědí pacholkových, že to pravda, bylo první, nač pomyslel, neutrpí-li tím zemský soud, bude-li o suchých dnech zasedat jako obyčejně; ale vtom se mu kmitla myšlenka, která ho potěšila. Kdyby venku nebylo již tma, byl by se ještě v tu chvíli rozběhl ji vykonat. Zato však záhy zrána vyšel ze dvorce, sám, nechav ryzku svou doma.

Za noci uhodil mráz, a tak se po utuhlé cestě pěkně kráčelo. Luka byla zastřena bílým závojem husté jinovatky. Světlo denní dosud zápasilo se stíny nočními. To právě bylo panu Tiburciovi vhod. Pospíchal do vsi za šonovskou tvrzí. Nešel tam přímo, vyhýbaje se sídlu panicovu. Již na samém kraji vesničky, dosud jako ve snu pohřížené, přálo mu štěstí. Potkaltě tam toho, kterého hledal, starého Vaňka Křivousa. Měl na sobě kuklu a v ruce dlouhý hák. Chystal' se do lesa.

Křivoústý zeman zavedl s ním řeč, dotazuje se na vladyku Šonovského, a jen jako mimochodem se optal, jde-li dudák na dříví. Dudák přisvědčil.

„Máš blízko, jistě že jdeš sem do doubravy,“ a ukázal na starý háj, jenž bez listí již černal se v ranním šeru.

„Nerač žertovati. Tam už dlouho nechodíme.“

„Jindy jste tam chodívali?“

„Chodívali. Protože patřila a vlastně dosud patří k Šonovu.“

„To snad ne -“

„A jak by ne! Tot' mi dobře svědomo, že nebožtík vladyka starý, nynějšího otec, tam buky porážel, vždyť jsem tenkrát tam pařezy kopal. A to mi také dobře svědomo, že dříve, když ještě na Šonově nebožka Kunka po Beneši Krčínském seděla, že jsem z jejího dvora, jako tu z toho našeho šonovského, do doubravy dobytek honil a tam jej pásal. Nebožtík vladyka doubravu právem držel a měl na ni jako na všecko zboží listy. Ale za válek lid pana Městeckého listy mu pobral i jiné všecko, což měl. Tak je to, tak, a

ted' tam nesmíme si ani snítku ulomit ani sebrat. Dobře má panic, že se hájí, však mu to všechno odpřisáhnu, bude-li třeba.“

„Ty by ses nehněval. Přišel bys aspoň do světa, do Prahy.“

„Ba, milý pane, léta se už počínají hlásit a věk člověka přemáhá. Někdy mně ovšem ještě napadne, že bych, nežli skonám, měl se do světa podívat, se starými známými se rozloučit.“

„A zvláště nyní, když takové noviny jdou. To bude živo, a zvláště v Praze.“

„Jaké noviny, prosím tebe?“

„Což jste tu nezaslechli, že král umřel?“

Stařec sebou škubl, ale pak usmáv se odvětil:

„Nerač si bláznů tropiti ze starého člověka.“

Tiburcí však jej ujistil, že pravdu mluví, a dodal, jaký v Praze shon a jak se tam už páni a rytíři chystají, ano již sjíždějí, a jaký rej tam teprve bude o volbě královské. Pak jako by si na svou cestu vzpomněl, odešel, maje to přesvědčení, že dudák pravdu mluvil, že je to nebezpečný svědek a že ho nutno na čas stání odklidit. Jak dále potom bude, o to se prozatím nestaral. Byltě přesvědčen, že pak se opět najde nějaká klička. Prozatím nutno, aby panic v prvním hned stání pře neobdržel.

Zastaviv se, pozoroval starého dudáka. Chlap plesnivá jde přece do lesa! Nevěřil, ale trhlo jím, když slyšel, co se v Praze děje a chystá. To ho bude tak píchat, až ho to odtud vypíchá. Když staroch zašel, vrátil se Tiburcí a zamířil zase k domovu. -

Starému Vaňku Křivousevi v lese roští nic nepřibývalo. Zatrhl hákem a hned se zas zamyslel. Král mrtev - slavný pohřeb - veliký sjezd v Praze - těch řečí, těch lidí!

S malou jen otepí do vsi se vracel, a jak jí docházel, přidal do kroku. Co to? Hluk a shon na návsi. Shodil otep u chalupy a hned tam pospíchal. Stanuv na kraji, zahlédl Celbu Jenčara pod lipou, obklopeného vesničany. Starý žoldněř právě vykládal, že nese důležité, smutné noviny. Křivousem to trhlo - ano - snad ten vladyka pravdu mluvil. Jistě - král umřel - zrovna to Celba ohlašuje, že panic dostal včera samý večer tu smutnou novinu.

Směs hlasů ozvala se na tu zprávu pod lipou. Všichni byli překvapeni, užaslí. Staří se zarazili, nejeden stesk se ozval v zástupu, nejedna obava, že nastanou zase bouřky a vojny a že sedlákům bude zase nejhůře. Jiní na Celbu doléhali, aby pověděl, nač král umřel. Mladé ženské ho litovaly a báby si vzpomínaly na tu hvězdu ocasatou, toho léta již druhou, co se o svatém Duchu ukázala a trvala až k svatému Bartoloměji. Vtom všichni umkli. Ozvalyť se z výšiny zvony svatováclavského kostela, a zvuk jejich vážně hlaholil do kraje.

„Slyšíte-li!“ zvolal Celba. „Už vyzvánějí Jeho Milosti králi. Je to pravda. Odpočinutí lehké dej mu, Pane!“ Smeknuv beranici, pokřižoval se a ostatní mužští rovněž učinili.

Jen Vaněk Křivous ne. Toho již tu nebylo. Právě když se lidé od lípy rozcházel, měl už vesnici za zády, obešed ji za humny. Na rameně visely mu dudy a v ruce držel křivou hůl.

X - Uhodilo

Mladý Rozvoda Šonovský nic netušil, že jej a Marylu pan Tiburcí v háji pozoroval. Spokojen vrátil se domů, uvažuje cestou i na tvrzi o svém rozhodnutí, které byl prve Maryle oznámil. Už dříve na to pomýšlel. Nyní, když se přesvědčil, že Maryla z té duše ho má ráda, nechtěl už déle odkládat. Řekne o ni panu Zbyňkovi. Celý podvečer o tom přemýšlel, jak by to učinil, zdali sám přímo, anebo aby napřed skrze přítele nějakého vyzvěděl, jaké by Buchovec byl vůle. Odmítne-li? Ale ne, nezdálo se panicovi. Všaktě je Buchovec povážlivý muž, leda by panna Eufemie něco zmohla.

Jak tak uvažoval, přišla i k němu na Šonov novina, letící od tvrze ke tvrzi, od hradu k hradu, že Jeho Milost mladý král nedlouho stonav umřel. Zpráva ta se panice zvláště dotekla. Jako každý, také on nyní pomyslel, jak nyní bude, nestrhne-li se pro volbu nového krále nová bouře. Ale panic

kromě toho více nežli kdo jiný na pana Jiříka, zemského správce, svého příznivce, vzpomínal.

Nazejtří ještě dopoledne vsedl na kůň a jel do Náchoda, na hrad patřící panu správci zemskému. Nadál' se panic, že tam budou mít zevrubnější zprávy. Hlahol zvonů, vyzvánějících na zádušní mše, uvítal mladého vladyku, blížícího se k městské bráně. Na rynku, prostřed něhož kostel stojí, skoro jako o trhu.

Všude lidí, městských i venkovských, v pláštích, v kožichách krátkých i dlouhých, hnědých i bílých beránčích, ti v kuklách, oni ve vydrovicích nebo ve vysokých beranicích, a mezi nimi, hle, tam mihl se na koni vladyka v kožichu kuním. Všude rokuje o nejnovější nenadálé novině.

Panic, zastaviv se ve známé hospodě, koně tam nechal a zamířil zrovna do kostela, kam se skoro všichni ubírali. Panic nezašel nejdříve nahoru na hrad nad městem, jak nejprve zamýšlel, poněvadž v hospodě zaslechl, že je purkrabí s úředníky již dole, v kostele na zádušní mši za nebožtíka krále. Po službách božích setkal se s purkrabím, dobrým přítelem strýce Horušanského z Roztok, a vyprovodil jej až ke hradu. Nedověděl se však nic zevrubnějšího, jak se nadál. Purkrabí pověděl mu, co již včera byl zaslechl, a také to, že král asi včera byl pochován. Jiného sám nic nevěděl, dokládaje, že zevrubné zprávy teprve dojdou po neděli. Zval panice na hrad, ten však poděkovav sešel dolů do města, pospíchaje opět domů.

Než mimo nadání uvázl v hospodě, kde měl koně stát. V průjezdě potkal Bavora z Veselice, dobrého přítele, a ten nepolevil, až panic s ním vešel do jizby. Prošli rozlehlou světnicí přízemní a z té po několika schodech výš do jiné, o něco menší, zato však úpravnější. Tam sedělo několik vladyk z okolí za stolem při plných korbelích. Panic byl nemálo překvapen, když ve výklenku okna u menšího stolu zkřížených, vyřezávaných noh zahlédl své nejbližší sousedy, oba Buchovce. S nimi tam seděl Jan Straka z Nedabylic, seděním na Studnicích, chlapík ohromných knírů, někdy dobrý přítel a služebník pana Koldy a také dobrý přítel obou Buchovců.

Buchovcové jako by si panice ani nebyli všimli. Na jeho pozdravení jen starý Ondřej hlavou pokývl. Zbyněk však, maje tváře nadobyčej zarudlé, jen si v hrdle odkašlal a mlčky dále naslouchal hovoru vladyky Studnického.

U druhého stolu uvítali panice Šonovského hlučně a srdečně. Zasedl mezi ně a hned byl v jejich hovoru. Mluvili, toť se ví, o králi, o jeho nenadálé smrti, různě vykládali její příčiny, a hned také počítali, kdo asi nyní zasedne na osiřelý trůn.

„Králů bude na vybranou,“ mínil Mladota z Veselice a na Mostku, bratranec Bavorův.

„Jen aby nebyl žádný takový jako nebožtík císař Sigmund. Bůh ví, čím duch ho popudil k tomu, aby cizozemců proti věrným Čechům posiloval,“ odvětil paníc Šonovský.

„Nu, však někteří páni nebyli lepší,“ ozval se pan Straka. „Pěkně usilovali německý jazyk zvelebit a český v hlasích zemdlít; volali na nás císaře s Němci.“

„Těch se bude nyní nejvíce hlásit,“ mínil paníc, a přítel Mladota vpadl mu do řeči vypočítávaje:

„Medle: Máš tady knížete saského - má nebožtíka krále sestru - „

„A polský král má mladší.“ Zbyněk Buchovec jako pro sebe zahučel.

„Braniborský kurfirst se také nedá prosit.“

„A bavorský,“ doplnil jiný vladyka.

„Císař bude jistě první, jenž se o naši korunu přihlásí.“

„Jakým právem?“ vzkřikl Straka.

Zbyněk Buchovec dopil právě koflík plný rudého vína. Jen ho na stůl postavil, obrátil tvář ke druhému stolu a posměšně zvolal:

„Nu, víte-li ještě o nějakém Němci? Tamhle můj rozmilý soused Šonovský nemá-li také nějakého svého krále za lubem?“

Líce panícovo se na to drsné oslovení zardělo. Přemohl se však a jako by v lepší stránku si to vykládal, odvětil: „Mám.“

„Nuž rač nám pověděti,“ Buchovec zase tak úsměšně.

„Až ty povíš, pane Zbyňku, svého,“ odvětil paníc.

„Povím, povím, ale vy tu dřív, kterého si z těch Němců vyberete?“

„Žádného,“ odvětil ostře Bavor Veselický.

„Teď - ano - žádného. Ale až začnou lákat, budete povolni jako dudy.“ Mladší Buchovec měřil si všechny blýsknavým okem. „Jako vždy, víte. To se zas ukáže, komu je český a slovanský jazyk milý, kdo stojí o zvelebení chvály boží a jazyka českého rozšíření. A kdyby se vám pak někdo ozval, hned bude škůdcem zemským a vyženete ho ze země.“

Pan Zbyněk byl od pití celý zardělý, více však ještě od mluvení. Rozhorlil se a v takové chvíli mluvil jadrně a plyně. Straka z Nedabylic hlasitě přisvědčoval, starý Buchovec, klidný a rozvázný, pokyvoval šedivou hlavou. Nikdo z vladyk u druhého stolu se proti této řeči neozval, ba Výrovský odvětil:

„Netřeba nás, pane Zbyňku, uštípotvat. Všaktě jsme stejného smýšlení o budoucím králi.“

„Teď, teď - ano - ale pak, až nastane volba,“ odmlouval umíněně a prudce Zbyněk pitím rozjařený. „Proč neodpovídáte, koho myslíte? Já vám to povím nepokrytě, ničeho neztajím. Já povídám, aby král byl toho jazyka, jemuž bychom rozuměli, a to je polský král Kazimír. To není cizinec, je slovanského jazyka. Nuže, vy nic? Vy mlčíte? Ah, raději Němce, není-li pravda? Žádný! Alespoň ty, ctný sousede, v slovu stůj, já svého krále řekl, pověz ty nyní svého.“

I vstav a pravou dopředu pokročiv, pravicí na šonovského vladyku ukazoval.

„Povím, pane Zbyňku, ač to plané mluvení.“

„Cože!“ zvolal podrážděn mladší Buchovec.

„Dnes krále nevolíme,“ odvětil panic, „ale žádáš-li, povím, že míním jako ty, aby král byl toho jazyka, jemuž bychom rozuměli. Jenže já vím o jiném nežli ty, a ten by lépe nám rozuměl nežli polský král.“

„Oho, oho!“ odpíral Buchovec.

„Ano, lépe, nejen jazyku, ale také srdci našemu, českému srdci.“

„Aj, kdo je ten dokonalý? snad ne -“

„Je to správce království, pan Jiřík z Poděbrad!“ zvolal panic vyvstav. Líce se mu rděla, oči zářily. Bylo patrné, že mluví z nejhlubšího přesvědčení. Hlučný, jásavý hlahol sprovodil tato slova. Svým sousedům promluvil z duše. Ani pan Straka se proti tomu neozval, mlčel, a na tváři starého Buchovce bylo spíše souhlas nežli odpor vidět. Jen bratrovec jeho Zbyněk se těmi slovy a ještě více tím hlučným souhlasem prudko rozpálil. Jindy by nebyl tak podrážděn, ale měl už na panice svrchu, a zvláště od včerejška. V tu chvíli se mu naskytl, a proto, nehledě k věci, hlučně se zachechtal.

„Pan Jiří králem, a ty jeho kanclířem, ty partéko - nebo šaškem - ano, ano - až bys mu přečetl své klevetářské knihy! A já bych rád, abys nesváděl poctivé dívky, nelákal jich do doubravy!“ A tu, pojat velikým hněvem, polní hejtman se při posledních slovech hrozně rozkřikl. Vtom padla na podlahu překocená stolice za panicem, jak ten na smrt bledý vyskočil od stolu a sahaje po meči hnal se po Buchovcovi.

Jistě by se bylo neštěstí přihodilo, kdyby přátelé a známí nebyli panice násilím zadrželi. Také starý pan Ondřej bratrovce chlácholil a držel ho pevně s jedním ještě zemanem.

„Psia wiara! Podejte mi ho! Sem s ním!“ křičel hejtman.

„Pust'te mne! Probůh mne na něj pust'te!“ zase panic, ale již ho odváděli do vedlejší komory.

Hospoda byla vzhůru a hned se odtud městem rozneslo, co se mezi vladykami událo. Povážlivější a starostlivější kroutili hlavou a ne jeden řekl: „Už teď?“

A jiný: „Vidíte, co jsem povídal? Že jsme měli nejdéle svatý pokoj; jako v zrcadle již možná vidět, co nás čeká.“

Řeč rostla od úst k ústům, a již mluveno, jak vladykové tasili, a že ten mladší, šonovský Rozvoda, okrvavěl. On však, dav se přáteli a jednou ještě myšlenkou uchlácholit, více se do hospodské jizby nevrátil, nýbrž vyšel komorou na dvůr, tam na koně vsedl a na Šonov zamířil. Tvář jeho se chmuřila a dosud se v něm pobouřená krev nezkonejšila. Teď také na

Marylu vzpomínal. Strýc její ho svodníkem nazval, i o doubravě mluvil. Jak mu teď říci o Marylu? Nešťastná doubrava, to všecko pro ni, pro tu při!

S neveselým myšlením se vrátil domů, a tam se mu neuvolnilo. K této zlosti nová přibyla. Celba zaražen, divně se vytáčeje a omlouvaje oznámil, že Vaněk Křivous, dudák, zmizel a že není po něm stopy, že již ho dal stíhat, dosud však nadarmo. Vinu ze sebe svaluje vykládal o tom, jak ve vsi oznamoval novinu, i o tom, že všecko vyšetřiv dověděl se o podivné věci: ráno prý viděli z chalup lidé státi Vaňka s jakýmsi mužským a dušovali se, že to jistě byl Tiburcí Čelechovský.

Panic tomu věřil, neboť jak Čelechovského znal, ouskoků se neštít. Nicméně Jenčarovi to neprospělo. Panic rozhněván zle ho propustil.

„Druhý svědek tentam. Teď abych dal tebe ještě hlídat a opatrovat, ale někým chytřejším, nežli jsi ty!“

Kdyby byl dal Jenčara do klády, jistě by ho byl tak nepotrestal jako těmi slovy. Loudavě, klátivým krokem, maje hlavu sklopenou, vyšel Celba z panicovy jizby a venku jal se rácky proklínat dudáka i toho křivohubého zemana. Na síni se však rázem zastavil, pak otočiv se vrátil se opět k panicovi oznámit, nač prve pro dudáka zapomněl, že tu byla, když panic meškal v Náchodě, z Domkova stará Katruše s vyřízením, aby pán ráčil zítra, v neděli, po nešporách čekat. On, Celba, že se babky dost vyptával, protože tomu dosti nerozuměl, ale víc nevěděla. Panic, na tu novinu tvář vyjasniv, mírněji nežli prve dodal: „Jen jdi, já rozumím.“

Mnohem později se oba Buchovcové domů vrátili, a také ne s veselou. Starý pan Ondřej sice panicovi nepřál, ale dnes tomu dával, že Zbyněk mu ukřivdil. Nemluvilť ten „učený bakalář“, jak někdy panicovi s úštěpkem říkával, tak nemoudře, a Zbyněk rozlítiv se zle na něj uhodil.

Zbyněk doma ani nepromluvil a jen se mračil. Panna Eufemie hned poznala, že se něco znamenitého přihodilo. Dobře si bratra všímala a viděla, že dlouhou chvíli přecházev, pojednou se zastavil, na ni se podíval a že chtěl promluvit, ale ne, už zase vykročil. Pak ke dveřím komory nalevo vedoucím pohlédl, ah, na tu panenku polskou myslí. Jistě ho hněte, že se mu od včírka vyhýbá a vzdorovitě ve své komoře mešká. Hm, jí se také

vyhýbá. By jí raději tu nebylo! Ale Zbyňka to již mrzí. Jak by jeho vlastní dcerou byla!

Panna Eufemie, sedíc u šití, tak pozorovala a myslila. Ji nic netížilo, že mladému sirotku včera tak ublížila, a mrzelo ji ještě, že bratr tolik dbá o cizinku. Opět se zastavil, chce něco říci. Panna Eufemie se níže k šití sklonila. Odkašlává, opět přechází. Co se asi stalo v Náchodě? Strýce se nechtěla před bratrem ptát, a sám nic nepovídá. Čelechovský tam asi nebyl. Tu sebou trhla.

„Kde je Maryla?“ zkrátka se bratr zeptal, opodál se zastaviv.

„Nevím, snad se již vrátila,“ odvětila chladně.

„Kde byla?“

„Což já vím! Dala si odpoledne osedlat koně a vyjela si.“

„Snad nebyla v doubravě?!“

„Nevím. Pro mne ať si jezdí třeba na Šonov. Já se už neozvu. Aby mne panenka zase čistě vyplatila.“

A zase dost. Bratr opět přešel, opět chvilka minula, až nanovo stanuv promluvil:

„Zavolej ji -“

„Nač bych já ji volala! Může přijít sama. Nemáť v komoře nic na práci. Či snad chceš, abych ji odprosila? Nebo míníš ty? Mám ji zavolat?“

Bratr se ani neozval. Jen odbyl hněvivým pohledem sestru, a vzav polskou čepici, lemovanou divnou a vzácnou kožešinou, vyšel ven ostrým krokem, až ostruhy mu na škorňích hlasně cvrnkaly.

XI - Trojanská historie

Celba Jenčar se nic nedivil pánu svému, že se rozhněval, uslyšev o dudákově útěku, než to starého žoldnéře hnětlo, že pán nepřál mu dost víry a že všechnu vinu na něj svaloval. O tom také po celý večer staré Uršile v

kuchyni vykládal, dušuje se, že to byl jistě ten křivohubý Čelechovský, který Vaňka Křivousa přemluvil.

„To se mu hodilo. Tomu král zrovna po přání umřel. Zrovna když termín dochází. Dudáka sotva seženeme, a pak budu já sám. A co vydá jediné svědectví? Pře bude tatam a doubrava s ní a trochu smíchu za to, a mně nejvíce, protože jsem to spískal. Ale umřel bych na to, že právo máme my!“

Tak rozkládal a zase myšlenky mu uvázly na tom divném poselství staré Katruše domkovské. Jak se panicovo líce ihned proměnilo! Uršile to také nedalo a neurčité, tajemné to vzkázáníčko poutalo její mysl ještě více nežli útěk starého dudáka ze vsi.

„Že to je od té domkovské pekelnice mladé!“ pravila a doložila domnění své tím, že onehdy stará Dorotka šla kradí do doubravy dobýt hlohového kořínku a že tam tu panenku zastihla a že pak, když se, jako Dorotka, vracela, potkala panice zrovna k háji mířícího.

Ráno se Uršila i Celba ještě více divili. Panic, záhy vstav, vyšel si ještě před časem nahoru k svatému Václavu do kostela, jak viděli. Šel před časem a pozdě se vrátil. Lidé již byli dávno z ranní doma, když přišel, a jaksi veselejší. Přecházel chvíli svou jizbou, pak zavolav Celbu, dal si vraníka osedlat. Vyjel ze tvrze jako vítr a hnal se - kam? To právě bylo, co zase Uršilu tížilo. Podle cesty těžko udat. Vyjede, míří třeba ke Krčínu, a v polích kdovíkam se zatočí. Do nešporů ještě daleko. A teprve po nich - co - snad že má čekat?

Nežli po obědě všecko bylo sklizeno, ozval se před tvrzí prudký dusot na omrzlé půdě; panic přijel. Ještě skoro veselejší nežli ráno, a nedbal valně, když mu po obědě Celba oznamoval, že lidé vyslaní za Vaňkem dudákem, aby ho chytili a přivedli, vrátili se s prázdnou, že po dudákovi jako by se země slehla. Pak opět ničeho si nevšímaje, jal se panic jizbou přecházet, ale dvakráte ze schodů volal dolů tázaje se, zdaliž už zvonili na nešpory.

„Nemůže se dočkat!“ pravila Uršila, obočí do výše stahujíc a ukazováčkem před nosem proti Celbovi významně potřepávajíc. A

skutečně! Jak hlahol zvonů ze starého kostelíčka krajinou zazněl, panic, opásav se mečem, vzal na se plášť a vyšel ven. Uršila ho dobře zrakem stíhala a vítězně se na Celbu podívala, když stojíce na valu skryti za koly, spatřili svého pána, an zachází na stezku do staré doubravy.

Ráno toho zimního dne bylo překrásné. Dopoledne se však nebe zasmušilo a citlivý za jitra mráz tou dobou něco polevil. Bylo, jak se říká, „že sníh roste“. Panic rychlým krokem bral se doubravou, jako by se obával, že zmešká, ač nešpory sotvaže se začaly.

Došel konce starého háje a vyhlížel k domkovské tvrzi. Krajina kolem tichá, opuštěná, všecko ve svátečním klidu. Také u tvrze domkovské nebylo ani človíčka. Panic stál chvíli, zraků svých od ní neodvraceje; vyhlížel Marylu.

Vzduchem kmitlo se několik pápěrků sněhových; pak hustěji se proběhlávaly, tichounko se ukládaly na zamrzlou zemi i bledý, ztuhlý trávník, zachycovaly se na holých haluzích buků i na hnědém, uschlém listí na dubech. Panic se vrátil opět do doubravy. Přišel příliš záhy. Šel opuštěnou cestičkou pod starými stromy, pod milými svědky blažených chvil. Sníh tiše padal. Panic se chvilkou zastavil naslouchaje, pak se opět vrátil na pokraj a vyhlížel k Domkovu. Nikdo nešel. Už jistě chvíli, dávno po nešporách. Světlo denní pohasínalo, v doubravě se počal ukládat první soumrak zimního podvečera. V polích se ozval vrány hlas, a zase ticho. Jistě že Maryla nemohla přijít. Panic už pokolikáté se vrátil do doubravy, až pak, když se opět bral pod stromy ku pokraji, mihl se před ním v drobné chumelenici stín. A radostný výkřik se tam ozval, a již spočinula mu v náručí Maryla. Na čapce, ve vlasech nad čelem bělaly se jí pápěrky sněhové, i na hedvábných dlouhých řasách, ale hned roztály vroucími polibky rozradovaného panice.

Maryla oznamovala, že jen na okamžik ze tvrze prchla, a s jakou ještě obtíží.

Nedlouho stáli v hovor zabrání, pak spolu zamířili k domkovské tvrzi.

Po chvíli se panic, vyprovodiv Marylu, navrátil a zamyšlen bral se zpět doubravou na svou tvrz. Mnoho divného uslyšel; jak bylo pro něj na

Domkově, jak jeho nejmilejší urazili. Bylo o čem uvažovat, než když domů se vrátil, nespátřil Celba na jeho tváři žádné chmury. Také to starý žoldněř Uršile ohlásil. Ta se panice již nemohla dočkat, a to tím více, poněvadž Celba po nešporách přinesl ze vsi novinu o tom, jak se panic včera v Náchodě s domkovským vladykou mladším zle chytily a jak prý již oba na sebe doráželi.

Nazejtří panic hned zrána na koni si vyjel a vrátil se až odpoledne, ne sám, ale s hostem, s panem Bavorem z Veselice. A jen za stůl usedli, přibyl nový host, Bavorův bratranec, Mladota z Mostku. Celba Jenčar počal kroutit hlavou, nač ta včerejší a dnešní panicova jízda, a vážně dole v kuchyni vykládal, v tom že něco je.

„A co by bylo?“ mínila Uršila. „Hosté, hosté.“

„Ty tomu rozumíš! Přátelé²³ jsou. Panic poté, co se mu v Náchodě stalo, svoboden je pustit bitvu.²⁴ Uvidíš. Bavor Veselický půjde s Mladotou Mosteckým na Domkov a tam se s vladykou o bitvu smluví. A Buchovec, maje od nich pobídku,²⁵ jistě bitvu vydá. Té hanby on, poctivý hejtman, by nesnesl, aby dosti neučinil.“

Uršila se křižovala, lekajíc se upřímně o milého pána. Nezbyvalo nežli těšit se, že ten Jenčar, mluvící o bitvě jako o kohoutím zápase, jistě se mýlí. Také se podobalo, neboť mladí rytíři, sedíce nahoře v panicově jizbě, popíjeli a vesele rozprávěli, jako by na meč a krve prolévání neměli ani pomyšlení. Bylo pozdě odpoledne, když ze tvrze vyjeli. A opravdu sami. Kdož ví, nejedou-li přece na Domkov. Ukrývalat' se tam cesta vedoucí za doubravou. Panic, vyprovodiv přátele až před bránu, poručil, vraceje se do své komnaty, staré Uršile, aby uchystala večeři co nejlepší, že se páni vrátí.

Za chvíli pak, den se už značně krátil, vyšel ven v plášti a s mečem po boku.

Uršila strojila, strojila, ale kdeže pravá chuť do toho, když kuchařka neví, komu a nač jídlo chystá a strojí. Kdož ví, bude-li přátelská večeře jen

²³ Sekundanti.

²⁴ Souboj.

²⁵ Vyzvání.

tak, nebo něco pro tu bitvu, nebo po ní. A vyhrát má nahoře jizbu, kterou nebožka paní Barbora obývala, a tu vedlejší rovněž. Tedy budou tu mladí vladykové Veseličtí na noc, a teprve snad zítra to začne do tuha.

Zatím panic opět čekal za soumraku na pokraji staré doubravy. Když se své milé dočkal, okamžik jen spolu postáli a hned se brali dále. Maryla ještě několikrát se ohlédla po domkovské tvrzi, jejíž ozářená okna se v temnu rděla nad širým rybníkem. Ohlédla se i zastavila, hledíc po staré, temné budově.

„Co on strýc, a starý Ondřej -“ zašeptala, a zrak ke tvrzi upřený jí ovlhnul.

„Neprodlévej, srdíčko, vsáktě se s nimi brzy shledáš,“ vroucně pobízel panic.

Maryla povzdechla, pak náhle od tvrze se obrátivši, opřela se o rámě vladykovo. Přitiskl ji k sobě, a již kráčeli dále soumrakem věkovitých dubů a buků staré doubravy. Panic cítil, že se Maryla zachvěla; všiml si také toho, že je zamlklá.

„Je-li ti něco, dušičko? Snad váháš?“

„Ne, ne,“ odvětila kvapně a živě, „ne, jsem šťastna, ale nějak úzko je mi. Ale jsem opravdu šťastna.“

Hluboké šero uložilo se na všecku krajinu. Ve vsích i ve tvrzích zažehli ohně, louče i svíčky, a div divoucí, tam na dobenínské výšině, ve starém svatováclavském kostelíku také světla. Gotická okna původně románské té budovy jasně září. Co se tam děje v neobvyklý čas? Hle, u oltáře starý plebán, a před ním na stupni klečí mladý Jan Rozvoda Šonovský v aksamitové krásné sukni barvy višňové, a vedle sličného vladyky nevěsta ještě sličnější. Nemohla se na tu vážnou chvíli připravit, ale i tak, jak byla ve svém nejlepším šatu, do kterého se doma tajně ustrojila, v bílé sukni zlatohlavem premované, v pásu stříbrném naskrz pobitém, v panenském pentlíku, jehož lesklé perly blyštěly se jí ve tmavých hebkých vlasech, byla Maryla líbeznou nevěstou.

Ale nade všecko půvab mladičké krásné hlavy, jemně pochýlené, spanilého líce dojmem té chvíle přibledlého.

Oba svědkové, mladí Veseličtí, stáli za snoubenci, a hledíce na nevěstu nic se nedivili, že se ženich odvážil tohoto sňatku neobyčejného, pro nějž bude z únosu vinen a jehož mu Buchovec jistě neodpustí.

Mihotavá zář voskovic padala na kněze, snoubence i vystrojené svědky. Kostelíkem panovalo hluboké ticho, kterým jenom slova kněze snoubencům žehnajícího se vážně ozývala. Domluvil, dožehnal. - Ženich rychle vstal a podával nevěstě ruku. Pozvedla hlavu; černé zářící oči, plné radostného jasu, utkvěly na jeho tváři blahem zářící.

Mladý Bavor z Veselice podal nevěstě kožíšek. Venku čekali koně od svědků opatření. Za okamžik opouštěl „svatební průvod“ starý kostelík i výšinu a bral se na dol za planoucí pochodní, kterou sluha před jezdcí nesl. Rudá její zář rozlévala se kolem po sněhu; dále kolem byla tma a jen hvězdy mrkaly nad zčernalými lesy. Dusot koní v sypkém sněhu nebylo ani slyšet.

V tu blaženou chvíli nevzpomněla si Maryla, jak si někdy v dívčím snění malovala svůj svatební průvod, zvláště po tom, když slyšela strýce Ondřeje, jak četl, jak Paris kázal Helenu posadit na kůň velmi krásný, zlatým sedlem, pochvami náprsními i uzdou ozdobený, jak sám pro ni přijel, v průvodu maje Antenora, Eneáše, Deifoba, Polidama a množství urozených rytířů a panoší, a jak je pak vítali s velikým veselím a rozličným plesáním, s hudbami, troubením, bubnováním i s pištbou. Nevzpomněla si pro veliké štěstí své, jež mladou duši její opojovalo. Tam u oltáře padl stín v její jas; vzpomínka na rodiče i na strýce Zbyňka, druhého jejího otce.

Večeře byla hotova. Uršila seděla, čekajíc na lavici u krbu.

„Ještě nejedou? Kam se poděl panic?“ ptala se dychtivě Celby Jenčara, když vstupoval do kuchyně. „Nejedou. Také mi divno.“

Venku se ozvaly hlasy. Celba nadobyčej rychle se otočil a chvátal dlouhým krokem ven. Uršila, plna nedočkavosti, uchopivši kahan vyšla na síň. A hle - do dvorce vjíždí několik koní - a také panic přijel na koni! Kde ho vzal?

Uršila stála úžasem nehnutě, držíc kahan, strnula však ještě více, když do síně vstoupil panic vesel a zdráv, veda za ruku tu - ano, totě ona!

„Nuže, Uršilo!“ zvolal panic usmívaje se. „Pojď nám všeho dobrého přát a uvítat svou novou paní.“

Oba vladykové svědci dali se do smíchu nad udivenou, rozpačitou, jako zmámenou tváří stařeninou. A Celba Jenčar, jenž vzadu stanul! Bylo třeba ještě jednoho ujištění panicova, nežli Uršila uvěřila. Pak teprve přistoupivši, políbila Maryle ruku a prostosrdečně, ale jako u vidění pravila: „Dej vám Bůh štěstí.“

Svatební průvod vešel do komnaty panicovy.

Uršila, pořád ještě jako u vidění, vrátila se do kuchyně. Jak na připravené krmě pohlédla, duch se jí navrátil. Chutě a nachvat jala se vše k večeři chystat a rovnat, promlouvajíc přitom na Celbu, jenž sem přišel na výpomoc.

„Svatby! A s tou, Pánbůh nedej! Nevím, nevím! Jako ukradená, bez staré svatbí, bez družice. A jaké hody! Koláčů není. Svatební hody bez koláčů! Kdyby se byl jen slovem zmínil! Veselí přijdou domů a řeknou, že na svatbách byli a koláčů neviděli! Kdyby se byl jen dnes ráno zmínil! Zadělala bych. Vidíš, Jenčare, že jsem se nemýlila. Podej ten okřín - ne ten, ten velký, dřevěný. Všaktě panic do staré doubravy nadarmo nechodil. A my pořád, že bude bitva -“

„Však ona bude,“ odvětil Celba zkrátka a klidně, chléb na talíř rovnaje.

„Nedej Pánbůh! Tak to již ponese - ale že panic nic neřekl. Kaše z mandlů také není - ale ještě počkej - podej mi tam hrneček s řeckým vínem.“²⁶

Konečně vypravila se s mísou nahoru k pánům, kamž také Celba Jenčar častěji přišel, nose víno. Naléval pánům a dole sobě i Uršile, konaje tak svědomitě veselou pobídku blaženého ženicha, aby si také přáli.

Přál si a Uršile také, dolévaje jí ustavičně pohár skla zelenavého, a liboval si, jak páni jsou veselí, zvláště však jak je nevěsta líbezná, jak jí to vedle panice sluší.

²⁶ Hrozinky.

„Víš, ta pekelnice,“ dodal a jal se podezřele chechtat - „však víš, Uršilo, ta pekelnice v červených botách a na bílém koni. No, nedurdi se, bude to hodná paní. A sličná, takovou neměl ani Karabardyabaše, a - jenčaři, to víš, ti si vybírají; zvláště taková psina machometánská, když je hejtmanem nad jenčary!“

Pak opět, posilniv se, šel nahoru a vrátil se s pány, s oběma Veselickými i s panicem. Byloť po svatební večeři; hosté svědci, ač je ženich zdržoval, měli se k odchodu.

Nahoře v komnatě zůstala Maryla samojediná. Stála u pokrytého stolu, s něhož mísy a talíře sneseny a na němž se ještě jen koflíky blyštěly v záři několika voskovic. Kroků odcházejících vladyk nebylo slyšet. V komnatě ticho. Nevěsta se po ní rozhlédla. Vzrušenou myslí kmitl se jí onen večer, kdy na Větríku na Šonov zabloudivši, poprvé se tu s Janem viděla. Ptala se tenkrát, kde má paní. Vzpomněla také, že ráda slyšela, proč nevědouc, když jí odvětil, že ještě koně na námluvy nesedlal.

A nyní tu sama. Jeho ženou! Navždycky tu zůstane. Bylo jí jako ve snu. Tajná cesta do kostela, tiché oddavky za večera - všecko jako u vidění. Blaze jí bylo. Než v ten okamžik, kdy osaměla, připadla jí na mysl domkovská tvrz jako stín. Co tam asi dělají? Strýc Zbyněk -

Na dvorci ozval se koňský dusot. Přistoupila k oknu. V záři světla, jež Celba Jenčar držel, bylo vidět panice na koně vsedající, i proud sněhu tiše padajícího. Vyjíždějí branou, Jan až k ní je vyprovází. Maryla ustoupila od okna. Ticho zas - odjeli. Je sama, s Janem sama - na jeho tvrzi! Už se vrací, slyšeti jeho kroky. Zachvěla se, srdce se jí prudko ozvalo. Lehounký mráz ji roztrásl. Již je tu - dveře se otevřely. Temný ruměnc zbarvil jí líce, a jak ji k sobě horoucně přivinul, sklonila v líbezném studu hlavu na jeho prsa. -

Byl pozdní zimní večer. Všecken kraj klidně dřímal pod tmavým nebem a snáh tiše padal.

XII - Zemanská Iliada

Stará Uršila vešla do nedělské světnice, nesouc „pánům“ snídání. Zastala tam panice i ji - jak Marylu v duchu označovala. Nemohlať v myšlenkách navyknout, že by panic byl ženatý a že tu na tvrzi mají paní. Ano, mají, tam stojí u okna o panice lehkou podepřená. Dívají se oknem. Sotva že si stařeny všimly, i toho, že tu chvíli si postála, zraky na ně, zvláště na mladou paní, upírajíc. „Věru spanilá!“ v duchu si doznala. „Jako proutek navýsost urostlá a líčko jako v rose květ. Dobře má Jenčar, chvále ji -“

Stařena odešla, podruhé ohlásivši, že je snídání na stole. Panic přisvědčil, že slyšel, ale vtom už asi zapomněl. Zasmáli se s Marylou, opět šeptali, až pak Maryla ukázala ven na doubravu.

Bylo překrásné zimní jitro. Na tmavomodrém, jasném nebi zářilo slunce. Všecken kraj se třpytil v bělostném rouše stříbrohlavovém, nejvíce však stará doubrava, na niž novomanželé ve vděčném pohnutí zraky své upřeli. Pojednou se však panic více k oknu nachýlil. I Maryla postřehla, proč. Vycházel z doubravy nějaký muž, chvátaje k nim, na tvrz.

„Kdo je to?“ ptala se Maryla.

„Vejsa, rychtář. Kde se tu vzal a cože doubravou?“ divil se mladý vladyka a hned pobídl ženušku, aby zasedla ke stolu. Sám také tak učinil, za chvíli však za nějakou záminkou na okamžik odešel. Sestoupil dolů do čelední světnice, kdež na něj mladý rychtář už čekal. Celbovi bylo divno, co tu chce. Nevědělť, jak včera panic, jeda na Dobenín k farářovi, ve vsi u rychtáře se zastavil a s ním na chvíli o samotě rozprávěl. Mladý rychtář vracel se nyní z výzvědu, na něž byl z rozkazu páně dnes hned za svítání se odebral.

Když za chvíli z čeledníka odešel, zavolal si tam mladý vladyka Celbu Jenčara, a ten brzy poté, vyšed nadobyčej kvapně ven, koně osedlal, a sám se dobře ozbrojiv, vyrazil ze tvrze ven, nedbaje ani, že Uršila, všecka užaslá, na něj volá a se ptá, kam že jede. Panic kvapil opět nahoru a s tváří veselou, žertuje a usmívaje se, zasedl k Maryle.

V tu chvíli byla by se panu Tiburciovi Čelechovskému ze Sobíšku a někdy na Děvčíkopách zle vyplatila jeho v právních dospělost. A to tak. Hned zrána přikvapil k němu do dvorce schválný posel od panny Eufemie, aby, může-li, přibyl na Domkov. Nemeškaje oblékl rudé nohavice a zelený kožich, a vsednuv na ryzí kobylu, kvapil na tvrz své vyvolené. Cestou potkal rychlého posla odtud, jenž, sotvaže koně zaraziv, vladykovi jako letmo oznámil, že jede do Studnic pro pana Straku a jeho lid.

„Nač?“ vzkřikl užaslý Tiburcí, až se mu křivá ústa až po ucho smekla.

„Bude vojna,“ odvětil posel a uháněl dále.

Za to, že byl na řeč tak skoupý, utrpěla ryzka, neboť pan Tiburcí, hoře dychtivostí, zle ji bodl do slabin. Chvatně pak s ní seskočil, když dojel. Věru, všecko vzhůru. Což tu lidí! Toť i všecka čeládka ze dvora, a také všichni chlapi ze vsi. Ti tam pod výstupkem šavli brousí, ti už mají v ruce oštěpy a bradatice, ten kuši zkouší, a hle, ti tu pod kolnou kmeny osekávají a ostrev²⁷ robí. Jednu již hotovou přiklonili ke zdi. Toť jako by se chystali na šurm!

Jen to chvatem přehlédli a hned pospíchal nahoru. Zastal pana Zbyňka u stolu, na němž složeny byly různé zbroje a zbraně. Starého vladyky tu nebylo, panna Eufemie stála stranou, jsouc všecka vzrušena. Včera, když nastal u nich poplach, když shledali, že Maryla v komoře není, že odešla, když ji marně hledali, i v doubravě, a volali, když v ustrnutí strýc i bratr seznali, že asi ušla na Šonov, že ji šonovský panic unesl, škodolibě se zaradovala. Nyní se již mrzela a strachovala, vidouc, že bratr jí chce mečem vydobýt a panice ztrestat. Nic nezmohlo její prošení, nic starého, povážlivého strýce domluva. Marno bratrovci připomínal, že jedná proti zemskému řádu, že ruší mír zemský a takové zádavy že již nejsou dovoleny ani možny jako před lety.

V panu Zbyňkovi se rozproudila žoldněřská krev. Za dlouhá léta svého hejtmanství uvykl jen mečem všecko rovnat. Sestru ostře odbyl i strýce, jenž navrhoval nejprve, aby byl vladyka Šonovský tázán a vyzván.

²⁷ Drvo s příčkami, jakého se užívalo při útoku

„Nač tázán? Má-li Marylu? A řekne-li, že ne? A řekne-li, že ano, ale že ji nevydá? Nač těch okolků? Snad ještě čekat na komorníka, aby přišel všecho ohledat, aby zprávu dal, a zatím hanbou shořet, a zatím aby žluč pukla, ne-li, strýče? Už patrně, že tě brk a knihy zkazily!“

Na ta slova, prudce pronesená, starý vladyka zrudl jako krocan.

„Chlapče,“ vzkřikl, „kdybys nebyl bratrův syn a vztekem slepý, ukázal bych ti, že mé péro dobře píše!“ a odešel do své komory. Bratřovec mračně se neodvětil a obrátil se ke zbroji na stole, v hrdle prudko pokašláváje. Vtom pan Tiburcius Čelechovský vešel.

„Co se děje? Co se stalo, pane bratře?“ zvolal hned u dveří.

„Trestat budu toho kloučka Šonovského. Únos, rozumíš-li. Unesl -“

„Únos! Ej! Z únosu trojí půhon! Jen byl-li křik panny proveden, aby zapsáno bylo vedle řádu a - „

„To je neřádné, co mluvíš!“ obořil se naň mladší Buchovec. „Také z toho babského pokolení. Tu v Čechách za několik těch let zbabělí všichni! Tábořský hejtman se zachechtal, až se mu kníry třásly.“

Čelechovskému jako by pod nohy trámů naházel, od prahu ani se nehnul. Stál tu pln úžasu křivě ústa a hleděl na Buchovce, jako by se ho chtěl tázat, proč se tak rozkatil, a nemínil-li, že je z únosu půhon trojí. Teprve hlas panny Eufemie, trnouce nad jeho uvítáním a zvoucí jej dále, připamatoval jej. I přistoupil k ní. Ale tam ode stolu znova zahřmělo:

„Všaktě mu udělám svatby bez ohlášek, až mně zůstane krvavý palášek!“

Stará Uršila se pak už domyslila, proč Celba tak náhle odejel. Ze dvora přihnali se na Šonov všichni pacholci, i mladí i šediví, kde kdo byl, a hned za nimi několik mladších sedláků ze vsi. Trnouc dívala se na ně stařena, jak klády a kdecy sháněli, aby zatarasili bránu, jak ze sklepení na podsebití zbraň vynášeli.

Nešťastná pekelnice! Ano, pekelnice, co jiného, třebaže krásná. Kvůli ní všecho, kvůli ní ještě zabijou panice, a vniknou-li do tvrze, třeba také na jiných, i na ní, staré osobě, se budou zchlazovat. Dobře měl Jenčar včera o

svatbách, že bude bitva - ne bitva dvou, ale celých houfů. Jistě jel pro pomoc, a jistěže k mladým Veselickým.

Mladý vladyka Šonovský byl v ten čas všude. Tu hned u brány, tu valem obešel, a již ho bylo zase vidět u těch, co zbraň a kamení chystali. Všude dohlížel, rozkazoval určitě a jistě a přitom klidně, že se zbrojná chasa až divila. Pak opět nahoru chvátal ke své mladé paní. Maryla dosud nevěděla o ničem, co se dole děje a chystá. Nesešlat' ještě dnes ani na síň a z komnatky její nebylo vidět na dvorec. Hluk chvílemi až k ní zalehl; než vladyka dovedl už vyložit, co jest, takže zpočátku ani netušila, jaké se dějí přípravy. To však jí bylo divno, že manžel tak často od ní odchází, že je nějak nadobyčej zaměstnán. A pak to: včera jí musil slíbit, že dnes, hned zrána, napíše list na Domkov s oznámením, co se stalo, jmenovitě že mu je řádně oddána, a s prosbou její, aby strýc Zbyněk jí odpustil a svého svolení neodepřel.

Mladý Rozvoda začal skutečně zrána psát, ale listu dokončit nemohl. A tu, když zase od něho dolů odešel, vyběhla Maryla za ním a z pavláčky v hořejším ponebí zahlédla, co se děje. V táboře se narodila, v táboře vyrostla, nejednou hluk válečný přeslechla, nejednu hrůzu krvavého boje viděla. Zvykla vojně, ale jak nyní ty přípravy spatřila, lekla se. Ne toho hluku, ne těch příprav, ale zastrašilo ji pomyšlení, že to kvůli ní, že pro ni poteče krev, jeho - Janova. A na druhé straně strýc Zbyněk!

Rozhorlila se onehdy na něj, že se jí proti Eufemii nezastal, ale v tu chvíli lekala se o něj, i kvůli němu. Znalat' ho, vědělat', jaký jest ve válce; a Jan proti němu! Oba jsou v nebezpečství. Byla by nejraději dolů sběhla k Janovi, aby všeho nechal, ale vtom on, zahlédnuv ji, pospíchal nahoru. Letěla mu vstříc. V komnatce se s ním setkala. Prudce jej objala, prosíc ho, aby se kvůli ní nepouštěl do boje. Na tváři, ve zraku, na chvějícím se hlase bylo znát, jak je dojata, jaký má o něj strach. I strýce, vladyky Buchovce vzpomněla.

„On se mne ujal, je mým otcem, a ty ho neznáš, jak je v bitvě hrozný! Ó, zapomeň, že ti ublížil, kvůli mně, smiř se s ním, poddej se!“

Mladému vladykovi lahodila úzkost ta, blažilo ho, že Maryla ho tak miluje. Hladil ji, těšil, ale jak o poddání se zmínila, zchmuřil čelo, a v tmavých očích se mu zablesklo.

„Dušinko, já zapomněl, co mně v Náchodě řekl, to je dost. To stálo za krev. Abych se mu ještě poddal? Nežádej toho a nelekej se. Že je udatný, věřím; ale my tu také nezapomněli se bít.“

Zdola trouba zahlaholila. Vladyka rychle skočil k oknu.

„Už jdou!“ zvolal. „Buď pokojná, Maruško, za chvíli se vrátím, jen co nařídím -“ a políbiv ji odkvapil. Zatím, ani mu dole připínali přes lněnou prošívanici přední a zadní kus, šorc a pláty i nákolárek, Maryla chvatně vběhla do druhé jizby, jež měla výstupek. Z výstupku toho o dvou oknech bylo nejvolněji vidět před tvrz, k doubravě a nejdále do kraje.

Všeka rozčilena upírala zraky své k tmavé, černé mase, od Domkova sněhem se hrnoucí. K nim, ke tvrzi. Bystré její oči dobře rozeznaly houf lidí. Byl značný. Táhli širokým řadem, ne v přesném pořádku, samí pěši; jen v čele a v boku několik jezdců. A za houfem, nad nímž bylo již rozeznat trčící kopí a oštěpy, jely dva vozy, na nichž jsou jistě naloženy nějaké obléhací stroje.

Poledne již minulo. V odpoledním slunci blyštěla se zbraň těch tam dole i ve tvrzi, kdež jako na mraveništi. Ozbrojený lid sem tam přechází, přebíhá, stavě se ku bráně, na valy za koly, jimž noční chumelenice nasadila vysoké bělostné čepice. Marylin zrak hledal mladého vladyku. Kmitl se jí nádvořím a zanikl u brány. Pak opět před tvrz zraky obrátila. Nepřítel se již značně přiblížil a skoro na dostřel stanul. Už jednotlivé rozeznává. Tam na hnědáku ve tmavé šubě a v přílbici na hlavě, totě strýc. Řady objíždí, palcátem mává, ukazuje. Obkličují tvrz. Napravo v čele oddáleného houfce, kdo ten jezdec? Na pokyn Buchovcův obrátil koně a žene se ke strýcovi, až sypký sníh zpod jeho koně kolem se práší, blyště se a jiskře ve slunci.

Také ostatní jezdci ke strýci zajíždějí; ach, ten na bělouši, totě strýc Ondřej. Také on! A na ryzím koni se k nim přitočil jezdec v zeleném kožiše - Tiburcius Čelechovský.

Zůstal na Domkově, ačkoliv ho mladší Buchovec tak divně uvítal. Zůstal, aby ukázal, že není z babského plemene, především však a zvláště kvůli panně Eufemii, vlastně kvůli sňatku s ní, v němž všecku svou nápravu hledal; a kvůli němu hleděl se rozzuřenému Zbyňkovi zachovat. Proto také ze svého dvorce své tři pacholky obeslal, aby jimi rozmnožil houf nastávajícího svata svého.

Starý Buchovec, když ozbrojená chasa z tvrze vytáhla, dal si také osedlat. Ne tak kvůli tomu, aby bratrovci ukázal, že ho brk a knihy nezkazily, jako spíše z opatrnosti. Nadál' se, že dobrá rozvaha by při vší té výpravě více mohla prospět nežli hněv a palcát bratrovcovy. Sotvaže do „pole“ vytrhli, přichvátal za nimi Straka z Nedabylic na Studnicích, někdy ve službách pana Koldy Žampašského, se svým houfcem, na nějž Domkovští čekajíce, se tak opozdili. Strakovy dlouhé kníry byly hrubě sivy, ale oči jeho, zvláště nyní, kdy se chystalo k šarvátce, hořely jako mladíkovy. Byl' ještě z toho pravého táborského pokolení, jemuž se dlouhý klid nelíbil a jemuž bitva a šarvátka byla občas nutnou jako pouštění žilou.

Na pokyn starého přítele Buchovce přicválal od svého houfu. Všichni se sjeli kolem domkovského vladyky: on, Tiburcius Čelechovský i starý pan Ondřej. Kdyby nebylo ve chvíli vážné, jistě by si byl tento starý student bojovník vzpomněl na svou zalíbenou Kroniku trojánskou. Tu zrovna jako tam. Hle, před nimi tvrz šonovská jako Trója, a v ní krásná Elena Maryla s Paridem Rozvodou mladým. A tu oni: Zbyněk Agamemnón a Menelaos zároveň, třebaže ta Polka jen jeho přijatou dcerou, tu z Nedabylic Straka jako Ajax - sám jako Nestor, a tu pan Tiburcí - ano - křivohubý Odysseus! Věru, že by se byl pan Ondřej zasmál, když ne jinému, aspoň tomu Odysseovi. Ale v ten okamžik bylo jiných starostí. Rada válečná se protáhla.

Všichni až na Zbyňka v tom se snášeli a také konečně snesli, aby šonovský Rozvoda byl vyzván. Byl' všichni toho mínění, že by' i dívka jej měla ráda, že ji přece unesl, anebo k únosu hanebnému svedl. Toto mladšího Buchovce nejvíce dráždilo. Vzpomněl-li, že mladý Rozvoda má jeho dceru jen tak, a drsný hejtman měl dítě přítelovo jako za svou dceru,

vždyť i umírajícímu druhu válečnému slíbil, že ji tak bude i chovat, tu ho hněv nanovo popadl. Proto také chtěl důkladně a bezodkladně se mstít.

Konečně povolil domluvám všech, prudce však zvolal:

„Vyzvete si ho, kdo chcete, ale pak začnu já.“ Maryla na to vše hleděla.

Srdce jí bilo hlasitě, oči od radících se vladyk nemohla odvrátit. A hle! od jich skupiny odděluje se Jan Straka z Nedabylic. Na vraném koni blíží se zvolna ke hradbám. Houf nepřátelský ztichl, i lidé na tvrzi. Všichni upřeli zraky na obrněného zemana, jenž blízko pod valem koně zaraziv, hlasem volal na šonovského vladyku.

Ten se mu ozval, tázaje se, čeho sobě přeje a žádá.

„Zbyněk Buchovec tobě vinu dává, žes unesl dceru jeho a že ji na své tvrzi chováš. Mluv!“

„Nepřím toho, že je dcera jeho u mne na tvrzi.“

„Zbyněk Buchovec,“ volal Straka mocně, „žádá, abys mu dceru vydal, ne-li, přijdeme sami pro ni, ale pak všecka krev na tvou hlavu. Žádám poprvé, podruhé i potřetí - „

Mocný zemanův hlas dozněl; na okamžik nastalo hluboké ticho. Ale vtom už slyšeti jasnou, jadrnou odpověď vladyky Šonovského:

„Dcery páně Zbyňkovy nevydám a vydati nemohu, poněvadž je mou pravou manželkou. Odpovídám jednou za třikrát.“

„Lžeš, svodníku! Lžeš!“ vzkřikl mladší Buchovec, rudna ve tváři. „Jeho pravou manželkou!“ opakoval a prudce dodal, volaje na Straku: „Nech ho, Jene! Rychle zpět, bratře! A vy, chystejte se!“ zkrřikl mocným hlasem, po houfu se obrátiv. Nebylo třeba vyzývat. Z vozů byly již ostrve i beran složeny, muži již připraveni čekali.

Straka z Nedabylic, nepořídív ničeho, ostruhou pobídl koně a rychle se vrátil ke svému houfu. V ten okamžik ukládal Tiburcius Čelechovský svému „houfu“ nanovo a zvláště důtklivě, aby až vniknou do tvrze, především Celby se zmocnili, a zajavše ho, aby ho nepouštěli, nýbrž jemu jej do dvorce přivedli.

Opodál, o samotě, meškal starý vladyka Ondřej, drže pevnou rukou uzdu svého bělouše, jenž hlavou bujně pohazoval, říčel a nohou do sněhu hrabal, slyše hlas trouby, dávající znamení k obecnému útoku, i lomoz válečný. Starý vladyka zachmuřen hleděl na všechny ty přípravy. Neměl panice Šonovského v největší lásce od té doby, co začal při o tu neblahou doubravu, ale aby došlo k těm koncům, toho si nepřál. Krev někdy bujará věkem ochladla a nezapuzoval rozváznějších myšlenek. Kdyby to děvče Šonovského nechtělo, nebylo by možná, aby ji byl tak unesl. Proč by mu ji Zbyněk nedal, jinak-li děvče nedá a panice též. Tak už cestou starý vladyka uvažoval. Přemítal, co učinit, aby nestalo se krveprolití.

Už postupují ze všech stran. Zbyněk v čele největšího houfu přímo k bráně. Zimní jasný vzduch chvěl se pokřikem k útoku postupujících.

Starý vladyka pobídl bělouše; již bratrovce svého dojížděl, ale vtom koně zarazil a bratrovec hnědáka svého též. I houf postupující se zastavil, jako by bylo rozkázáno, a pavézníci bezděky, naplnění úžasem, spustili velké své pavézy do sněhu. Všecko ztichlo jako prve, kdy očekávána odpověď vladyky Šonovského na Strakovo vyzvání. Zraky všech upřely se na hradbu vedle samé brány, kde na cimbuří zjevila se Maryla sama, bez šonovského vladyky.

Ten v tu chvíli ji nadarmo hledal nahoře. Jak totiž byl všechny přípravy dole učinil, a odpověděv Strakovi z Nedabylic, tvrz uvnitř ještě jednou obešel, chvátal nahoru, aby z vrchního ponebí se rozhlédl, blíží-li se již posila Veselických, pro kterou byl Celbu vyslal. Hlavně však proto chvátal nahoru, aby mladičkou ženu svou ještě jednou potěšil a jí nařídil, co by pro všecko měla činit. V komnatce ji nezastal. Proběhl všechny jizby i komory, i po výstupku se ohlédl. Maryly nikde. A když dolů sběhl, křičeli naň jeho lidé, kam se mladá paní odvážíla. Několika skoky byl přes dvorec, a došed schodků vedoucích na zeď k cimbuří, úžasem pojat stanul bezděky.

Tam stálo dítě tábora v kožíšku, volně, bez ochrany a zbraně. Tmavé vlasy jí zpod čapky ve studeném větru povívaly. Líce přibledlo; velké však, krásné oči bez bázně, odvážně hledí ve tvář zástupu drsných, vousatých, ozbrojených mužů. Svým zjevem i zrakem je opanovala, zarazila v rychlém

postupu. Sklonili zbraň, hleděli na ni s úžasem. Ona však si jich nevšímala; její zraky strýce hledaly. Viděl, jak vztáhla k němu ruce. Prosí, chce mluvit. Pobídl koně, dojel blíže ke hradbě, nebezpečností nedbaje. Ale z obležených žádný nesáhl po zbrani. Byliť také jako očarováni, přimražení, a s ustrnutím hleděli na mladou paní, pro kterou se chystali do boje. Tu ona sama. Mluví

„Probůh tebe, pane strýče, prosím, nechej zbraně a šturmu. Neuneslť mne Rozvoda. Sama jsem šla s ním, o své vůli. A ne na svou hanbu ani na tvou. Pravdu děl, jsem jeho ženou. Přisahám skrze Boha živého, žeť pravda. Včera hned, jak jsem ze tvrze od vás odešla, šli jsme do kostela na Dobenín. Tam nás plebán oddal. Oba Veseličtí byli svědky. Ptej se jich. Dosvědčí svou ctí a věrou - „

Temný výkřik mladšího Buchovce byl jí odpovědí. V ten okamžik zastavil vedle něho strýc Ondřej svého bělouše, a vtom také Maryla sebou prudce hnula, jak vedle ní na cimbuří mladý vladyka, její manžel, znenadání stanul, tak jak byl k boji připraven, v brnění a s mečem v ruce, jako na ochranu své manželky. Trhla sebou, spatřivši jej, a bezděčným pohybem rukou i prosebným pohledem bránila mu, aby zůstal vedle ní. On však toho nedbaje, chtěl ji za ruku pojmout a odvésti.

„Jen jdi s ním! Jdi!“ ozvalo se drsně zdola. Zbyněk Buchovec tak volal, zmaten nenadálým vystoupením své schovanky, rozhněván, popuzen tím, co právě uslyšel. „Jen jdi!“ opakoval a pohrdlivě volal:

„A ty, udatný sousede, odlož zbraň a piš knihy dál, a nech si ji. Já šel pro dceru, která mně byla unesena, a ne pro tu, která mně sama zběhla.“

„Strýče!“ vzkřikla Maryla, již slova i tón jejich bodly. „Odpust' nemohla jsem, ty bys byl - Strýče!“

Ale jako by toho hlasu pohnutého, z útrov srdce jdoucího neslyšel, ani domluv starého strýce. Prudko zarazil obnažený svůj meč, až pochva zařinčela, a koně náhle obrátiv, na zástup zahřměl:

„Zpátky!“

Výkřikem tím uvolnil svému nitru, pobouřenému hněvem a lítostí. Ano, lítostí, kteréž si v ten okamžik ani vědom nebyl. Líto mu bylo, že ho

nejmilejší dcera jeho mohla tak opustit. Už ani nepromluvil, ani se neohlédl a jel přímo nazpět k Domkovu, studem i hněvem poháněn. Sehnal tolik lidu, vyburcoval i přítele Straku, aby je jenom tak sněhem provedl, pro smích tomu šonovskému žáčkovi, aby přišlo najevo, že panenka sama chtěla únosu. Ve svém rozrušení ani nezpozoroval ani nezahlédl, jak Maryla z hradby vztáhla ruce k panu Ondřejovi a jak pohnutě zvolala:

„Pane strýče, odpusť mi a udobři ho!“

Zatím nachýlilo se slunce k západu a záhy zaniklo. Jen krvavý pruh na obzoru po něm zůstal. Fialová zář na lesích pohasla v černé stíny. V tu dobu před tvrzí šonovskou se valně utišilo. Mladá vladyka zmizela z cimbuří. Manžel ji zavedl nahoru do její útulné komnatky. Prve se tak odvázně a statečně postavila proti postupujícímu nepříteli. Teď ukryla líce své na prsou manželových. Rozuměl jí. Ale pláč jí uvolnil. Když pozvedla hlavu, měla oči ještě plné slz; než usmála se a pravila:

„Aspoň jste oba bez úrazu -“

Objal ji vroucně.

„Tys hrdina, tys zvítězila a bohdá zvítězíš -“

Hebounký soumrak ukládal se na všecku krajinu. Bylo hluboké ticho, a tím hlasněji bylo slyšeti lomoz „trojské“ výpravy domů se vracející: rachot vozů a vrzání sněhu pod koly, hluk zástupu i řinčení zbraně. V čele jel pan Zbyněk, zasmušilý, nemluvný a zamračeně naslouchal, jak Straka z Nedabylic, jedoucí mu po pravici, klel, že se to tak zmařilo. Klel tím více, poněvadž byl šonovský Rozvoda dobře připraven.

„Škoda. Nebylo by bývalo žádnou hračkou, jak jsem mysli. Ten panáček by se bil mužsky. Bázně nedá na sebe pustit -“

Zato starší Buchovec, jedá po levé svého bratrovce, se v duchu těšil, že jízda tak dopadla. Souhlasil se Strakou, co děl o Šonovském. Také se takové jeho zmužilosti nenadál. Více však na Marylu mysli, na to odvážné, milé děvče. Prosebná její slova zněla mu celou cestou živě na mysli.

Tiburcius Čelechovský mezi vladyky nebyl. Teprve je na ryzce doháněl, neboť se omeškal vzadu u svého „houfu“. Zpozorovaliť jeho lidé v tu chvíli, kdy mladší Buchovec tak nenadále byl ve svém outoku zastaven,

že se někdo z té strany, stálit' za tvrzí šonovskou na místě skoro ztraceném, odkudž se mnoho nedalo podniknout, že se někdo sněhem ke tvrzi plíží. I přiskočili a lapili - Celbu. Vracel se od Veselických s poselstvím, že přitrhnou jistě na pomoc; vida však, že přichází pozdě, že tvrz už obklíčena, nechal koně ve vsi a plížil se k ohrožené tvrzi, aby pána dobrou novinou posílil. Než, pro neštěstí! Lidé Čelechovského jej zahlédli a zajali. Znali jej, a proto beze všech ohledů ruce mu svázali, ač zrovna v ten okamžik dáno znamení na odchod.

Pan Tiburcius lapeného na svobodu nepropustil, anobřž přímo svým rozkázal, aby zavedli zajatce do jeho dvorce, a pokud možná tajně, aby o tom nikdo, ani Celba sám nezvěděl. Tak se i stalo. Celba klel česky i rácky, ale zajatcem zůstal přece. Smáli se mu, a on tím více soptil, ne protože byl zajatcem, ale že byl u toho křivohubého zemana zajatcem. Tím se pan Tiburcius omeškal. Zato nyní tím veseleji ostatních vladyk dojížděl, raduje se, že si odvádí znamenitého ve při o doubravu svědka, zrovna nyní před samými suchými dny, kdy docházel termín a pře měla být rozhodnuta.

Tak skončila se ta trojská výprava před tvrzí šonovskou. Nevezli si Elenu, ale jedinou kořistí byl Celba Jenčar, někdy také zajatec Karabardyabaše, hejtmana nad jenčary.

XIII - Vybírá se

Byla tuhá zima a sněhu vysoko napadlo. Stará doubrava všecka zachumelena, cestičku k ní nebylo ani znát. Nikdo ji neprošlapával; a kdyby také těch závějí nebylo, jistě že by o ni žádný ani krokem nezavadil. Z Domkova - kdož by chodil do doubravy! Mladá Polačka, jež si na podzim tajný chodníček vyšlapala svou malou, křepkou nožkou, meškala na Šonově; a mladý vladyka? Ten nyní nejraději seděl u ní a ona s ním. Z doubravy byli vyplašeni, ale ve staré tvrzi osamělé a zachumelené byli jako v teplém hnízdečku.

Mladý Rozvoda si na doubravu i jinak ještě vzpomněl. Když obležení jeho tvrze minulo, připadlo mu, že svatá Lucie tu a s ní suché dni,²⁸ a s těmi rozhodné stání před soudem v Praze o sporný háj. Vítězství v této při, prve tak jistého, panic už oželel. Jak měl jít k soudu, nebo co by tam pořídil jeho poručník, ustanovený k vyvedení té pře? Pšaného nemá nic, ale Domkovští také ne. Tu jen svědkové náležití by rozhodli. Měl je, a věku vyššího než ti tam. Tiburcius Čelechovský, ten jistě o nich ví. Vaňousa dudáka do světa vylákal a Celba Jenčar, ten zajisté někde na Domkově, ale nejspíše u něho samého, u Čelechovského. Toho večera ještě, kdy Buchovec se svým houfem odtáhl, přivedli ze vsi na šonovskou tvrz Celbova koně. Mladý Rozvoda dal bez meškání po starém žoldněři pátrat. Sháněli se však po něm nadarmo, jako tenkrát po dudákovi. A stopy nebylo. Sníh kolem tvrze od Domkovských ušlapán, a pak brzy noc přikvapila. I za tmy Celbu hledali; záhy pak zrána poslal mladý vladyka Šonovský k Čelechovskému do dvorce s ceduličkou, kterou křivoústého zemana vyzval důtklivě, aby zajatce vydal.

Než pan Tiburcí světle odepřel a posla ještě s posměškem odbyl. Tentokrát se mladý Rozvoda velice rozhněval.

„V hrdlo lže jako šelma!“ zvolal o Tiburciovi. „Celba je u něho! A ještě se mi křivá huba vysmívá a při v oči vytýká!“ Zkázal? Čelechovský na Šonov, míní-li dosud Rozvoda, že bude panna Eufemie o doubravu chudší, on, Čelechovský, že o tom velice pochybuje, zato však že s jistotou ví, že bude Rozvoda chudší, a to o dopomožné,²⁹ bohatší pak o znamenitý smích.

Toho se panic také nadál a to ho tížilo. O doubravu by tak nebylo, máť za ni náhradu. Možná snad ještě při opravit, ale Maryla ho prosila, aby strýce Zbyňka již nehněval a nedráždil, že ctně se může vykázat, proč ve při ustal, vlastně ustat donucen byl. A zrovna když mladí manželé o tom jednali, vešla stará Uršila oznamujíc, že se Celba Turek vrátil. Přišel tak znenadání, zčistajasna za zimního soumraku. Stařena všecka potěšená nad příchodem svého druha vypravovala také, že se Celba stydí a váhá jíti

²⁸ O suchých dnech zasedal soud zemský.

²⁹ Palmáře.

nahoru. Jeho první prý bylo, že se otázal, nehněvá-li se vladyka a nesmál-li se, že své poselství tak vyvedl a že se dal zajmout.

Panic se dal do smíchu, zvažněl však, když Celba, na jeho vyzvání vstoupiv, ostýchavě jal se vypravovat, jak byl zajat, jak mu oči v poli zavázali a někam ho zavedli, a když pak ucítil, že má ruce volny a obvaz s očí si strhl, tu že viděl, že jest v nějaké pusté komoře, odkudž nebylo nikam vidět. Tam ho nechali neustále; jídla a pití mu dávali dost a nebili ho, nic, že se tam měl lépe nežli u Karabardyabaše, ale že nikoho neviděl, ani lidské, ani němé tváře.

„Ale já vím, kde jsem byl, v páně Čelechovského dvorci. Jednoho z jeho pacholků znám, a on sám také při tom byl, když mne poutali. Proklínal jsem ho na věčné zatracení, ale nic naplat. Teprve dnes oči mně zavázali a opět mne vyvedli a sem tam polem vodili, až mne stranou doubravy u staré olše pustili. Bylo již tma, viděl jsem, jak ujíždějí, kdo, jsem nepoznal, ale jak povídám -“

Vladyka mu uvěřil a v mínění jeho jej utvrdil. Když starého žoldněře i potěšil, že mu v ničem viny nedává, tvář Celbova se zase po několika dnech poprvé vyjasnila i zasmála. Pojednou však se zasmušil a vážně na vladyku pohlédnuv pravil:

„Četu však, že už svaté Lucie bylo -“

„Ba že bylo. Včera jsme měli být u soudu v Praze.“

Celba se tak zapomněl, že nahlas po rácku zaklel, nedbaje ani mladičké paní, kterou velice zajímal a které starého Janka Tříznova, jejího učitele v jízdě, toho zpolštělého Čecha a českého Poláka, živě na mysl uváděl. -

Den za dnem ubíhal na Šonově během, letem, jako pěkný sen; volněji však na domkovské tvrzi. Nad tou nechtělo se vyjasnit. Buchovec mladší nemohl zapomenout na to, co se stalo, a nebylo mu žádnou náhradou nic, líce svého nevyjasnil, když Tiburcí Čelechovský vítězně mu ohlásil, že mladý Rozvoda na soudu nestál a pře tím neobdržel. To bylo zrovna před vánoce, a ještě toho času, brzo poté, když vítězství u soudu zjevně ohlásil, pan Tiburcí vyžádal si odměnu. Mladší Buchovec oči vyvalil, když

uslyšel, když ho křivoústý zeman žádal o ruku panny Eufemie. Tenkrátě div že se pan Zbyněk nedal do smíchu.

Rázem ho neodbyl. Své sestry se nejprve dotazoval. Nadál se, ta že smějíc se mu odpoví, než, ó divu, pýřila se, rděla, pak se i vyznala, že si pana Tiburcia dávno již oblíbila. Strýc Ondřej nebyl také tou novinou valně potěšen a důtklivě bratrovně domluvil, aby uvážila, umlkl však on i Zbyněk, když plačky si potoužila, že jí nic nepřejí, než aby do smrti byla tu jako upoutaná a nic neužila.

„Jsi letná dost a rozumu máš také,“ řekl jí bratr přímo.

„Budiž po tvém, ale žalovat mi nechod’!“

Když o nastávajícím sňatku uvažoval, bezděky mu připadlo, co Maryla Eufemii řekla v oné chvíli, když jí sestra vytýkala schůzky v doubravě. Marylu ve zvláštní lásce neměla, to jemu samému se zdálo. Snad jí děvče překázelo - a Čelechovský - hm, ten nejvíce na Rozvodu hady nasazoval, a on to byl, jenž na něj a na Marylu pověděl. Snad by až do takového hněvu nebylo došlo. A ta přílišná Čelechovského horlivost o tu při -

Takové myšlenky vznikly v zachmuřené mysli hejtmanově a nezanikly. Vracely se časem a z nich nové klíčily. Nicméně, když sestra tak usilovně chtěla, nebránil jejímu sňatku, a tak, když vánoce minuly a přišel masopust, čas, „kdy se lidé nejvíce pojímají a svatby mívají“, vypravil panně Eufemii znamenitou veselku a sezval hostí ze všeho okolí, všechny známé vladyky a zemany. Jen mladí Šonovští nebyli pozváni.

Když se průvod svatební nahoru k dobenínskému kostelu ubíral, starý pan Ondřej se několikrátě po šonovské tvrzi za doubravou ohlédl. Však bratrovec Zbyněk tam ani okem nemrknul. Zato jeho sestra tam upřela vítězný pohled, a ženich, porozuměv jí, usmíval se a hlavou kýval, hladě sobě kníry, aby křivá ústa jimi zakryl. Škoda jen, že ze Šonovských nikdo toho pohledu ani těch úsměvů neviděl. Nevyšelť nikdo z tvrze v tu chvíli, kromě staré Uršily. Ale ta byla nahoře v kostele, čekajíc. Nedalo jí, aby nevěsty nespatriła. A mladá paní Uršilu také pak doma vyslechla, i sám vladyka. Usmívaje se naslouchal, jak měl ženich nové rudé nohavice a

nevěsta nehusté vlasy olejem napuštěné vzhůru sčesané a jak jí nákladný závoj s hlavy splýval od velikého věnce, pro který si až do Hradce poslala ku věnečníkovi³⁰ a kterýž věnec upevněný měla zlatým pasomanem.

„A na hrdle šňůry měla s křišťály, a mezi nimi groše pozlacené, a sukni s jakým dlouhým podolkem!³¹ Prým na něm takovýhle!“ a Uršila dlaní naznačila jeho šířku. „A korále černé a červené pětkráté kolem ruky,“ dodala sobě ještě vzpomenuvši.

„A kolikráté mladší vypadala?“ ptal se panic s úsměvem. To byla jediná jeho zmínka o té svatbě. Však si po okolních tvrzích a dvorech opakovali, i sami hosté svatební, když se rozjížděli, že šonovský Rozvoda jindy míval pannu Eufemii často na svém mrštném a špičatém jazyku; ale tentokráté jako by na něm típek měl. Ani slovem se o ní, ani o ženichu veřejně nezmínil. A ještě jedno si hosté opakovali: svatby že byly veselé a hlučné, ale mladší Buchovec že mnoho veselí a hluku nenadělal a že mu svat není ze všech nejmilejší. -

Brzo po svatbách se panna Eufemie, či nyní již paní Čelechovská ze Sobíšku, odstěhovala. Pan Zbyněk jí, vlastně Čelechovskému, vyplatil zapsané na tvrzi věno. Když svat žádoucí a nanejvýše již potřebné kopy shraboval, usmál se hejtman a pravil ne bez úsměšku:

„A kdy mne teď k soudu přitáhneš?“

Pan Tiburcí jako by té trpkosti v slovech necítil, usmál se a lehkým žertem odvětil:

„Do pekla hluboko, do nebe vysoko a k soudu skok.“ Sladčeji však dodal: „Ale u nás! A smlouvu máme!“

„Hm, málo platny ploty, přes které se leze.“

Ticho teď bylo na domkovské tvrzi a také neveselo. A jak také, dva mužští sami, vladyka Ondřej starý a zamklý jeho bratovec! Teď teprve se stal hejtman nějak málomluvným. O Maryle se ani slovem nezmínil za ten celý čas. Hned příštího dne, jak se vrátil s houfem ze zmařeného útoku na

³⁰ Věnečníci zhotovovali věnce z různých látek: ze suken apod., i z kovu, jako ze stříbra, tepaného zlata a perlí.

³¹ Vlečkou.

Šonov, dal osedlat Větríka a na něj naložil vše, co bylo Marylino, a tak poslal rozmilého bělouše na Šonov. Hleděl za ním zamračen.

O Maryle nemluvil, ani se nezmínil, ale myslit na ni nepřestal. Nemohl. Přes tu chvíli ho na ni něco připamatovalo. Jak tu bývalo veselo na tvrzi a jak nyní ticho! Jak mile se tu komnatou ozýval její zvučný, lahodný smích, jak z komory své každého rána svěží a veselá vyběhla, jak tu z pavlače po schodech jak ptáče sběhla, míhající se jako světlý stín! Starý strýc také na ni vzpomínal. Nebylo lepší společnice nad ni. Nikdo ho tak rád neposlouchal jako ta panenka, ať četl nebo vypravoval o minulých časech nebo ať vykládal o léčivých rostlinách. Tak pojednou zmizela. Byť už se provdala, kdyby ji mohl aspoň častěji vídat a s ní promluvit. Jak by pěkné bylo, kdyby sem mladí časem zašli nebo zajeli a kdyby on sám mohl doubravou k nim se rozběhnout, promluvit.

Ani netušil, že takové myšlenky se také někdy mihly ve Zbyňkově hlavě. Ale pan Ondřej netroufal si o nich promluvit, zvláště když bratrovec první čas nerad i slyšel, jak se jen o Maryle zmínil. Zato starý vladyka se neodvrátil, když o ní někde zaslechl. Ještě nejspíše mezi lidem, ve dvoře. Povídala si tam čeládka všelijaké noviny. Žádné si starý vladyka valně nevšiml, ale sluch napjal, když se zmínili, jak je na Šonově, jak má mladý vladyka svou paní rád a jak jsou šťastni. Zavadil pak o tom doma, ale bratrovec jen zchmuřil čelo a neřekl tak ani tak.

Po čase přišel starý vladyka s jinou novinou: že Maryla, jdouc z kostela s mužem svým, potkala šafáře jejich, totiž domkovského, a že zastavivši ho, sama se ptala na vladyky, jsou-li zdraví. A tu že šafář, vida, jak je laskava, se jí ptal, co vzkáže na Domkov.

„Hlupák!“ Zbyněk zahučel, ale dodal:

„Co řekla?“

„Že by ráda, ale že neví, jak by pozdravení přijali,“ odvětil starý, upíraje zkoumavý zrak na bratrovce. Ten však jen si v hrdle odkašlal, ale již se tak nemračil jako zpočátku. Za nějaký den poté však opět zchmuřil čelo. Vrátil se strýc Ondřej z Krčina a tam setkal se náhodou s Bavorem

Veselickým. Mladý vladyka sám začal, vyptává se, je-li dosud hněv mezi Šonovem a Domkovem.

„Jak Rozvoda Zbyňkovi polevil, žádnému by na světě neučinil,“ pravil Veselický. A nyní vylíčil, jak pro Marylu i na onu urážku v Náchodě zapomněl.

„Aby mohl děvče unést!“ zvolal Zbyněk.

„A jak měl pro ni přijít po tom, co se stalo?“ odvětil starý vladyka. „Skoro má Veselický pravdu. A pak děvče samo - nedivím se, že ji hnětlo, co jí Eufemie vyčetla. Jedno k druhému, mladá krev, milostí zanícena -

Zbyněk se zasmál a zvolal:

„Vida strýce starého! jsme ještě v nepravu!“ Než v nitru svém tak rozhodně neodporoval.

„V právu v nepravu, již se stalo. Ale jest ještě něco,“ dodal starý vladyka a vypravoval, nač si Rozvoda Veselickému stěžoval, jak totiž práva svého stran staré doubravy nemohl dovést, protože svědků neměl, a neztajil svého domnění, jak se stalo. Když Zbyněk uslyšel, co se přihodilo s Celbou Jenčarem, zarazil se. Přímého hejtmána to překvapilo, a to tím více, poněvadž, jak v duchu si doznal, nebylo by to na Čelechovského nic divného. Ale přece zvolal:

„A proč se Rozvoda o to nehlásí? Proč mlčí?“

„Nechce prý nových kyselostí, a Maryla ho prý tuze prosila, jak Veselický mi povídal.“

Mladší Buchovec zaklel, ne však na svou dceru, ale na starou doubravu. Že při obdržel, to již jej ani prve valně netěšilo, když přitom Marylu ztratil. Ale nyní vítězství, je-li tím způsobem dobyto, by ho mrzelo, hnětlo, tížilo.

Byl masopust hlučný a veselý, než také pln starosti. Starost měli všichni po Čechách i po veškeré české koruně. Jak bude? Přichází čas, kdy král bude ustanoven. Sněm volicí položen panem správcem na počátek postu. Čas kvapí. Všude dychtivě se tázali: kdo bude králem? Jakého dostaneme krále, všude živě a místem i prudce rokovali a hádali se o kandidátech.

Oba Buchovcové nad jiné touto královskou záležitostí se zabývali, zvláště pan Zbyněk. Všecek se tomu oddával. Takový vzrušený, pohnutý čas, to bylo jeho nejmilejší, a pak také přitom zapomínal na vlastní starosti a trud. Z toho měl opravdové potěšení, že všude, ať přišel kamkoliv na Hradečtě, a že také tak všude jinde, o tom byl jeden hlas, že všude v tom se všichni snášeli, aby nebyl volen žádný Němec a nepřítel strany podobojí. Slyšel mínění to na tvrzích vladyckých, v městech i všude po vsích, a všude si je opakovali a rozhodně dokládali: „Hle, Uhři si také zvolili svého, a když může Uher Uhrům králem být, proč ne Čech Čechům?!“

Ale tu přicházel pan Zbyněk do sporů. Dokazoval, že nejvíce práva má polský král Kazimír, poněvadž manželka jeho je sestrou nebožtíka krále Ladislava a že jí věno nebylo vyplaceno, a že Čechové by polského krále tím spíše mohli přijati, protože je jazyka slovanského. „Ale říman -“ sám strýc Ondřej se mu ozval, jakož všude namítali.

Ano, oba Buchovcové se teď nejednou přeli o budoucího krále. Strýc Ondřej byl pro pana správce jako všichni a všude po všem kraji.

„Mnedle co chcete od krále!“ pravil. „Spořádanou správu zemskou bez cizí pomoci a dobré opatření svatého našeho náboženství. Po zemi všude klid a upokojení. A kdo to způsobil? Pan správce. A když to jako správce pořídil, jako král to také dovede a zachová. A stran potřeb náboženských? Mnedle! Bude tvůj polský král říman s veškerou obcí našeho království zajedno tak jako člověk naší krve a naší víry? Nuže, kde bychom lepšího vzali? Císaře nebo kurfiřta saského - „

„Mlčiž o nich!“

Zbyněk Buchovec byl nejenom milovníkem svého jazyka, nýbrž i své víry podobojí, a tu ovšem musil přiznat, že by král téže víry byl v Čechách lepší nežli jiný. Také sám za ten čas, co ve vlasti meškal, přesvědčil se, co pan Jiřík za ta léta vykonal, jaký všude řád a jakou má vláda jeho váhu. Než domkovský vladyka nemohl zapomenout, jak se hned od počátku polského krále zastával, jak pro to i s Rozvodou Šonovským zle se chytil. A ten také se nezměnil. Slyšelt' o něm, jak horlivě všude pro pana správce mluví. A

všichni kolem po něm. Jako by proudem všechno zachvácano, šlechtic, měšťan i sedlák, každý si jen Poděbradského králem žádal.

Někdy se mu již zdálo, že ten proud ho také chytá, že mu jeho přesvědčení, jak své umíněnosti říkal, podemílá, ale zase odpíral, opět se hádal se sousedy i se strýcem. Když s tímto jednou podvečer seděl u plápolajícího krbu, znova ve sporu o budoucího krále, mávl rukou a rozhodl:

„Víš-li, strýče, nechme toho. Však uvidíme, můžeme se sami přesvědčit. Sněm přede dveřmi.“

V tom se staroch s ním shodl úplně.

„Pojedeš-li také?“ tázal se Zbyňka. „Já pojedu. Umínil jsem si. Rád bych ještě jednou Prahu uviděl a za této chvíle, v této době. Dá Bůh, že se tam, synu, nepošavlujeme!“ dodal vesele a hladil bílé kníry.

XIV - Blažený den

- - - w ratuszowej sali,
zgodzonego s narodem króa festowali,

- - Wiwat król kochany!

Wiwat Sejm, wiwat Naród, wiwat wszystkie Stany!

A. Mickiewicz: Pan Tadeusz

Ve vratech koleje Karlovy stál bedel a lelkoval. Nejvíce hleděl ulicí dolů k rynku, kam nápadně mnoho lidí se bralo. „Jistěže jdou poslechnout mistra Rokycanu -“ pomyslíl si sluha tváří ducatých a rumných, jemuž „vysoké učení“ šlo patrně k duhu, a úžeji přitáhl liščí šubu k slušnému teříšku svému. Vtom zrak jeho utkvěl na mladém šlechtici v kuním, lehkém kožichu a vysokých jízdeckých botách, jenž opodál se zastaviv, na kolej hleděl, jako by se rozmýšlel.

- A hle - již se rozhodl, jde sem. Ptá se po mistru Táborském. Bedel, vyrušen z pohodlného pozorování, nebyl nejohebnější aniž nejochotnější, zvlácněl však, když ucítil v dlani pěkný bílý groš.

„Podívám se, vladyko,“ ochotněji se nabízel, „a kdyby doma byl, rač, prosím, říci, koho -“

„Řekni, že starý žák jeho by rád s ním promluvil. Rozvoda Šonovský.“

Bedel se rychle otočil, ještě se kmitl jeho zášijek sádlem prorostlý, a pak zmizel v průjezdě, kamž také mladý Rozvoda vstoupil. Šel i dále, až na dvůr. Šel sem promluvit se starým, nejmilejším učitelem svým; podíval se také na dvůr, aby se rozhlédl kolejí, v níž několik veselých let mu uplynulo.

Kolem ticho. Byloť pozdě odpoledne, studenti i mistři se již dávno vyklidili. Nádvoří ve stínu, nikde ani človíčka, ale tam - hle! Totě starý student! Zpod čepice kožešinou lemované vlasy se probělávají, vysoký, statný, zpod šuby meč mu čouhá, a jak se teď napůl obrátil, prokmitl bílý, dlouhý knír.

Per deos! Mladý vladyka se jen na okamžik rozmýšlel; pak rychle ke starému šlechtici pokročiv promluvil :

„Salve, milý krajane! Zajisté ráčíš také pro památku -“

„Dixisti. Fui etiam filius almae matris,“ odvětil starý Ondřej Buchovec z Buchova. Tvář jeho, na níž, jak Rozvoda promluvil, zjevilo se na okamžik překvapení, byla zase klidnou, jen jakýsi chmurný stín zůstal na ní.

„Nepamatuji mnoho,“ začal opět Rozvoda, „a přece sem rád jdu. Ale ty! Ráčíš tolik pamatovat, co se tu všechno zběhlo, a takové slavné mistry -“ Mladý šlechtic mluvil upřímně; ani ze slov ani z tónu jejich nevyznívala sousedská nevole nebo úštěpek. Nenadálé toto setkání přišlo mu vhod. Vědět, že starý vladyka není tak zapřísáhlý a že Maryle je velmi nakloněn. Zato pan Ondřej byl překvapen, i tím, že rozprávku začal. Ale jak mladý Rozvoda staré mistry pochválil, počalo se líce páně Ondřejovo jasnět. „Ano - ano - pamatuji -“ odvětil, ač ne tak srdečným tónem, jakým jej Rozvoda oslovil. „Já tu ještě Němce pamatuji, i jak se odtud stěhovali.“

„Ó těch časů! A mistra Jana, svaté paměti -“

„Také, i to, jak on ve vězení seděl, jak mistr Jakoubek ze Stříbra rozepsal intimaci o přijímání těla a krve boží a rozdávání pod obojí způsobou. Tu v této koleji dalo se hádání na stolicí mistrovské. Tomu již přes čtyřicet let.“

„Mnoho se od té doby u nás změnilo.“

„Ba mnoho, protože jsme mnoho slevili.“

„Ale zítřejší den nás utvrdí.“

„Utvrdí - kterak?“

„Mním volbou královou.“

„Hm -“

„Nechceš říci - ale já vím. Ctný pane Ondřeji! Hněváš se na mne, ale vím, v tomto že se mnou jsi. Vímt', žes milovník pravdy boží a českého jazyka. V tom jsme zajedno všichni.“

„Všichni?“

„Ano, to je radost, že všichni. Praha také tak smýšlí, vyjma leda -“

Vtom se bedel na pavlači ukázal, volaje, že mistr Tábořský se z bibliotéky vrátil a že na vladyku čeká. Rozvoda pohlédl ještě na starého Buchovce, jako by čekal, že něco řekne, že se snad optá. Ale ten, ačkoliv už jasněji hleděl na mladého souseda, sám ani slova nepromluvil, a tak Rozvoda, pozdraviv, odešel ze dvora kvapně po schodech nahoru k starému mistru.

Když se odtud pak vracel, starého Buchovce na dvoře universitním už nezahlédl. Rozvodu to prve zamrzelo, že byl zklamán ve svém očekávání. Nadáť se, podle toho, jak pana Ondřeje znal a co o něm od Maryly slyšel, že dojde lepšího přijetí, zvláště když se sám tolik poddal a začal. Ale je to Buchovec! Také podle všeho nechce smíření. Nuže dobrá.

Než vladyka Šonovský byl by se nemálo podivil, kdyby věděl, že starý Buchovec od té chvíle, co se v koleji Karlově rozešli, dlouho na něj myslil, uznávaje v duchu, že ten mladíček není přece zcela takový, jak se domýšlel. Staré mistry velebil. Nevyhnul se, sám začal, kdežto jiný byl by se naráz otočil. To ještě po tom, co se mu s doubravou stalo. Jiný by vedl

při dále. Jeť skoro jisto, že Čelechovský měl sluhu Rozvodova ve svém dvorci. Tolik aspoň bratrovec, Zbyněk, vyrozuměl z chytrých odpovědí Čelechovského, když na něj o tu věc uhodil. To jistě Rozvoda kvůli ní, kvůli Maryle činí. Hodná, rozmilá panenka! A že se na ni ani nezeptal, je-li tu také, nebo sama doma. Staroch se proto na sebe až mrzel. A o Rozvodovi uvažoval. K starému mistru přišel. To není zlé srdce. A jak je pro pravdu boží a čest jazyka!

Tak přemítaje, dostal se až do kostela Panny Marie před Týnem. Sotvaže tam místečka našel, jak bylo všude plničko. Bylo tam lidu jako máku, měšťanů a nadobyčej mnoho šlechty, pánů i zemanů, kteří přijeli na sněm, krále volit. Kázalť sám mistr Rokycana. Tu se Buchovcovi starému myšlenky změnily. Slýchal kazatele, a jaké! Mistra Husa, Jeronýma, Korandu, Jana Želivského; od těch časů nic takového neslyšel až dnes. Aj věru, to jsou ústa výmluvná. Hned jak Rokycana uvedl řeč svou slovy Písma svatého:

„Aj uposlechl jsem hlasu vašeho ve všem, což jste mluvili ke mně, a ustanovil jsem nad vámi krále -“ poznal studovaný vladyka, že pověst o mistrovi nelhala. A pak dále jak mluvil, jak posluchače, zvláště šlechtu rozebíral, upomínaje na vážnou chvíli, kdy rozhodovati třeba o blahu veškeré obce národa českého, o pravdu svatou, pro kterou tolik věrných Čechů, a zvláště pak mistr Jan, svaté paměti, životy své obětovalo. Dával na uvážanou, kdo by úřad královský nejlépe zastával, cizozemec-li či Čech rodem a věrou, kteréhož kdyby hledat chtěli, jistě že by našli. Tak dále mluvil, vždy výmluvněji, vroucněji, ohnivěji. Starý Buchovec sotva že okem mrknul, jak pobožně poslouchal, v duchu přisvědčuje kazateli. Na nic nemyslel než na kazatelova slova, a jen ta myšlenka se mu přikmitla: „Kdyby tu Zbyněk byl, aby slyšel!“ A on byl, jenže ho strýc neviděl. Stál poblíže zdi u velikého náhrobního kamene, a stržen řečí, také z té duše naslouchal. Chvílemi si kníry pohladil, zpočátku také několikráte dušeně v hrdle zakašlal, ale pak ztichl. Zato oči se mu rozhořely a na snědém líci ruměncem od vnitřního pohnutí proskočil.

Mistr Rokycana ho tak dojímá, jakož veškeré své posluchačstvo. „A nebude-li, není-li mezi námi takového muže, který by nám, vládna s námi, věřil, cítil, s námi mluvil? Což nutno a nezbytno, abychom si cizince volili? Lid izraelský byl také bez krále a jen soudce měl, a věru že by lépe tak bylo, neboť to, co nám nejsvětějšího, zůstalo by v našich a ne cizích rukou. Než bohdá toho třeba nebude, neboť máme muže, jenž převyšuje jako někdy Saul veškeren lid od ramene svého vzhůru. A jako někdy Samuel řekl lidu izraelskému, tak i já mohu zvolati k vám: ‚Vidíte-li, koho vyvolil Hospodin, žeť mu není podobného ve vašem lidu?‘ Netřeba naň ukazovati, znáte jej, a doufám Pánu Bohu, že lepšího nenajdete. Boj náš není ještě dobojován, nepřátelé naši ještě neustali proti nám a tak hned neustanou a třeba nanovo kříž proti nám pozvednou. A tu měli bychom je sami svou nesvorností posilovati? Sami vespolek i nadále si rány dávati? Ó přátelé milí, ať stavu urozeného, ať měšťané, mějte lítost nad tímto královstvím a strachujte se zkažení slavné české koruny a přirozeného jazyka našeho slovanského, a nedopust'ťe, aby se radovali nepřátelé z naší nesvornosti!“

Kdyby moucha byla zabzučela, byli by v tom hlubokém tichu ji všichni uslyšeli. Tím patrněji zavadilo o sluch všech zabřinknutí meče, jenž o dlažbu narazil. To Zbyněk Buchovec sebou tak prudce hnul. Všichni kolem se ohlédli po statném zemanu krátkých vlasů a dlouhých knírů, jehož tvář jevila veliké pohnutí. Ale hned se zas opanoval a stál zase jako sloup tiše a bez hnutí, přitisknuv k boku pádnou svou šavli polskou, a naslouchal dále.

Když pak výmluvný mistr řeč svou dokončil, ze všeho chrámu jako jedněmi ústy ozvalo se vroucně, z útrov jdoucích: „Amen, dejž to Bůh!“ Jen mladší Buchovec mlčel. Zato však hluboký povzdech vydral se mu z prsou.

Strýc jeho Ondřej meškal už chvíli po kázání v jejich hospodě U tří mouřenínů, když se také bratrovec Zbyněk navrátil. Byl zamlklejší a patrně zamyšlen.

Nazejtří, druhého dne března roku 1458, byla Praha velmi záhy vzhůru. Ba myslím, že snad ani nespala, nebo málo té noci před tím dnem. Tolik však jisto, že krčmáři a hospodští té noci nic nedali na rychtářův

zvonec. Jak by také mohli zavřít, když takový nával lidí! Ze všeho království kolik hostí, zvláště šlechty, a cizinců co přibylo těchto dnů! Z říše poselstvo kolikeré, z Polska, také až z Francouz, a všechna si přišla pro korunu svatováclavskou.

Rozvoda Šonovský také záhy opustil svou hospodu. Měltě znamenitou: v samém králově dvoře,³² v bytu strýce svého Horušanského z Roztok, služebníka páně správce. Mladý vladyka vyšel vystrojen nejinak než jako na svatbu, v novém krznu tmavomodrém, v birýtku, drahou kožešinou lemovaném, mečem jsa opásán.

Mrzlo, ale na holo. Nebe bylo vybráno a slunko zářilo. Ulice, jindy tou ranní dobou ještě tiché a klidné, hemžily se lidem nejrůznějším, domácím i cizím. Mladý vladyka mířil jako skoro všichni na Staroměstský rynek, do radnice, kdež dnes měl sněm rozhodnout o českém králi. Tu se také všecky proudy z ulic sem vybíhajících zastavovaly. Každý, kdo nesměl do radnice, chtěl aspoň před ní posečkat, aby uviděl, uslyšel. Vozu ani jediného nebylo viděti. Nemohlť žádný projet. Sotva že jezdcí, nejvíce páni, koně své lidem dostali. Což tu šumu, hluku, výkřiků! Všecken ten smíchaný hlas zaléhal daleko do ulic jako hukot rozprouděných vod.

Lidé stáli ve skupinách, v houfích, tu řemeslníci a měšťané v kožichách, v krznech, v chlupaticích nebo kuklách, tu ženské, tam studenti ve svých pláštích, živě rokující. S některými, staršími, bradatými, stál bakalář ve tmavém tabardě nebo mistr v řasnatém, černém plášti. Skupiny rostly v houfy, houfy se spojovaly, slévaly v jediný. Po všem náměstí živá strakatina shromážděného lidu. Ti, kteří později přišli, nemohli kupředu. Na rynku již nebylo místa, podloubí kolem také všecka plnička; v oknech nad nimi hlava vedle hlavy, výše ve vikýřích hlava na hlavě, a tu a tam viděti zvědavce na střeších mezi žlaby.

A každý a všichni zraky své upírali ke staré radnici, před jejímž hlavním vchodem nejhlučněji. Odtud pronikal křik biřiců lid zdržujících a volný přístup tvořících. Časem tam spoustou hlav mihla se jejich sudlice, zazněl hlasitěji hlomoz a reptání ustupujícího lidu. A přece se ti tam mají

³² Stával u Prašné brány.

nejlépe. Vidít' každého, kdo se do radnice ubírá. Věru, podívaná řídká, vzácná a krásná. Ulicí lidu stoupají k portálu radnice šlechtici i měšťané pražští a z královských měst, aby na sněmě tu hlasem rozhodli o pánu této koruny. Z lidu ozývaly se výkřiky, aklamace těch, které znali nebo kteří byli mu milí.

Tak už přešli k portálu staré radnice, kdež několik konšelů přichozí vítalo, Jaroslav Plichta z Žirotína se starým Janem z Kunštátu, dva Švamberkové, Jan a Bohuslav, a s nimi ramenatý Boreš z Risenburka, vedoucí pod paždí bělobradého Jana z Dubé, v patách těchto pánů brali se vladykové Jan Malovec z Pacova, osmahlý, statečný Pardus z Vratkova, maje několik jizev ve tváři, a s nimi ještě několik zemanů, z nichž zvláště vynikal dlouhou postavou vyhublý Sádlo ze Smilkova.

„Podobojí,“ opakovali si v zástupech a souhlasný, pochvalný šum kolem se ozýval. Však utichl, když hlas jakýsi vykřikl:

„Rožmberský!“

Skutečně, tam hle, opodál radnice, družina jezdců zarazila; slezše kráčeji lidem k radnici. V čele slezský hejtman Jan z Rožmberka, nádherně vystrojený, a s ním několik pánů a vladyk, jako bratří z Lobkovic, Jan a Děpolt, Jan z Černína, Oldřich z Hasenburka a z Kosti a jiní.

„Římané! Papežovi! Budou-li volit?“

„Budou! Musí!“

Páni a vladykové vážně přešli kolem, hluku nedbali; než ke schodům dostoupili, noví hosté kráčeli před zrakem lidu. Vytáhlý Jan z Valdštejna, lysé hlavy, ale dlouhých knírů, hned za ním dva Kolovratové mladí, Albrecht a Beneš, za nimi jiní a jiní páni, zemané. Ale nyní, slyš! Jaký veselý pokřik a jak ti vzadu stojící na špičky vystupují, krky natahují! Ale toť také podívaná. Mnoho přešlo mužných postav krásně a bohatě oděných, než tito dva! Hle toho starce bílých knírů, statečné, vysoké postavy v nákladném kožichu kuním, červeným karmazínem pošitým, u něhož rukávy zlatými šňůrami spolu s hedvábím svazovány. A jaký krásný kovaný pás zpod něho se mu blyští! A toho druhého jemu po boku! Nižší je, zato mohutnější, výrazné, osmahlé tváře. Krásná medvědí kože splývá mu,

bohatě upravená, s ramenou jako plášť, jsou na prsou spjata zlatou sponkou a řetízky. Zpod huňatého pláště bělá se šlechtici dlouhá sukně s lesklými prýmy a knoflíky na prsou, a na skvostném pasu houpá se mu zakřivlá šavle ve drahé pochvě. Lid si je ukazuje, dotazuje se, kdo jsou ti stateční vladykové. Kdyby věděli, že Buchovcové, že starší z nich bratr hejtmána Žižkova, jistě že by je hlučněji a veseleji uvítali!

Za nimi zase páni a vladykové přecházeli; vtom strhl se v pozadí někde v ulici hromový křik. Blíží se, kvapí k radnici. Co je? Co se stalo? Slyš! Nanovo! Totě hlas radosti. Ach, to vítají pana správce. Už se blíží, už ho vidět v čele družiny zvolna koňmo jedoucí. Vpravo vlevo, zblízka zdaleka i shora ho vítá lid radostným pokřikem.

Tam utichli, tu spustili; naposled před radnicí rozlehlo se jásavé vítání pana Jiříka. Sestoupil s koně. Tu kráčí pán postavy krátké a zavalité, v tmavém sobolovém kožichu, a vpravo vlevo vlídně pokynuv, vážně stoupá ke stupňům radnice, jež vedou dnes ke stupňům nejvyšším - na trůn. S panem správcem nejvyšší purkrabí pan Zdeněk ze Šternberka, nejvyšší maršálek Jindřich z Lipého, sudí dvorský Jan z Hasenburka, nejvyšší komorník, vážný pan Jindřich z Michalovic, nejvyšší kancléř Prokop z Rabštejna, mincmistr Jan Calta z Kamenné Hory, a jeden z nejvěrnějších přátel páně správcových, udatný Zdeněk Kostka z Postupic a na Litomyšli, černé lesklé brady a jiskrných zraků, zpod jehož kožichu červenou dupltykytou pošitým čouhal znamenitě pádný meč. S ním kráčel Rozvodův strýc Horušanský z Roztok.

Nádherné divadlo přešlo. Ale lid čekal a čekal, zraky na radnici upíraje, otevře-li se okno, ohlásí-li, že volba již vykonána, naslouchal, zazvučí-li zvon královský, jenž by hlasem svým to dotvrdil. Než chvíle za chvílí, hodina za hodinou ubíhaly, již bylo na orloji mezi 17. a 18. hodinou³³ a z radnice dosud žádného znamení. Páni dosud rokují. Jdeť asi do tuha. Kdyby se tak cizincům podařilo šlechtu přemluvit nebo přesvědčit, kdyby snad páni katoličtí nedbali hlasu a mínění obecného a zmařili volbu páně správcovu - ne! Toho bohdá nebude. Nesmí být!

³³ Mezi 11. a 12. hodinou nynějšího počtu.

Z náměstí zaléhal hluk a šum vzrušených, rozčilených zástupů až do radnice jako vzdálený temný hukot. V radnici na schodech utichly kroky a řinčení ostruh i mečů. Páni, vladykové a poslové městští shromáždili se nejprve ve světnicích přilehlých k velké síni radní, každý podle svého vyznání a stavu, tu podjednou, tam podobojí. Všude hlahol hlasů, všude rokování. Nejvíce mezi podobojími; jeť jich nejvíce a s napětím čekají, jak se rozhodnou páni bratři z druhé strany. Sami jsou jednosvorní. Starý Buchovec se usmívá, hladí kníry a vesele promlouvá se známými, jichž tu našel několik. Bratrovec jeho již se o polském králi ani nezmiňuje a nějak jasněji kolem sebe hledí. Zrak jeho postřehl také mladého Rozvodu, jenž s několika vladyky živě promlouval. Starý pan Ondřej se také prve po něm ohlédl, čekaje, že snad mladý soused přistoupí. Nebyl by se proto mrzel. Než on jako by Buchovců ani neviděl. To po včerejšku, když nebyl tam v koleji nejlépe uvítán.

Konečně se ozval nejvyššího maršálka hlas. Obecné hnutí a šum. Všichni míří do veliké síně stropu tmavého, táflového s malováním a zlacením. Na stěnách tu tam starý deskový obraz, kolem dokola pak a mezi okny prapory různých velikostí a barev. Staré, roztřepené, celé, zánovní, ale všechny vzácné, poněvadž mluvně svědčí o vítězstvích, jichž dobyli pražané s ostatními husity. Tu saské prapory od Ústí, tu bavorské a jiné německé od Domažlic, tam prapory Sigmundovy a jiné křižácké, a zpod nich blyští se lesklá zbroj nepřátelská, tu skvostný štít, helmice, tu palcát. Jak prohlédla prostorná, nepříliš světlá síň ve zlatých paprscích březnového slunce! Jak zjasněly barvy praporů i lesk zbroje! Ještě více však oživla skvělou společností, jež sem se vhrnula. Páni i vladykové, každý jako ke křtu nebo na svatby, v nádherných sukních soukenných, sametových, pozomanou nebo drahou kožešinou lemovaných nebo vyšívaných, v bohatých šubách drahého potahu, dražších ještě kožešin. A těch barev živých a rozmanitých! Těch postav statečných, zkušených válečníků, těch výrazných tváří vojínů i rozvážných, opatrných politiků!

Tu ten stařec bílé brady pamatuje ještě nebožtíka císaře Karla starého, ti tu osmahlí, již zešedlí na bojištích husitských a jiných, a tu již dorost

mladší. Vedle knírů a dlouhých brad i holých lebek tváře svěží, vousů hebkých a vlasů kadeřavých.

Paprsky sluneční sunou se po nich, ožívují barvy rouch, odrážejí se o zlato a stříbro krumplování a bitých pásů, ozářily jasně křesla bohatě vyřezaná pod nebesy na vyvýšeném místě, kam se zraky všech upřely. Stojí tam ten, o němž už tolik mluveno a jednáno, zvláště dnes, pan správce zemský, ve společnosti nejvyšších úředníků zemských.

Stavové dost dlouho rokovali a se radili. Teď sešli se všichni, aby odevzdali hlasy, aby se rozhodli. Na okamžik nastalo hluboké ticho. Bylo na všech znát, že jsou rozechvěni, rozčileni. Nejedno mužské srdce bilo v tu chvíli hlasitěji; a jistě také pana správce samého. Přátelé jeho toužebně, dychtivě čekali; a přáteli jeho byli všichni podobojí. Hledí naň, více však ještě na katolické pány, kteří se shlukli stranou a tiše rokují, jako by se ještě nemohli rozhodnout. Všichni skupili se kolem pana Zdeňka Šternberského a Jana z Rožmberka.

Okamžik té poslední úrady zdá se být podobojím, a zvláště mladším, dlouhý, nekonečný. Zbyněk Buchovec se již mračí, pan Kostka z Postupic a na Litomyšli škube podrážděně svým lesklým pásem, v pozadí zdvihá se šum hlasů jako vítr před bouří.

Ticho! Ticho! Pan Šternberk vystupuje, kráčí k výstupku. Zraky páně Jiříkovy nějak zahořely, líce slabě pobledlo. Co nese pan Zdeněk? Svatý Václave! Kleká, před panem Jiříkem kleká! A slyš!

„Vivat Jiří, král český!“ zvolal velikým, pohnutým hlasem, a po něm, ej, té nadšené, jásavé bouře!

Jak sebou přemnozí škubli na hlas páně Zdeňkův a jak všichni radostně, nadšeně po něm vykřikli: „Vivat, vivat Jiří, král český!“ Tak volají všichni jedním hlasem.

A již klečí všechno shromáždění před novým králem, staří, mladí, páni i zemané, katolíci, podobojí i táboři, v tu chvíli radostnou a vznešenou všichni svorni, všichni věrní Čechové našedší se, sbratřivší se v lásce k jazyku a národu svému.

Chvíle minula, než se v radosti opanovali, než poněkud utichli, aby pan Jiřík mohl promluvit. Pohnutým hlasem děkuje všem, ohlašuje, že volbu přijímá, prosí však, aby mu všichni lásku svou zachovali a jej podporovali, jinak že by těžkého úřadu toho ani nepřijal a rád veliké té cti se vzdal. Prosí poznovu ne kvůli sobě, ale pro obecné dobré a slávu koruny české.

Mluvil krátce, ale řeč jeho, z hloubi duše plynoucí, zněla mocně a výmluvně, takže všichni jsou jati, nadšeni tou srdečností.

„Vivat Jiří, náš král! Vivat!“ Tím nadšeným, hřmícím voláním odpověděl sněm radostí jako opojený, hrna se k novému králi. Nejedny oči jsou zaroseny, a slzy, slzy radosti řinou ne přes jedno osmahlé, zjizvené líce. Zbyněk Buchovec několikrát v hrdle si odkašlal, radost ho dusila, a prudce rameny pohodil. Starý strýc se usmívá, do bílých knírů hrne se mu slza za slzou. Je radostí vzrušen tak, že nemůže ani promluvit; prsa se mu dmou, hrdlo jako staženo, ale pojednou vyrazil z něho zvuk, a stařeckým, jasným však hlasem zazpíval v radostném vytržení: „Te deum laudamus!“

A to promluvil za všechny, ze srdce všech. Te deum laudamus! Tě, Bože, chválíme za tu šťastnou, blaženou chvíli všeho národa.

Velká síň hlaholí mocným hymnem; všecken sněm zpívá. V ten okamžik udeřili na zvon královský, a jak hlahol jeho z výše zavzněl, zalehl z náměstí jako mocná bouře jásot nesčetného lidu.

„Vivat! Vivat Jiří, král český!“

V radostný zpěv sněmu jako ladný souzvuk zahlaholil jásot lidu a zvon královský rozezvučel všechny zvony stověžaté Prahy.

Ve veliké síni tentam pořádek. Všecko v radostném pohnutí, v živé, radostné směsici. Ti tu si ruce podávají, ti tu se objímají. Hle, tam starý Ondřej Buchovec chytil mladého Rozvodu Šonovského a tiskne ho k sobě, a mladý vladyka, pln nadšení a radosti, objetí opětuje. A jak ho starý vladyka pustil, zahlédl Rozvoda pana Zbyňka, jeho bratrovce, jenž usmívaje se na ně hleděl.

Rozvoda chvatně k němu přistoupil, ruku jemu podal, a již cítí pádnou pravici hejtmanovu, a již cítí i jeho mocné objetí.

„Pane Zbyňku!“ volá Rozvoda radostí od sebe, a více nemůže. Ten však nemá slov, ale nezamítá, je vidět mu z tváře, a rukou panicovou znovu potřásá.

Nadšené shromáždění hrne se ven, valí se do kostela Bohu poděkovat. Jak lid vítá nového krále i sněm. Tak hned nejednali stavové národu z duše jako dnes. V tu chvíli kráčel svorný, sbratřený národ do boží svatyně. Nekonečný jásot rozléhá se náměstím i do ulic; prostřed jásajícího lidu, obklopen nejvyššími úředníky a pány, kráčí nový král, za ním sněm. Bouře jásotu nechce se utišit; opět a opět za-znívá, roste, a s ní pojí se hlahol všech zvonů pražských.

Pak umlknul, a s ním radostná bouře; nakrátko jen, co Rokycana s kněžstvem a žáky zapěje nadšené „Te deum -“ Když hymnus prostorou chrámovou dozvučel, chopil se výmluvný mistr slova, a děkuje Bohu, že jim dal krále, jakého neměli nikdy dotud, děkuje pánům, rytířům a městům, že se o to tak jednosvorně přičinili.

Znovu zahlaholily zvony, znovu ozvalo se nadšené, radostné volání zástupů, jak jen krále zočili, an z chrámu vystoupil. Běře se do králova dvora, nyní již svého, maje po boku nejvyššího purkrabí pana Šternberského. Před nimi Jindřich z Lipého, nejvyšší maršálek, nese meč, hned za králem pán z Rožmberka Jan s panem Zbyňkem Zajícem z Hasenburka a za těmi nekonečný, skvělý průvod pánů a vladyk, měšťanů a lidu obecného.

Nikde koně krásně ladrovaného v nádherném kropíři, všichni jsou opěšalí; nikde hlasatelů a heroltů, nikde fanfár, nikde trubačů ani pištců ani jiné hudby, a přece jaká sláva, jaká velebnost v tom nadšeném průvodu, vpravdě královském, jak všickni, šlechta i lid, v radostném opojení vroucně zpívá:

„Svatý Václave! vojvodo české země!“

Staří mladí zpívají. Hle, tam v průvodu mezi vladyky sivý Ondřej Buchovec, jemu napravo mladý Rozvoda Šonovský; oba zpívají, a pan Zbyněk, strýci jda nalevo, také.

Průvod stanul u dvora králova, kamž se král se svou družinou odebral, provázen jsa novým hlaholem, novou jásavou bouří. Zvolna se jen zástupové rozcházejí a vracejíce se ještě zpívají. -

Domkovští vladykové se do své hospody nevrátili. Zůstaliť v samém dvoře králově, kam je mladý soused Šonovský zavedl, do svého bytu, od strýce Horušanského jemu propůjčeného. Jak dveře otevřel, stanuli oba Buchovcové u prahu. A tam uvnitř - Maryla! Jak se lekla! Ale již radostně vykřikla, proti nim vyskočila, a zardívajíc se radostí, objala strýce, objala druhého, pana Ondřeje starého, a už jim zas ruce celuje. Statečnému hejtmanu vázlo opět slovo a zrak mu skoro vlnul; hladil Maryle čelo i vlasy, jako rozmilého ptáčka, jenž uletěv opět se navrátil.

Starý pan Ondřej se směje, žertuje, a hladě si bílé kníry, praví vesele mladému sousedovi:

„Je to blažený den! Dies faustus! Verum ne?
Opravdu blažený!“

XV - Libri klevetarum

Byli nejbližší sousedé, ale do Prahy jel každý sám, i vladyka Šonovský na sněm a ukázat mladou ženušku svoji strýci Horušanskému, i Buchovcové. Z Prahy již jeli společně a všichni spokojeni s tím, co se stalo. Nejšťastnější byla Maryla. I základ všeho nedorozumění a všech hněvů, spor o starou doubravu, odklizen. Sám mladší Buchovec to narovnal. Stalo se takto:

Navečer před odjezdem z Prahy, jda z Nového Města do své hospody, zastavil se v ulici u můstku před krčmou, kde se dva mužové zle tahali. Sváteční červená sukně jednoho padla mu do očí. A věru - totě Šonovského starý Celba Jenčar. Tahal nějakého ještě staršího, jenž Celbovi lál a zase prosil, aby ho nechal, že by mu pán zle zatopil. Byl to starý Vaněk Křivous, šonovský dudák, kterého Celba v krčmě hrajícího náhodou napadl, a nyní

mocí chtěl k pánu dovést. Pan Zbyněk, zaraziv Celbu, vyptal se ho, oč běží. Uslyšev, vzpomněl na doubravu a na při o ni. Ihned musili oba staroši s ním, a cestou je vyslýchal. Pověděli na svou milou duši, co věděli, že ve staré doubravě Šonovští za lidské paměti drva dělali jako ve své a jí tak vůbec užívali; neméně zevrubně pověděl Celba o svém zajetí a dušoval se, že jistojistě byl ve dvoře pana Tiburcia Čelechovského. K tomu neopomenul starý dudák doložit, jak týž vladyka ze Sobišku jej přemlouval, aby se šel do světa podívat, až pak, když mu přinesl tu novinu o smrti nebožtíka krále, že neodolal.

Zbyněk Buchovec oba svědky, kteří proti němu a proti jeho spojenci a poručníkovi Tiburciu tak svědomitě svědčili, vyslechnuv, podaroval je a Vaňka toulavého vyzval, aby se vrátil domů na Šonov beze strachu. Došed své hospody, pilně se se strýcem Ondřejem radil. Ráno pak, když Rozvoda na cestu již připraven pro ně se stavil, začal mladší Buchovec o doubravě sám, a pokašláváním řeč svou přerývaje, oznámil mu, co vyslechl, a že pro dobrou shodu a sousedské přátelství i kvůli Maryle povoluje a starou doubravu k Šonovu upouští a že jim netřeba již ani soudů, ani ubrmanů³⁴ a smlouvců. Podal na důkaz toho mladému Rozvodovi ruku, dokládaje, že list mu na to vydá, hned jak domů dojedou. Tak už nebylo mezi Domkovem a Šonovem ani stínu. Té veselé cesty z Prahy na tvrze! Vladykové jen litovali, že nemohli zůstat až na korunovaci, která ustanovena za několik neděl později. -

Jaro se ohlašovalo, pak kvapem přišlo. Jak na nebi bylo jasněji a na zemi zeleněji, tak na Domkově a Šonově tvrzích veseleji.

Když stará doubrava se počala novým šumným rouchem odívat, byla již cestička jí prošlapána. Vyplnilo se, co si starý pan Ondřej i bratovec jeho přával: mladí přicházeli k nim, a oni, vladykové, zase na Šonov.

Nejprve kvůli Maryle, pak i kvůli Rozvodovi. Oblíbiliť si jej oba, a zvláště pan Ondřej, neboť mohl s ním porokovati o věcech učených, o starých časech a svých studiích. Někdy se o nějakou učenost sice různili, ale to právě starého vladyku mile dráždilo. Nakonec se oba přece dohodli

³⁴ Ubrman, rozdílce, ode stran vyvolený rozsudí.

mírnou a rozumnou ústupností, a tu starý vladyka, hladě bílé kníry, spokojeně si opakoval:

„Tot' dnes bylo jako tenkrát, když měl mistr,“ a tu si nějakého ze svých let jmenoval, „zjevné hádání v koleji veliké, a on seděl na stoličce bakalářské a mistr -“ zase dávno zaniklé jméno, „svatého Písma licenciát vyslyščač na stoličce mistrovské poslouchal, kteří hádání činili i který odpovídal -“

Bratrovec jeho raději o vojnách, o Polsku a německých rytířích vypravoval, a mladý Rozvoda s opravdivým účastenstvím poslouchal.

Stará Uršila měla z toho nového přátelství i z té nyní jí milé „pekelnice“ potěšení, neboť nyní častěji mohla ukázat své umění kuchařské. A starý Celba Jenčar jí teď nejednou na doubravu ukázal, hrdě dodávaje:

„Nebýt mne! Dlouho jsme k ní šturmovali, až jsme ji ztekli. Nadarmo jsem nebyl v zajetí. Tenkrát u Karabardyabaše, hejtmana nad -“

Ale Uršila, znajíc známé konce známých řečí, buď se obrátila nebo řeč jinam zavedla.

Než nebývá vždycky všechno nebe jasno. Tu se vyjasní, tam se zachmuří. A nad dvorem pana Tiburcia Čelechovského se chmuřilo. Nebyla-li to černá chmura jemu i jeho Eufemii, když Šonov a Domkov se spřátelily? Když všecka práce, namáhání a uskoky byly marny a stará doubrava Rozvodovi přece připadla? Když ta Polačka zase byla v lásce, a jaké, ničíc tak všecky naděje na dědictví? A pak nadto ještě to, když Zbyněk z Prahy se vrátiv, na svata svého zle se obořil, žoldněřským, ostrým způsobem, že on, Tiburcí, nepoctivě jednal, poněvadž Celbu zavřel a dudáka do světa vylákal. Mladší Buchovec poručníku³⁵ svému tenkrát takovými slovy vyplácel, že pan Tiburcí, nemaje na ten čas žádné jiné pře, se jich chytil a svata svého pro nárok žaloval.

Čelechovský ani paní Eufemie na Šonovsko ani nevkročili. A pan Tiburcí křivil ústa, jak slyšel o mladém vladykovi, a přemýšlel a přemýšlel neustával, jak by ho před právo dostal.

³⁵ Advokátu.

Ani tu, když na šonovské tvrzi křtili děťátko, prvorozeného synka Marylina, ani tu na hodech nebyli. Bylo právě po vánocích, kdy doubrava a všechen kraj zahalily se bělostným rouchem sněhovým. Tenkrát, když hosté se již rozjeli, starý Buchovec Ondřej rozveselen, sedě s mladým otcem a bratrovcem sám třetí, vyzval, sám dolévaje do číše dobrého uherského, Rozvodu, aby ukázal ten svůj mlýn, na kterém všecko okolí semlel, ty své knihy klevetarum.

Nic se vladyka nebránil, a hned ležela tuho vázaná kniha v dobrém kování před vladyky. Nežli ji otevřel, Rozvoda se šelmovsky usmál a pravil:

„Mnoho tu klevet, a všechny pravdivy! Jedny klevety starých, které mám od starých, zkušených a moudrých, a z těch nejedna také od tebe,“ tu pohlédl na udiveného pana Ondřeje, a knihu otevřev, ukázal na první stranu a jal se čísti:

„Mnozí lidé rozumní, světší i duchovní, rádi čtou kroniky a příhody lidí těch, kteří jsou přeci nimi byli, a kterak se jest za jich časů dalo. Každý rád bude čísti v těchto knihách, komuž jest obecné dobré jazyka českého milo.“

A dále četl ten úvod své knihy, pak ukazoval jednotlivé zprávy. Buchovcové pozorně poslouchali, starý pan Ondřej hlavou často přikývl, pokýval však živěji a vousy hladil, když Rozvoda četl, co on, Ondřej, o svých letech vypravoval, o mistru Janu svaté paměti, o mistru Jeronýmovi, o němž tak rád vypravoval, jak rektora mistra Marka po česku odbyl a dále latině v disputaci pokračoval. A jiných „klevet“ ještě se mladý Rozvoda, ale jen stručně, tentokrát dotýkal, ukazuje na obšírnější jich vypsání v knize samé: o slavných bojích pro pravdu a jazyk český, o porážkách Sigmundových a křižáků. Tu nejednou uvedeno jméno Buchovců. Panu Zbyňkovi se v očích zajiskřilo a živěji se nahnul k té knize, v níž těchto věcí se byl nenadál.

„Tu začínají se již mé klevety,“ pravil Rozvoda, listy obraceje. „V nich je všecko pamětihodné, co se za mých časů stalo. Tu již listů nemáte.“

„Ani Eufemie, ani Tiburcí?“ ptal se pan Zbyněk, směje se.

„Nikoliv, leda tu strýc Ondřej, ty i já -“

„Jakže! Ukaž! Čti!“

„Tu jsme v té nejnovější klevetě. My a všichni. Slyšte!“

I jal se čísti vypsání volby Jiříka krále, konče svou zprávu slovy těmito:

„A potom z kostela veden jest do svého dvoru královského. A z toho byla veliká radost věrným Čechům; a mnozí jsou plakali pro radost, že milý Bůh vysvobodil je z toho, že jsou již vyšli z moci německých králů, kteří jsou myslili zlé učiniti lidu českému, a zvláště těm, kteří přidrželi se čtení svatého.“

Pan Zbyněk, prudce vztáhnuv pravici, stiskl vladykovi ruku a pravil:

„To jsou pravé věci. Odpust' mi za Náchod - víš. Co o tvých knihách mluvili -“

„Byla samá kleveta,“ odvětil Šonovský směje se. Starý pan Ondřej zvolal:

„Mám z tebe radost! Bůh ti požehnej i Marušce a dej, aby ten váš synek byl také tak dobrý a věrný Čech!“ -

Bylo již pozdě večer, když oba Buchovcové odjeli na svou tvrz. Mladý vladyka, vyprovodiv je, hleděl za nimi, až zanikli v chumelici a tmě zimního večera. Pak vrátiv se kvapil po schodech do prvního ponebí, kdež otevřev jedny dveře, vešel po špičkách. Stanul v útulné komnatce. Ohník v krbu vrhal míhavou, zardělou zář na tmavé, dubové táflování stěn; světlo kahanu, stranou na stolku stojícího, padalo na lože, na porozhrnutá jeho nebesa i pod ně, kdež na bílých poduškách odpočívala mladá matka. Byla ubledlá, ale sličná.

Vladyka, sotva dýchaje, stál tiše u dveří, upíraje zraky své na Marylu i na kolébku stojící u samého lože. Již chtěl odejít, aby nerušil, ale vtom zavanulo zpod nebes:

„Nespím - jen pojd', pojd'!“

Hlas ten zněl blaženě, všecka láska a štěstí zaznívaly v těch dvou slovech. Přikročil chvatně, ženu políbil a pak opatrně nahnul se ke kolébce, kdež tiše dřímalo malé, pěkné robátko. Hleděl na ně pln radosti a štěstí,

hleděl dlouho a Maryla s ním. Tak chýlili se oba k svému poupátku, naslouchajíce jeho pokojnému oddechování.

Byl pozdní zimní večer. Všechn kraj klidně dřimal pod tmavým nebem a sníh tiše padal. -